

NACIONALINĖ MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪRA

BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ VEIKLOS KOKYBĖ

NACIONALINĖS MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪROS METINIS PRANEŠIMAS

2011 (2)

BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ VEIKLOS KOKYBĖ

NACIONALINĖS MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪROS METINIS PRANEŠIMAS

2011 (2)

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra periodiškai pristato išorinio vertinimo rezultatų apžvalgą. Šiame leidinyje pateikiami apibendrinti 2009–2010 metais 85-iose bendrojo ugdymo mokyklose atlikto išorinio vertinimo rezultatai. Leidinys skiriamas švietimo vadybininkams, politikams ir plačiajai visuomenei. Jis skelbiamas internete adresu: http://www.nmva.smm.lt/lt/content/leidiniai

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Analizės ir duomenų apdorojimo skyriaus vedėjai dr. Gražinai Čiuladienei (grazina.ciuladiene@nmva.smm.lt)

REDAKCINĖ GRUPĖ:
Monika Bilotienė
Laima Gudaitė
Vida Kamenskienė
Gražvydas Kazakevičius
Snieguolė Vaičekauskienė
dr. Antanas Valantinas

LEIDINIO RENGĖJA
dr. Gražina Čiuladienė

DUOMENIS TEIKĖ:
Diana Filipavičienė – mokinių ir jų tėvų nuomonės apie mokyklos veiklą tyrimo organizatorė
Išorės vertintojai: I. Adomaitis, L. Ališauskienė, S. Alubauskas, I. Bagdonė, N. Balčikonytė, D. Baliutavičienė, N. Baltrėnienė, R. Baltušis, T. Bičiūnas, B. Bigailienė, M. Bilotienė, J. Bružienė, D. Bukėnienė, D. Časienė, R. Dudzinskienė, K. R. Dzeventlauskienė, V. Dziuricienė, L. Eitutienė, R. Elmonienė, A. Finagėjevienė, D. Gabietaitė, V. Gendvilienė, D. Gribauskienė, L. Gudaitė, J. Gulbinienė, T. Jankūnas, O. Jonykienė, A. Judickas, J. Juknevičienė, L. Kačiušytė-Skramtai, V. Kamenskienė, J. Kančiauskienė, V. Karalienė, J. Dimšienė, G. Kaselis, R. Kavaliauskaitė, R. Kazlauskienė, I. Korolenko, S. Krasauskaitė, L. Kukanauzienė, V. Kuzmienė, G. Kvizikevičienė, A. Ladukaitė, J. Lembertienė, V. Lesauskienė, D. Lėckaitė, R. Liagienė, D. Liumparienė, E. Macaitis, A. Magyla, V. Makutienė, A. Malčiauskienė, A. Marcinkevičienė, I. Marcinkevičienė, J. Marcinkevičienė, D. Marmienė, A. Martinkienė, R. Masteika, G. Matiekus, R. Matulevičienė, A. Mažonienė, I. Meiliūnienė, G. Mikėnienė, R. Mikučauskienė, S. Milašius, K. Miliauskas, V. Motiejūnienė, J. Mozūraitienė, V. Navickienė, D. Norkūnienė, D. Norvaišaitė, I. Obolevičienė, L. Oželytė, R. Pagirienė, J. Paukštė, J. Pauliukienė, R. Pavlavičienė, I. Petkevičienė, D. Petkienė, Ž. Pilkauskienė, J. Pocienė, L. Pociuvienė, A. Poželė, N. Pranckevičienė, V. Prižgintienė, R. Račiulaitytė, J. Ragauskienė, V. Raišys, G. Rakauskienė, A. Ramoškaitė, L. Raugevičienė, A. Raugienė, I. Ričkovienė, A. K. Rimkus, G. Rudienė, J. Sabaitienė, A. Sakalauskienė, J. Samaitienė, O. Saranienė, A. Serneckas, A. Simutienė, M. Sinickienė J. Slavinienė, I. Sližauskienė, A. Stašauskas, R. Stovolos, Z. Stripeikienė, L. Strukaitienė, R. Suchockienė, A. Sučylienė, A. Šarskuvienė, I. Šedienė, A. Šeputienė, J. Šidlauskienė, N. Šimkevičienė, A. Šimkuvienė, S. Šimonienė, N. Širkienė, S. Šukevičienė, A. Šverienė, P. Talijūnienė, D. Tamošiūnienė, L. Tamulaitienė, D. Tarasevičienė, R. Toleikienė, J. Tumlovskaja, R. Daugnorienė, I. Tuskienė, E. Urbanienė, A. Uziala, A. Uznė, A. Vaicekauskienė, S. Vaičekauskienė, V. Vaičėnas, V. Vaitiekienė, J. Vaitiekūnienė, E. Vaivadienė, R. Valančienė, S. Valančius, J. Valauskienė, L. Valickienė, I. Vargalienė, Z. Vasaitis, V. Veliuonienė, D. Vilkienė, M. Vilkonienė, V. Zabita, N. Zabukienė, R. Zailskas, V. Žilinskas, V. Žiūkienė, J. Žvikevičienė

KONSULTAVO:
Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Daiva Vaišnorienė
Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros darbuotojai: dr. Sandra Balevičienė, Robertas Bartaševičius, Erika Krancaite, Giedrė Miliienė, Rugilė Paravinskaitė, Laima Paurienė, Jelizaveta Tumlovskaja, dr. Vaiva Vaicekauskienė

REDAKTORĖ
Danutė Petrauskienė

© Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2011

4

ISSN 2029-8382

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (toliau – NMVA) pristato an-trajį* metinį pranešimą apie bendrojo ugdymo mokyklų** (toliau – mo-kyklų) veiklos kokybės būklę, parengtą remiantis 2009–2010 metais vertin-tų mokyklų duomenimis. Pranešime pristatomi mokyklų stiprieji (+10) ir tobulintini (-5) veiklos aspektai, pateikiama stebėtų pamokų analizė ir ten-dencijos. Pranešimo tikslinė tema – pagalbos, teikiamos specialiujų poreikių mokiniams, ypatumai. Temos pasirinkimą lėmė ankstesnių išorinių vertini-mų (2007–2008) rezultatai, atskleidę šios temos analizės aktualumą: gabių ir specialiųjų poreikių mokinių ugdymas buvo tarp tobulintinų mokyklų veiklos aspektų, pagalbos – kaip vieno pamokos komponento – vertinimai buvo pras-čiausi.

Išorinio vertinimo paskirtis – skatinti mokyklas tobulėti siekiant geresnės ugdymo(si) kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų. Nuo 2007 m. rudens, kai mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas tapo švietimo stebėsenos dalimi, NMVA atliko 219 mokyklų veiklos kokybės vertinimų. Dėl nedidelės verti-namų mokyklų imties panašaus pobūdžio leidinio kiekvienais metais NMVA nerengė. Kadangi labai nevienodas vertintų mokyklų skaičius savivaldybėse (priedų 1 pav.), nėra galimybės pristatyti mokyklų veiklos kokybės analizės regiono mastu. Kai kurios savivaldybės nesiryžo kviestis išorės vertintojų dėl pradinio nepasitikėjimo šiuo vertinimu, kitos – dėl keičiamų finansavimo są-lygų, kurios ypač nepalankios nedidelėms savivaldybėms. Dabar išorinis ver-tinimas įgyja vis daugiau pripažinimo ir pasitikėjimo: jis fiksuotas naujojoje Švietimo įstatymo redakcijoje (Žin., 2011-03-31 Nr. 38-1804), 15-osios Lietu-vos Respublikos Vyriausybės prioritetuose (2011 m. pabaigoje išorinis vertini-mas turi būti įvykęs 25 proc. mokyklų). Tikimės, kad nuo 2011 m. vertinamų mokyklų imtis bus pakankama kasmet rengti metinį pranešimą bei įvairesniu požiūriu analizuoti mokyklos veiklą.

Be metinių pranešimų, remiantis išorinio vertinimo metu surinktais duo-menimis, 2008 m. išleistas leidinys „Mokyklų sėkmės istorijos“, vėliau septyni leidiniai, skirti įvairių dalykų pamokoms, pabrėžiant jose tokius probleminius aspektus, kaip antai: tinkamas pamokos planavimas, mokinių veiklos indivi-dualizavimas, vertinimas ir kt. 2010 m. sėkmingos mokyklų vadybos pagrindu sukurtas filmas „Atrask sėkmę“. Minėti leidiniai – tai geroji mokyklų patirtis, atrasta išorinių vertinimų metu. Šie leidiniai yra aktualūs, skaitomi ir nau-dojami mokyklose, švietimo centruose, kitose pedagogų bendruomenėse. Gausūs ir įvairiausiai išorinio vertinimo duomenys, apibūdinantys kasdienį Lietuvos mokyklų gyvenimą, turtingą pasiekimų, atradimų ir ... problemų.

Metinis pranešimas – viena iš NMVA turimų duomenų skleidimo formų. Šiuo pranešimu būtų tikslinga pasinaudoti priimant strateginius švietimo sprendimus ar koreguojant mokyklos / klasės veiklą švietimo politikos for-muotojams ir įgyvendintojams, ugdymo turinio kūrimo specialistams, peda-gogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų darbuotojams, mokyklų vadovams ir mokytojams. Tikėtina, kad pranešimu susidomės ir mokinių tėvai.

Nuoširdžiai dėkojame visiems teikiantiems ir renkantiems duomenis apie mokyklų veiklos kokybę: išorės vertintojams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklų vadovams ir mokytojams, mokiniams ir jų tėvams, nes duomenys yra esminis pokyčių būtinybę grindžiantis ir korekcijos kryptį nu-sakantis veiksnys.

^[1] Pirmasis NMVA metinis pranešimas rėmėsi 2007–2008 m. vertintų mokyklų duomenimis (Švietimo naujienos, 2010, Nr.1(290))

^[2] Iki 2011 m. liepos 1 d. buvo vartojama sąvoka „bendrojo lavinimo mokykla“

5

TURINYS

APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS	7
ĮVADAS	8
1. APIBENDRINTI MOKYKLŲ VEIKLOS SRIČIŲ ĮVERTINIMAI	10
2. STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (+10)	14
3. TOBULINTINI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (-5)	20
4. APIBENDRINTI STEBĖTŲ PAMOKŲ ĮVERTINIMAI	24
5. SPECIALIŲJŲ MOKYMOSI POREIKIŲ TENKINIMAS	32
5.1. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ UGDYMAS	32
5.2. GABIŲ IR TALENTINGŲ VAIKŲ UGDYMAS	42
ŠALTINIAI	46
PRIEDAI	47

APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS

Stiprieji mokyklos veiklos aspektai (+10) 2007–2008 ir 2009–2010 metais vertintose mokyklose yra iš visų penkių mokyklos veiklos sričių. Geriausiai įvertinta išliko mokyklos kultūros sritis (tradicijos ir ritualai, klasių mikroklimatas, mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje, bendruomenės santykiai ir tapatumo jausmas), kitų sričių – pavieniai aspektai (neformalusis vaikų švietimas ir jo pasiekimai, mokytojo ir mokinio dialogas, bendroji rūpinimosi mokiniais politika, valdymo demokratiškumas). Mokyklos kultūra kaip stipriausia mokyklos veiklos sritis kol kas per mažai turi įtakos kiekvieno mokinio pažangai ir geresniems mokymosi rezultatams, yra labiau skirta išoriniam mokyklos įvaizdžiui kurti.

Tobulintini mokyklos veiklos aspektai (-5) 2007–2008 metais vertintose mokyklose buvo iš dviejų mokyklos veiklos sričių – ugdymo ir mokymosi bei pagalbos. Remiantis 2009–2010 metų rezultatais tobulintini veiklos aspektai liko tik iš ugdymo ir mokymosi srities (mokymo nuostatos ir būdai, mokymosi veiklos diferencijavimas, išmokimo stebėjimas, vertinimas kaip ugdymas ir kaip pažinimas). Nors mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo pagrindinis tikslas yra kiekvieno mokinio mokymosi motyvacijos, pažangos skatinimas, gerų mokymosi rezultatų pagal kiekvieno mokinio gebėjimus, polinkius ir poreikius siekimas, tačiau pamokose vyrauja poveikio, bet ne sąveikos ir mokymosi paradigmos.

Išorinio vertinimo ir mokyklų įsivertinimo pateikti duomenys apie mokyklos veiklos pranašumus sutampa: mokyklos didžiausiais savo veiklos pranašumais pripažįsta bendruomeninio gyvenimo aspektus, socialinius ryšius (ne pagrindinę mokyklos misiją – mokymą), tačiau tobulintini veiklos aspektai skiriasi: išorės vertintojai mato mokytojų darbo tobulinimo galimybes, o mokyklos po įsivertinimo dažniausiai planuoja tobulinti mokinių mokymosi motyvaciją ir tėvų pagalbą mokantis.

Pamokos kokybės analizė leidžia teigti, kad, kaip ir 2007–2008 metais, problemiškausias pamokos komponentas išliko mokinių vertinimas ir jų pasiekimai. Stebėtose pamokose dominavo apibendrinamasis vertinimas ir jo rezultatai, nebuvo skatinamas mokinių mokymosi sėkmės įsivertinimas, tik tam tikrais atvejais analizuota mokinių daroma pažanga, planuoti mokinių mokymosi pasiekimai atsižvelgiant į jų asmenybės raidos lūkesčius. Vadinasi, ugdymo realybėje per mažai įsisąmonintas ir įgyvendinamas formuojamasis vertinimas, tebetruksta mokinio pasiekimų lūkesčio nusistatymo, skatinimo siekti aukščiausio jam įmanomo lygio, gilesnio mokinio galių žinojimo.

Lyginamoji pamokos įvertinimų analizė skirtingais aspektais parodė, kad pamokos kokybei reikšmingą įtaką turi mokytojo kvalifikacinė kategorija, ugdymo pobūdis (formalusis / neformalusis), dalyko specifika, mokinių amžius, mokyklos tipas ir vieta. Taigi kryptingas mokytojų tobulinimasis, patirties refleksija ir sklaida, konkrečių problemų analizė ir tikslinė pagalba lemtų kokybiškesnį mokinių ugdymą ir mokymąsi.

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymui, palyginti su gabių ir talentingų mokinių ugdymu, daugumoje vertintų mokyklų skiriama daugiau dėmesio, tačiau tiek vienu, tiek kitu ugdymas ir mokymas(is) mažai susijęs su gilesniu mokinio gebėjimų pažinimu, jo daroma pažanga, kompleksine pagalba ir integracija į bendrą klasės veiklą pamokoje.

ĮVADAS

Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas – formuojamasis mokyklų veiklos kokybės vertinimas – atliekamas keliais etapais, taikant įvairius metodus. Pirmas šio proceso etapas – pasirengimas vertinti – trunka mažiausiai pusmetį. Jo metu parengiamas ir patvirtinamas vertinamų mokyklų sąrašas (kalendoriniams metams), sudaroma sutartis su mokyklos steigėju¹, suburiama išorės vertintojų komanda, atliekamas vertinamos mokyklos mokinių ir jų tėvų nuomonės apie mokyklos veiklą tyrimas ir rengiama jo ataskaita (STA), išorės vertintojų komanda rengiasi vertinti – analizuoja STA, mokyklos ir jos steigėjo pateiktus dokumentus ir duomenis, informaciją mokyklos tinklalapyje, Nacionalinio egzaminų centro, Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenų bazėse ir kt.

Antras etapas – vadovujančiojo vertintojo pirmasis apsilankymas mokykloje – paprastai trunka vieną dieną. Vadovaujantysis vertintojas susitinka su mokyklos bendruomenės atstovais, kitais atliekant išorinį vertinimą dalyvaujančiais ar jį organizuojančiais asmenimis, socialiniais partneriais, su mokyklos pedagogais aptaria, kaip bus vykdomas vertinimas mokykloje.

Trečias etapas – vertinimas mokykloje – trunka 3–5 dienas. Jo metu išorės vertintojų komanda dirba mokykloje: stebi pamokas ir kitą veiklą, kalbasi su įvairiomis mokyklos bendruomenės atstovų grupėmis, analizuoja surinktus duomenis, vertina ir tariasi dėl mokyklos veiklos kokybės lygio įvertinimo, formuluoja svarbiausias išvadas. Ketvirtas išorinio vertinimo etapas – vertinimo apibendrinimas – trunka beveik mėnesį. Šio etapo metu rengiamas išorinio vertinimo ataskaitos projektas ir derinamas su vertinta mokykla. Su mokykla suderinta ataskaita pateikiama Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai, mokyklos steigėjui.

Vertinant mokyklos veiklos kokybę analizuojamos penkios sritys, 22 temos (1 lentelė).

1 LENTELE. MOKYKLŲ VEIKLOS KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO SRITYS IR TEMOS

SRITYS				
1. Mokyklos kultūra	2. Ugdymas ir mokymasis	3. Mokymosi pasiekimai	4. Pagalba mokiniui	5. Mokyklos strateginis valdymas
TEMOS				
1.1. Etosas	2.1. Bendrasis ugdymo organizavimas	3.1. Pažanga	4.1. Rūpinimasis mokiniais	5.1. Mokyklos strategija
1.2. Pažangos siekiai	2.2. Pamokos organizavimas	3.2. Mokymosi pasiekimai	4.2. Pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba	5.2. Mokyklos įsivertinimas
1.3. Tvarka	2.3. Mokymo kokybė		4.3. Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	5.3. Vadovavimo stilius
1.4. Mokyklos ryšiai	2.4. Mokymosi kokybė		4.4. Pagalba planuojant karjerą	5.4. Personalo valdymas
	2.5. Mokymo ir mokymosi diferencijavimas		4.5. Tėvų pedagoginis švietimas	5.5. Materialinių išteklių valdymas
	2.6. Vertinimas ugdant			

Temų turinys aprašytas 67 rodikliais. Pavyzdžiui, Mokyklos kultūros (1) srities tema etosas (1.1) vertinama atsižvelgiant į vertybes, elgesio normas, principus (1.1.1 rodiklis), tradicijas ir ritualus (1.1.2.), tapatumo jausmą (1.1.3.), bendruomenės santykius (1.1.4.), mokyklos atvirumą ir svetingumą (1.1.5.), klasių mikroklimatą (1.1.6.). Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo tvarkos apraše² yra pateikiami ir rodiklių paaiškinimai (priedų 1 lentelė).

Mokyklų veiklos kokybei įvertinti taikomi penki veiklos kokybės lygiai³ (2 lentelė).

2 LENTELE. BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ VEIKLOS KOKYBĖS LYGIAI, VERTINIMAI IR IŠVADOS

Kokybės lygis	Aprašomieji veiklos kokybės vertinimai	Išvada
4 lygis	Labai gera: veiksminga, spartus tobulėjimas, išskirtinė, kryptinga, originali, ypatinga, įspūdinga, savita, puiki, labai paveiki, nepriekaištinga, kūrybiška	Verta paskleisti už mokyklos ribų
3 lygis	Gera: viršija vidurkį, tinkama, paveiki, turi savitų bruožų, potenciali, lanksti	Verta paskleisti pačioje mokykloje
2 lygis	Nebloga: patenkinama, vidutiniška, priimtina, nesisteninga, neišskirtinė	Tinkama, bet yra ką tobulinti, verta sustiprinti ir išplėtoti
1 lygis	Prasta: nepatenkinama, prastesnė už vidurkį, neveiksminga, nevykusi, netinkama, nekonkreči, neperspektyvi, rizikinga	Būtina tobulinti
N lygis	Labai prasta: bloga, nepriimtina, peiktina, atkreiptinas dėmesys, neadekvati	Būtina imtis radikalių pokyčių, mokyklai būtina skubi išorės pagalba

Per dvejus kalendorinius metus – 2009 ir 2010 – išoriniai vertinimai atlikti 36 savivaldybių 85 mokyklose. Vertintų mokyklų pasiskirstymas pagal savivaldybes nėra tolygus: Pakruojo r. savivaldybėje vertinta dauguma (10 iš 15) jos mokyklų (67 proc.), Panevėžio miesto sav. – ketvirtadalis savivaldybės mokyklų (7 iš 28), Raseinių r., Jonavos r., ir Alytaus m. – po apytiksliai penktadalį mokyklų. Dažnai vertinta tik po vieną savivaldybės mokyklą – tokių buvo 19 atvejų.

Pagal vietovės urbanizacijos lygį didžiąją dalį vertintų mokyklų sudarė miestelių / kaimų ir didmiesčių mokyklos – atitinkamai 36 (42,4 proc.) ir 34 (40 proc.). Tarp vertintų ugdymo įstaigų miesto mokyklų buvo apytiksliai dukart mažiau – 15 (17,7 proc.). Pagal tipus didžiausią vertintų mokyklų dalį sudarė pagrindinės (33) mokyklos (38,8 proc.), mažesnę ir apylygę dalį – gimnazijos (19) ir vidurinės (18) mokyklos (atitinkamai 22,4 ir 21,2 proc.), mažiausią – pradinės mokyklos ir mokyklos-darželiai (13, arba 15,3 proc.). Be to, vertinta viena jaunimo ir viena suaugusiųjų vidurinė mokykla.

Iš viso stebėta 8260 pamokų, parašyta apie 65 720 pamokos komponentų vertinimų. Pamokų kokybė vertinama pildant Pamokos stebėjimo protokolą⁴, kuriame išskirti 8 vertintini pamokos komponentai: pamokos planavimas ir organizavimas, mokymo kokybė, mokymasis, pagalba mokiniui mokantis, vertinimas ugdant, santykiai (tvarka ir klasės valdymas) ir mokinių pasiekimai.

Mokinių ir tėvų nuomonės apie mokyklos veiklą tyrime dalyvavo 20 813 respondentų – 10 721 tėvelis (globėjas) ir 10 092 mokiniai.

² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-587 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija (Žin., 2007, Nr. 41-1550; 2009, Nr. 40-1517)).

³ Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės vertinimo lygiai. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 3 priedas.

⁴ Pamokos stebėjimo protokolas. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 1 priedas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 11 d. įsakymo Nr. V-1717 redakcija

¹ Savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija (valstybinių mokyklų – biudžetinių įstaigų), savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija arba savivaldybės vykdomąja institucija ar jos įgaliotu asmeniu (savivaldybių mokyklų – biudžetinių įstaigų), savininko teises ir pareigas įgyvendinančiomis institucijomis (dalyvių susirinkimais) (valstybinių ir savivaldybių mokyklų – viešųjų įstaigų), savininkais (dalyvių susirinkimais) (kitų mokyklų).

1. APIBENDRINJI MOKYKLŲ VEIKLOS SRIČIŲ ĮVERTINIMAI

IŠVADOS

- Geriausiai įvertinta mokyklos veiklos sritis Mokyklos kultūra: išorės vertintojų ji įvertinta gerai trijų ketvirtadalių vertintų mokyklų.
- Prasčiausiai įvertinta mokyklos veiklos sritis Ugdytas ir mokymasis: bemaž visų vertintų mokyklų ši sritis įvertinta patenkinamai.
- Etosas, mokyklos ryšiai, rūpinimasis mokiniais, tvarka, vadovavimo stilius, personalo valdymas – geriausiai įvertintos veiklos sričių temos (daugumos mokyklų vertintos gerai), mokymo ir mokymosi diferencijavimas – prasčiausiai (7 vertintose mokyklose tobulintinas).

Iš penkių veiklos sričių – mokyklos kultūra, ugdytas ir mokymasis, mokymosi pasiekimai, pagalba mokiniui, mokyklos strateginis valdymas – išorės vertintojų geriausiai vertinta mokyklos kultūra (1 pav.).

Mokyklos kultūra labai gerai (4 lygis) įvertinta dviejų vertintų mokyklų, gerai (3 lygis) – maždaug trijų ketvirtadalių vertintų mokyklų, patenkinamai (2 lygis) – ketvirtadalio mokyklų. Antroje vietoje po kultūros pagal įvertinimus – strateginio valdymo sritis: labai gerai (4 lygis) išorės vertintojai šią sritį įvertino vienoje mokykloje, gerai (3 lygis) – 43,5 proc. vertintų mokyklų, patenkinamai (2 lygis) – 55,3 proc. mokyklų. Kitos sritys daugumos mokyklų įvertintos 2 lygiu. Gerai (3 lygis) pagalbos mokiniui sritis įvertinta apytiksliai trečdaliu, pasiekimų sritis – penktadalio vertintų mokyklų. Prasčiausiai išorės vertintojų vertinta ugdymo ir mokymosi sritis: 90,6 proc. vertintų mokyklų ugdytas ir mokymasis vertintas patenkinamai (2 lygis), tik apytiksliai dešimtadalio – gerai (3 lygis).

Dažniausiai atskiros mokyklų veiklos sričių temos vertintos 2 lygiu (tinama, bet yra ką tobulinti), dvigubai rečiau – 3 lygiu (verta paskleisti pačioje

mokykloje), rečiausiai – 4 ir 1 lygiais (verta paskleisti už mokyklos ribų / būtina tobulinti). Nė viena sričių tema nevertinta N lygiu (mokyklai būtina skubi išorės pagalba) (2–6 pav.).

Geriausiai įvertinta Mokyklos kultūros srities tema – etosas: maždaug trijų ketvirtadalių vertintų mokyklų etosas vertintas gerai (3 lygis), apytiksliai penktadalio – patenkinamai, trijų – labai gerai. Bemaž tolygiai pasiskirstė mokyklos ryšių ir tvarkos įvertinimai: labai gerai – dviejų mokyklų, gerai – apytiksliai dviejų trečdalių, patenkinamai – daugmaž trečdaliu vertintų mokyklų. Prasčiau vertinta šios srities tema – pažangos siekiai: dviejų trečdalių mokyklų jie įvertinti patenkinamai (2 lygis), trečdaliu – gerai (3 lygis), vienos vertintos mokyklos – labai gerai (4 lygis). Vertintose mokyklose kiekvieno mokinio skatinimas siekti aukščiausio jam įmanomo lygio kaip mokyklos bendruomenės lūkestis nėra stipriausia veikla. Mokyklos daugiau nuveikė kurdamos išorės kultūrą: plėtodamos ryšius su kitais, kurdamos ir palaikydamos tradicijas, užtikrindamos tvarką.

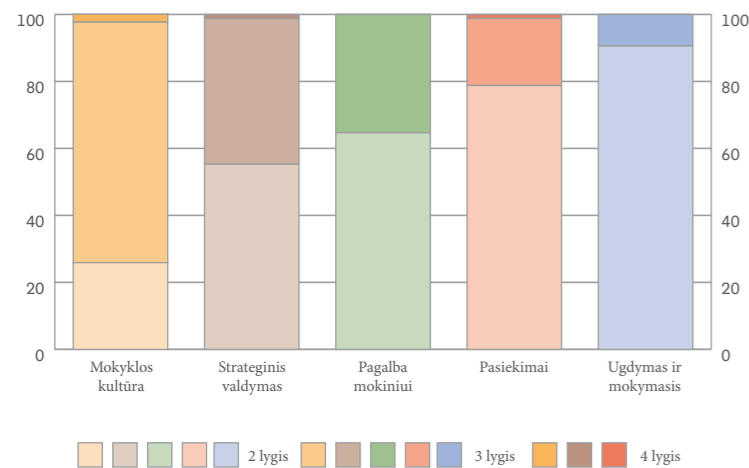
Strateginio valdymo srityje daugiau negu pusės (57,6 proc.) vertintų moky-

klų gerai vertintas (3 lygis) vadovavimo stilius, apytiksliai pusės – personalo ir materialinių išteklių valdymas (3 pav.). Mažesnės dalies – bemaž trečdaliu vertintų mokyklų – gera (3 lygis) mokyklos strategija, apytiksliai ketvirtadalio gerai (3 lygis) atliekamas įsivertinimas. Kiekviena Strateginio valdymo srities tema buvo įvertinta ir 4 lygiu – labai geras, nepriekaištingas vadovavimo stilius ir mokyklos įsivertinimas – nustatytas trijose vertintose mokyklose, personalo valdymas – dviejose, materialinių išteklių valdymas ir mokyklos strategija – vienoje. Pažymėta ir prasta (1 lygis) patirtis – rizikinga mokyklos strategija – dviejose vertintose mokyklose, neveiksmingas įsivertinimo procesas – trijose. Mokyklos strategijos kūrimas, įgyvendinimas, planavimo veiksmingumas ir veiklos įsivertinimo procesai, kuriems reikia profesionalių vadybinių gebėjimų, dviejų trečdalių vertintų mokyklų nėra stipriausi veiklos aspektai.

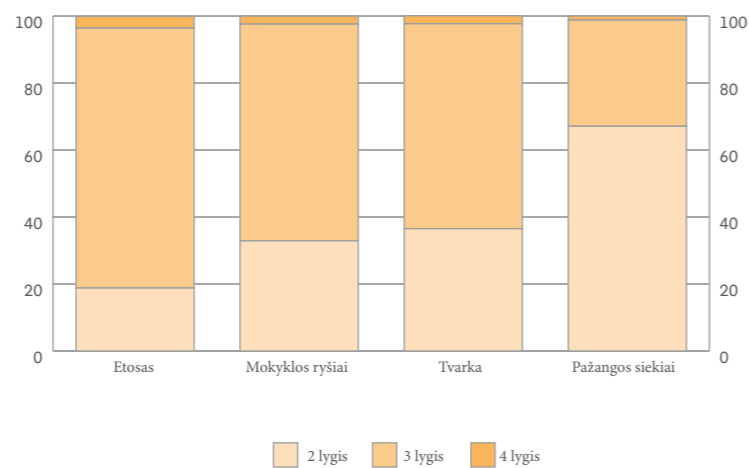
Apibendrinant Pagalbos mokiniui srities vertinimą, matyti, kad viena iš jos temų – rūpinimasis mokiniais – dviejų mokyklų vertinta labai gerai (4 lygis), dviejų trečdalių mokyklų – gerai (3 lygis), trečdaliu – patenkinamai (4 pav.).

Vertinant kitas Pagalbos mokiniui srities temas dominuoja 2 lygis. Specia-

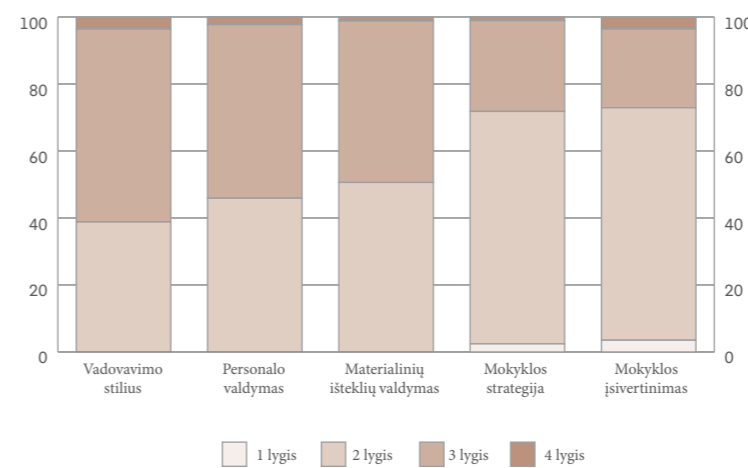
1 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL VEIKLOS SRIČIŲ ĮVERTINIMUS

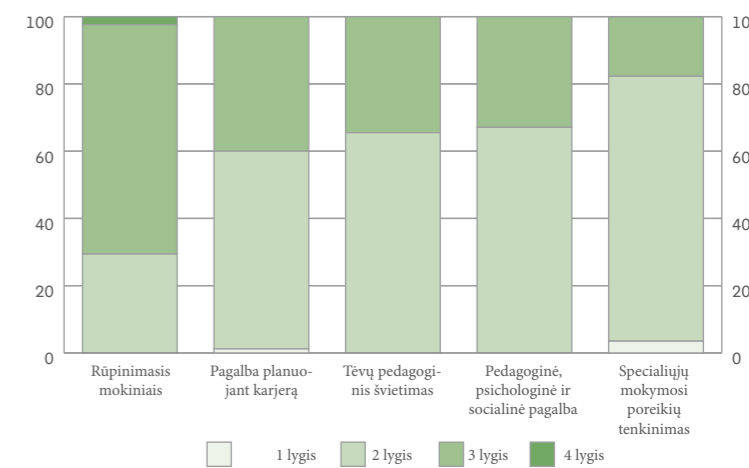
2 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL MOKYKLOS KULTŪROS SRITIS TEMŲ ĮVERTINIMUS

3 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL STRATEGINIO VALDYMO SRITIS TEMŲ ĮVERTINIMUS

4 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL PAGALBOS MOKINIUI SRITIS TEMŲ ĮVERTINIMUS

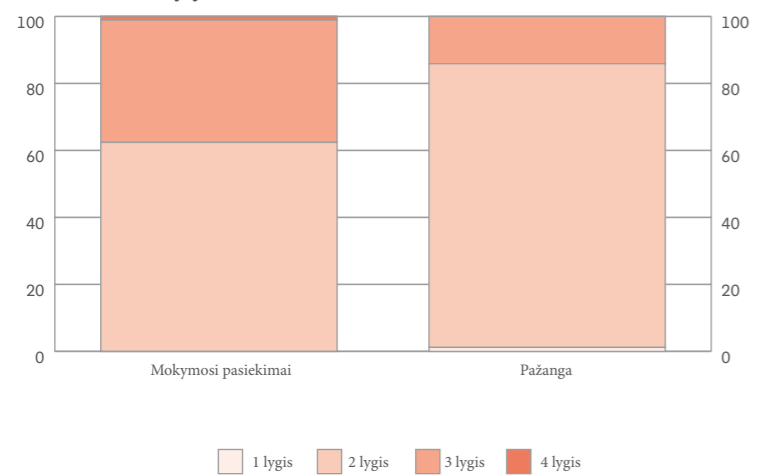
liujų mokymosi poreikių tenkinimas patenkinamai (2 lygis) vertintas trijų ketvirtadalių vertintų mokyklų, tėvų pedagoginis švietimas bei pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba mokiniams – dviejų trečdalių mokyklų, pagalba planuojant karjerą – apytiksliai pusės vertintų mokyklų. Pagalba planuojant karjerą gerai (3 lygis) įvertinta 40 proc. mokyklų, pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba bei tėvų švietimas – apytiksliai trečdalis mokyklų, specialieji mokymosi poreikiai – šeštadalis (17,6 proc.) vertintų mokyklų. Prastai (1 lygis) specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas įvertintas trijų mokyklų, o pagalba planuojant karjerą – vienos vertintos mokyklos.

Mokymosi pasiekimai – viena Pasiekimų srities temų – vienos mokyklos įvertinta labai gerai (4 lygis), apytiksliai trečdalis mokyklų – gerai (3 lygis), dviejų trečdalių mokyklų – patenkinamai (2 lygis). Kita šios srities tema – pažanga – vertinta prasčiau: labai gerai (4 lygis) – nė vienos vertintų mokyklų, gerai (3 lygis) – septintadalis, patenkinamai (2 lygis) – daugumos mokyklų, prastai (1 lygis) – vienos mokyklos. Pasiekimai įvertinti aukštesniu lygiu negu pažanga. Galbūt tai susiję su pažangos matavimo

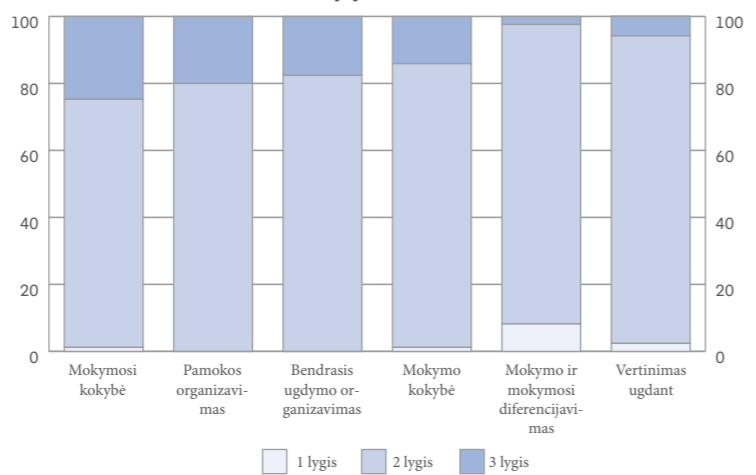
kompetencija, kurios mokytojai dar nėra pakankamai pasiekę.

Ugdymo ir mokymosi srities temų vertinimuose taip pat dominuoja 2 lygis: daugelio vertintų mokyklų mokymo ir mokymosi kokybė, pamokos ir bendrasis ugdymo organizavimas, mokymo ir mokymosi diferencijavimas bei vertinimas ugdant įvertinti patenkinamai (2 lygis). Gerai (3 lygis) mokymosi kokybė įvertinta ketvirtadalis, pamokos ir bendrasis ugdymo organizavimas – apytiksliai penktadalis, mokymosi kokybė – septintadalis, vertinimas ugdant – penkių, o mokymo ir mokymosi diferencijavimas – tik dviejų vertintų mokyklų. Nė viena Ugdymo ir mokymosi srities tema nebuvo įvertinta labai gerai (4 lygis). Prastai (1 lygis) vertintos keturios šios srities temos: mokinių mokymo ir mokymosi kokybė – vienos mokyklos, vertinimas ugdant – dviejų, mokymo ir mokymosi diferencijavimas – septynių vertintų mokyklų. Tikėtina, kad mokymo ir mokymosi diferencijavimo sunkumai yra nulemti nepakankamo dėmesio mokinių mokymosi poreikiams nustatyti, veiklos, ugdymo turinio ir mokymosi tempui parinkti atskiriems mokiniams ar jų grupėms pagal poreikius ir gebėjimus.

5 PAV.
MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL PASIEKIMŲ SRITIES TEMŲ ĮVERTINIMUS

6 PAV.
MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL UGDYMO IR MOKYMOSI SRITIES TEMŲ ĮVERTINIMUS

2. STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (+10)

IŠVADOS

- Daugumos vertintų mokyklų geriausiai vertintas etosas (tradicijos ir ritualai, klasių mikroklimatas), neformalusis ugdymas, mokinių neakademinių pasiekimai ir rūpinimasis mokiniais.

- Mokyklų veiklos vertinimai skiriasi atskirų tipų mokyklose: pradinėse kaip teigiami išskiriami klasės valdymas, mokymosi motyvacija, lėšų vadyba;

- pagrindinėse** – specialiųjų poreikių mokinių ugdymas, personalo komplektavimas;

- vidurinėse** – darbo tvarka ir socialinė pagalba;

- gimnazijose** – partnerystė su kitomis institucijomis.

- Mokyklų veiklos vertinimai nevienodi ir skirtingų vietovės tipų mokyklose:

- didmiesčio** mokyklose geresnis etosas ir mokymosi motyvacija;

- miesto** – klasės valdymas, mokymo ir gyvenimo ryšys, partnerystė su kitomis institucijomis;

- miestelio / kaimo** – aplinkos jaukumas ir socialinė pagalba.

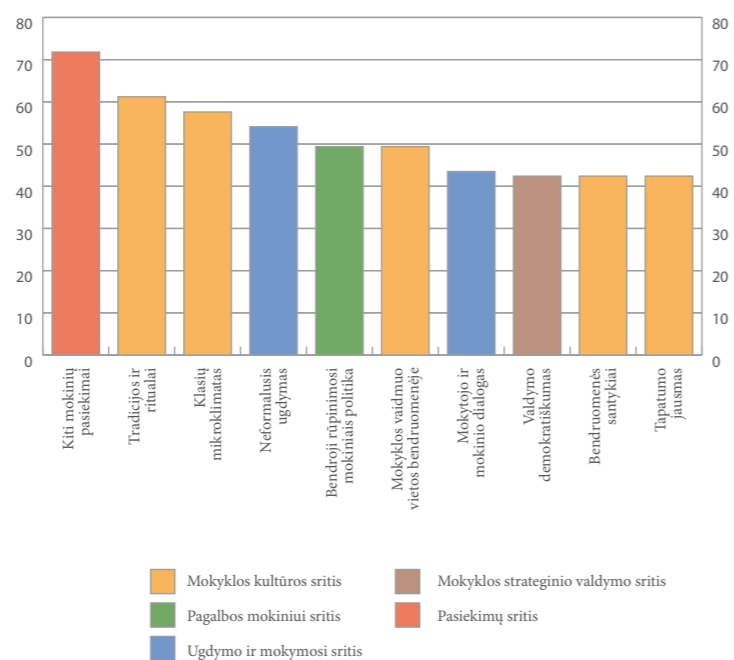
- Nors vertinamos skirtingos mokyklos, jau ketvirti metai iš eilės išorės vertintojų dažniausiai nustatomi beveik tapatūs stiprieji mokyklos veiklos aspektai.

- Įsivertinimo ir išorinio vertinimo duomenys rodo, kad didžiausi mokyklos pranašumai yra bendruomeninio gyvenimo aspektai, socialiniai ryšiai, bet ne mokymas – veikla, kuri yra pagrindinė mokyklos misija.

2009–2010 metais vertintose mokyklose dešimt stipriųjų veiklos aspektų (+10) apėmė visas penkias vertinamas sritis (mokyklos kultūra / ugdymas ir mokymasis / pasiekimai/ pagalba / strateginis valdymas), ir jų septynias temas (iš 22) (etosas / mokyklos ryšiai / bendrasis ugdymo organizavimas / mokymo kokybė / mokymosi pasiekimai / rūpinimasis mokiniais / vadovavimo stilius) (7 pav.).

7 PAV.

MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL DAŽNIAUSIAI NUSTATYTUS STIPRIUOSIUS MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTUS (+10)

Būdingiausias stiprusis veiklos aspektas – kiti mokinių pasiekimai (dalyvavimas ir pasiekimai sportinėje ir visuomeninėje veikloje, olimpiadose, konkursuose, projektuose). Daugelyje vertintų mokyklų (71,8 proc.) šis veiklos aspektas pateko į stipriųjų veiklų sąrašo dešimtuką, nė vienoje nevardytas tarp tobulintinų. Tai, kad mokyklos yra stiprios minėtu aspektu, patvirtina ir mokinių apklausos rezultatai – remiantis STA duomenimis, 92,8 proc. mokinių dalyvauja mokyklose vykstančiuose renginiuose (nedalyvauja 6,4 proc.), 78 proc. respondentų yra patenkinti mokyklos renginiais (nepatenkinti – 14 proc.).

Bendroji rūpinimosi mokiniais politika kaip teigiamas veiklos aspektas minėtas kas antroje vertintoje mokykloje (kaip tobulintinas – nė vienoje). Remiantis STA duomenimis, daugelis mokinių ir jų tėvų ši mokyklos veiklos aspektą taip pat vertina pozityviai. Pasak tėvų (69 proc.), mokykla daro viską, kad „mokiniai nepradėtų gerti, rūkyti ir vartoti narkotikus“. Apytiksliai pusės mokinių nuomone, „mokyklos priemonės prieš rūkymą, alkoholio, narkotikų vartojimą yra veiksmingos“. Daugelis mokinių (82 proc.) teigė, kad „visoje mokykloje jaučiasi saugūs“, o „iškilus problemai, ras mokykloje patarėją ar pagalbininką“ (75 proc.).

Dažnai mokykla laikoma bendruomeniškumo židiniu. Daugelyje vertintų mokyklų pažymima, kad mokykloje esama savitų, gražių tradicijų ir ritualų (kaip teigiamas mokyklos aspektas jie išryškinti 61,2 proc., kaip tobulintinas – 5 proc. vertintų mokyklų). Apytiksliai kas antroje vertintoje mokykloje sėkmingai kuriami teigiami tarpusavio santykiai – tiek klasės (klasės mikroklimatas niekur nebuvo minėtas kaip tobulintinas veiklos aspektas), tiek mokyklos (bendruomenės santykiai tobulintini tik vienoje mokykloje) lygmeniu. Pusėje mokyklų teigiamai vertintas jų vaidmuo vietos bendruomenėje (tobulintinas – vienoje mokykloje). Maždaug pusėje vertintų mokyklų prie mokyklos stiprybių priskiriamas tapatumo jausmas (nė vienoje mokykloje – prie tobulintinų aspektų). Taip pat remiantis STA duomenimis, daugelis apklausoje dalyvavusių mokinių (85 proc.) „didžiuojasi, kad mokosi šioje mokykloje“, dar didesnė dalis tėvelių (95 proc.) yra „patenkinti, kad vaikas mokosi būtent šioje mokykloje“.

Du iš dažniau minimų teigiamų veiklos aspektų priklauso Ugdymo ir mokymosi sričiai. Kas antroje vertintoje mokykloje išorės vertintojai konstatavo, kad pasirenkamųjų programų pasiūla pakankama, mokiniai noriai ir aktyviai dalyvauja popamokinėje veikloje. Tobulinti neformalaus ugdymo organizavimo nesūlyta nė vienoje vertintoje mokykloje. Neretai (43,5 proc. mokyklų) nustatytas ir konstruktyvus, padedantis mokytis mokytojų ir mokinių dialogas (tobulintinas – 5 proc. vertintų mokyklų). Abu šiuos veiklos aspektus teigiamai įvertino ir dauguma mokinių (STA): 63,4 proc. respondentų teigė, kad mokykloje „yra daug įdomių būrelių ir kitų užsiėmimų“, 81,6 proc. mokinių pareiškė, kad mokytojai juos „gerbia kaip žmogų, asmenybę“.

Tarp dažniausiai minimų teigiamų mokyklos veiklos aspektų yra ir Mokyklos strateginio valdymo srities aspektas – valdymo demokratiškumas. Dalyje (42,4 proc.) vertintų mokyklų sprendimai priimami atsižvelgiant ne tik į vadovo, bet ir į personalo, mokinių ir jų tėvų nuomonę (tobulintinas valdymo demokratiškumas dviejose vertintose mokyklose). Šią tendenciją patvirtina mokinių ir tėvų nuomonės apklausos rezultatai: 71,4 proc. mokinių, 86,2 proc. tėvelių teigė, kad mokykloje yra įsiklausoma į jų nuomonę. Stiprieji veiklos aspektai kiek skiriasi priklausomai nuo mokyklos tipo (3 lentelė).

Tarp 10 dažniausiai minimų stipriųjų pradinė mokyklų veiklos aspektų, be anksčiau minėtų būdingų daugelio tipų mokykloms neakademinių pasiekimų, mokyklos tradicijų ir ritualų, klasių mikroklimato, neformalaus ugdymo, mokytojo ir mokinio dialogo, bendrosios rūpinimosi mokiniais politikos, dažniau vardinamas mokyklos atvirumas ir svetingumas, klasės valdymas, mokinių mokymosi motyvacija bei lėšų vadyba. O pagrindinėse mokyklose kaip stiprieji veiklos aspektai dažniau įvardijami specialiųjų poreikių mokinių ugdymas ir personalo komplektavimas. Išskirtiniais vertintų vidurinių mokyklų bruožais galėtų būti laikomi darbo tvarka ir taisyklės bei socialinė pagalba, gimnazijų – partnerystė su kitomis institucijomis. Tapatumo jausmas, valdymo demokratiškumas bei lyderystė mokykloje buvo būdingesni vertintoms vidurinėms mokykloms ir gimnazijoms. Stiprieji veiklos aspektai kiek skiriasi priklausomai nuo mokyklų lokalizacijos (4 lentelė).

3 LENTELĖ.

DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (+10) SKIRTINGŲ TIPŲ MOKYKLOSE

Sritis	Tema	Rodikliai	Mokyklų tipai			
			pradinės	pagrindinės	vidurinės	gimnazijos
Mokyklos kultūra	Etosas	1.1.2. Tradicijos ir ritualai	+	+	+	+
		1.1.6. Klasių mikroklimatas	+	+	+	+
		1.1.4. Bendruomenės santykiai		+		+
		1.1.3. Tapatumo jausmas			+	+
		1.1.5. Mokyklos atvirumas ir svetingumas	+			
	Tvarka	1.3.3. Aplinkos jaukumas		+		+
		1.3.1. Darbo tvarka ir taisyklės			+	
	Mokyklos ryšiai	1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje		+	+	
1.4.2. Partnerystė su kitomis institucijomis					+	
Ugdymas ir mokymasis	Bendrasis ugdymo organizavimas	2.1.5. Neformalusis ugdymas	+	+	+	+
	Mokymo kokybė	2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas	+		+	+
		2.3.2. Mokymo ir gyvenimo ryšys		+	+	
	Pamokos organizavimas	2.2.3. Klasės valdymas	+			
Mokymosi kokybė	2.4.1. Mokymosi motyvacija	+				
Pasiekimai	Mokymosi pasiekimai	3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai	+	+	+	+
Pagalba	Rūpinimasis mokiniais	4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika	+	+	+	
	Pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba	4.2.3. Socialinė pagalba			+	
	Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	4.3.1. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas		+		
Strateginis valdymas	Valdymo stilius	5.3.1. Valdymo demokratiškumas		+	+	
		5.3.2. Lyderystė mokykloje			+	+
	Personalo valdymas	5.4.1. Personalo komplektavimas		+		
	Materialinių išteklių valdymas	5.5.1. Lėšų vadyba	+			

4 LENTELĖ.

DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (+10) PAGAL MOKYKLŲ LOKALIZACIJĄ

Sritis	Tema	Rodikliai	Mokyklų lokalizacija		
			didmiestis	miestas	miestelis/ kaimas
Mokyklos kultūra	Etosas	1.1.1. Vertybės, elgesio normos, principai	+		
		1.1.2. Tradicijos ir ritualai	+	+	+
		1.1.6. Klasių mikroklimatas	+	+	+
		1.1.4. Bendruomenės santykiai	+		
		1.1.3. Tapatumo jausmas	+		
		1.1.5. Mokyklos atvirumas ir svetingumas	+		
	Tvarka	1.3.3. Aplinkos jaukumas			+
		Mokyklos ryšiai	1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje	+	
1.4.2. Partnerystė su kitomis institucijomis			+		
Ugdymas ir mokymasis	Bendrasis ugdymo organizavimas	2.1.5. Neformalusis ugdymas	+	+	+
	Mokymo kokybė	2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas		+	+
		2.3.2. Mokymo ir gyvenimo ryšys		+	
	Pamokos organizavimas	2.2.3. Klasės valdymas		+	
Mokymosi kokybė	2.4.1. Mokymosi motyvacija	+			
Pasiekimai	Mokymosi pasiekimai	3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai	+	+	+
Pagalba	Rūpinimasis mokiniais	4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika	+	+	+
	Pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba	4.2.3. Socialinė pagalba			+
Strateginis valdymas	Valdymo stilius	5.3.1. Valdymo demokratiškumas	+	+	
		5.3.2. Lyderystė mokykloje		+	+

Visų vietovės tipų mokyklose kaip stiprybės buvo minimi tradicijos ir ritualai, klasių mikroklimatas, neformalusis ugdymas, kiti pasiekimai, bendroji rūpinimosi mokiniais politika. Dešimt teigiamų didmiesčio mokyklų veiklos aspektų daugiausiai buvo Mokyklos kultūros srities: vertybės, elgesio normos, principai; bendruomenės santykiai; tapatumo jausmas; mokyklos atvirumas ir svetingumas ir vienas Ugdymo ir mokymosi srities aspektas – mokymosi motyvacija. Tarp dažniau minimų stipriųjų veiklos aspektų miesto mokyklose buvo partnerystė su kitomis institucijomis, mokymo ir gyvenimo ryšys, klasės valdymas. Aplinkos jaukumu ir socialine pagalba pasižymėjo miestelio / kaimo mokyklos. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje dažniau buvo pabrėžiamas didmiesčio ir miestelio / kaimo mokyklose, o mokytojo ir mokinio dialogas bei lyderystė mokykloje – miestelio / kaimo ir miesto mokyklose.

Lyginant 2009–2010 metų ir 2007–2008 metų⁵ mokyklų išorinių vertinimų duomenis, pastebima, kad nors vertintos skirtingos mokyklos, dažniausiai nustatomi stiprieji mokyklos veiklos aspektai beveik nesiskiria (5 lentelė).

Tiek 2007–2008 metais, tiek 2009–2010 metais vertintų mokyklų apibendrintame teigiamų veiklos aspektų sąrašė dominuoja mokyklos etoso aspektai. Taip pat jau ketverius metus iš eilės daugelyje vertintų mokyklų kaip tinkama įvertinta bendroji rūpinimosi mokiniais politika, demokratiškas valdymas. Kita vertus, akivaizdus ir pokytis: 2007–2008 metais 40,5 proc. vertintų mokyklų įsivertinimas minėtas kaip stiprybė, o 2009–2010 metais tik 11,8 proc. vertintų mokyklų jis paminėtas kaip stiprusis veiklos aspektas, o ketvirtadaliu mokyklų (25,9 proc.) – kaip tobulintinas. Būtų galima teigti, kad šiam ketvirtadaliui 2009–2010 metais vertintų mokyklų reikalinga pagalba įsisąmoninant įsivertinimo reikšmę mokyklos veiklai tobulinti ir perprantant įsivertinimo metodiką.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra kasmet apibendrina ir Lietuvos mokyklų įsivertinimo duomenis. 2009–2010 metų išorinių vertinimų ir įsivertinimo⁶ duomenų palyginimas rodo, jog abiejų vertinimų atvejais dažniausiai teigiamais mokyklų veiklos aspektais laikyti: tradicijos ir ritualai, bendruomenės santykiai, mokytojo ir mokinio dialogas, kiti mokinių pasiekimai; bendroji rūpinimosi mokiniais politika (6 lentelė).

Daugiausia aukščiausiu lygiu įsivertintų veiklos aspektų (4) yra iš mokyklos kultūros srities. Tikėtina, kad humanistinės mokyklos kūrimas turėjo la-

5 LENTELE.

2007–2008 IR 2009–2010 METAIS DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (MOKYKLŲ DALIS, PROC.)

Stiprieji mokyklų veiklos aspektai (+10)	
2009–2010 m. išorinių vertinimų duomenys (N=85)	2007–2008 m. išorinių vertinimų duomenys (N=77)
1.1.2. Tradicijos ir ritualai (61,2 proc. mokyklų)	1.1.1. Vertybės, elgesio normos ir principai (46,8 proc.)
1.1.3. Tapatumo jausmas (42,4 proc.)	1.1.3. Tapatumo jausmas (46,8 proc.)
1.1.4. Bendruomenės santykiai (42,4 proc.)	1.1.4. Bendruomenės santykiai (48,1 proc.)
1.1.6. Klasių mikroklimatas (57,6 proc.)	1.1.5. Mokyklos atvirumas ir svetingumas (45,6 proc.)
1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje (49,4 proc.)	1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje (43,0 proc.)
2.1.5. Neformalusis ugdymas (54,1 proc.)	2.3.2. Mokymo ir gyvenimo ryšys (55,7 proc.)
2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas (43,5 proc.)	4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika (63,3 proc.)
3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai (71,8 proc.)	5.2.1. Įsivertinimo procesas (40,5 proc.)
4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika (49,4 proc.)	5.4.1. Personalo komplektavimas (57,0 proc.)
5.3.1. Valdymo demokratiškumas (42,4 proc.)	5.3.1. Valdymo demokratiškumas (58,2 proc.)

6 LENTELE.

2009–2010 M. IŠORINIŲ VERTINIMŲ IR 2009–2010 M. M. ĮSIVERTINIMŲ METU DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI STIPRIEJI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (MOKYKLŲ DALIS, PROC.)

Stiprieji mokyklų veiklos aspektai (+10)	
Išorinių vertinimų duomenys (N=85)	Įsivertinimo duomenys (N=1076)
1.1.2. Tradicijos ir ritualai (61,2 proc. mokyklų)	1.1.2. Tradicijos ir ritualai (15,5 proc.)
1.1.3. Tapatumo jausmas (42,4 proc.)	1.1.4. Bendruomenės santykiai (6,1 proc.)
1.1.4. Bendruomenės santykiai (42,4 proc.)	1.1.5. Mokyklos atvirumas ir svetingumas (13,3 proc.)
1.1.6. Klasių mikroklimatas (57,6 proc.)	1.3.3. Aplinkos jaukumas (10,9 proc.)
1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje (49,4 proc.)	2.1.1. Ugdymo programos (6,2 proc.)
2.1.5. Neformalusis ugdymas (54,1 proc.)	2.1.2. Ugdymo planai ir tvarkaraščiai (9 proc.)
2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas (43,5 proc.)	2.2.1. Mokytojo veiklos planavimas (7,4 proc.)
3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai (71,8 proc.)	2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas (6,1 proc.)
4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika (49,4 proc.)	3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai (6,9 proc.)
5.3.1. Valdymo demokratiškumas (42,4 proc.)	4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniais politika (10 proc.)

bai svarbią įtaką mokyklos kaip organizacijos ir kaip bendruomenės savivokai. Mokyklos puoselėja tradicijas ir ritualus, remiasi humaniškais bendruomenės santykiais, svetingai atveria mokyklą artimiausiai aplinkai, kuria jaukias edukacines erdves, todėl išorės vertintojai taip pat stipriųjų mokyklos veiklos aspektų daugiausia randa iš pirmos – kultūros – srities (5).

Išorinių vertinimų ir įsivertinimų stipriųjų dešimtukas skiriasi tuo, kad įsivertinimo metu mokyklos dažniau pasidžiaugia geru ugdymo organizavimu. Tarp įsivertinimo stipriųjų aspektų yra ugdymo programos, planai, tvarkaraščiai ir mokytojo veiklos planavimas. Mokyklos dar neįpratusios kurti ir vykdyti savarankiškos ir atsakingos mokyklos veiklos: užuot kūrybiškai pasinaudusios švietimo ir mokslo ministro patvirtintais bendraisiais mokyklos veiklos dokumentais (pavyzdžiui, Bendrosiomis ugdymo programomis, Bendraisiais ugdymo planais, Higienos normomis ir kt.), metodinėmis rekomendacijomis, dažnai dokumentus persirašo, nes taip jaučiasi saugiau, nereikia imtis atsakomybės už iniciatyvas, o įsivertinimo metu geriausiai juos (dokumentus) ir įvertina.

Remiantis išorinių vertinimų duomenimis, mokytojo veiklos planavimas kaip stiprusis mokyklos veiklos aspektas išryškintas penktadalyje vertintų mokyklų (22,4 proc.), ugdymo planai ir tvarkaraščiai – penkiose mokyklose (5,9 proc.), ugdymo programos – vos vienoje (1,2 proc.). Atliekant išorinius vertinimus pastebėta, kad trečdalyje (29,4 proc.) mokyklų reikėtų tobulinti mokytojo veiklos planavimą, beveik penktadalyje (18,8 proc.) – ugdymo planus ir tvarkaraščius, 7,1 proc. mokyklų – ugdymo programas.

⁵ 2007–2008 metų išorinių vertinimų imtis – 77 bendrojo ugdymo mokyklos;

⁶ 2009–2010 mokslo metų įsivertinimo duomenis pateikė 1076 bendrojo ugdymo mokyklos.

3. TOBULINTINI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (-5)

IŠVADOS

- Visi mokyklų veiklos tobulintini aspektai – ugdymo ir mokymosi sritys. Dažniausiai patariama tobulinti mokymą (mokymo nuostatos ir būdai / mokymosi veiklos diferencijavimas / išmokimo stebėjimas) ir vertinimą (vertinimas kaip ugdymas / vertinimas kaip pažinimas). Per ketverius išorinio vertinimo metus tobulintinių mokyklų veiklos aspektų sąrašas beveik nekito, išskyrus pamokos struktūros kokybę, kuri 2009–2010 metais vertinta geriau negu 2007–2008 metais.

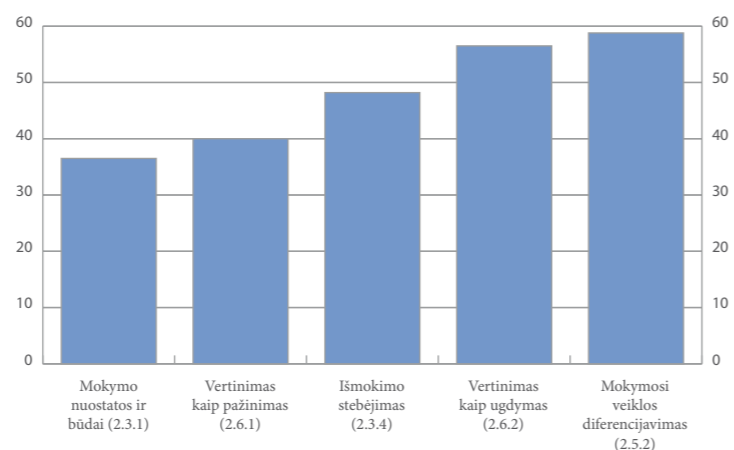
- Skiriasi tobulintina veikla pagal mokyklų tipus:
  - pradinėse** mokyklose silpnesnis mokytojo veiklos planavimas ir gabių vaikų ugdymas;
  - pagrindinėse** – mokymo nuostatos ir būdai;
  - vidurinėse** – mokymasis bendradarbiaujant ir įsivertinimo procesas,
  - gimnazijose** – atskirų mokinių pažanga.

- Mokyklų veiklos vertinimai nevienodi ir skirtingų vietovės tipų mokyklose:
  - didmiesčio** mokyklose dažniau siūloma tobulinti gabių vaikų ugdymą;
  - miesto** – atskirų mokinių pažangą ir patalpų naudojimą;
  - miestelio / kaimo** mokyklose – mokymo nuostatos ir būdus.

- Pačios mokyklos tobulinti dažniau renkasi mokinių ir tėvų požiūrį į mokymąsi, o išorės vertintojai mato mokytojų darbo tobulinimo galimybes.

Apibendrinta tobulintinių aspektų, išryškintų 2009–2010 metais vertintose mokyklose, apžvalga rodo, kad penki dažniausiai tobulintinai įvardijami veiklos aspektai priklauso vienai veiklos sričiai – ugdymo ir mokymosi (8 pav.).

8 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL DAŽNIAUSIAI NUSTATYTUS TOBULINTINUS VEIKLOS ASPEKTUS (-5)

Daugiau nei pusėje vertintų mokyklų kaip tobulintinas aspektas minėtas mokymosi veiklos diferencijavimas. Taigi nustatant mokinių mokymosi poreikius, parenkant mokymo turinį, organizuojant veiklą dažnai mokytojams dar trūksta gebėjimų atsižvelgti į individualius mokinių poreikius ir gebėjimus. Mokinių ir tėvų nuomonės apklausos duomenys (STA) taip pat rodo, kad daugumoje mokyklų nėra dažnai per pamoką diferencijuojama mokinių veikla. Teiginiui – „pamokose mokytojai dažnai duoda skirtingas užduotis gerai besimokantiems ir silpniems mokiniams“ – apytiksliai du trečdaliai (61,2 proc.) respondentų nepritarė (pritarė trečdalis, arba 32,3 proc.). Nors daugelis mokinių (72,1 proc.)

„pamokose supranta ir spėja padaryti tai, ką liepia mokytojai“, bet kas penktas (21,9 proc.) mokins šiam teiginiui nepritarė. Teiginiui – „mokytojai daugiau dėmesio skiria geriems mokiniams ir mažiau dirba su silpnais“ – pritarė trečdalis (32,9 proc.), nepritarė daugiau nei pusė (57,8 proc.) respondentų.

Kas antroje vertintoje mokykloje išorės vertintojai patarė atkreipti dėmesį į vertinimą, kuris turėtų būti ne tik aiškus mokiniams, bet ir pagrįstas, tikslingas, naudingas, įvairus (vertinimas kaip ugdymas). Išorės vertintojų pabrėžiama ir silpnai vykdoma vertinimo kaip pažinimo funkcija – vertinimo metu surinkta informacija naudotina ugdymui planuoti ir koreguoti. Vertinimą daugelis mokinių (79,8 proc.) apibūdina kaip aiškų: „man yra aišku, už ką mokytojai rašo gerą ar blogą pažymį“ (teiginiui nepritarė 15,1 proc.). Kad mokiniai vertinami „teisingai ir objektyviai“, mano ir daugelis tėvų (82,1 proc.) (teiginiui nepri-

tarė 11,7 proc.). Reikia pažymėti, kad mokiniai ir tėvai kalba apie diagnostinį vertinimą, o vertintojai vertinimo procesą supranta plačiau – kaip pažinimą, ugdymą ir informavimą – neapsiriboja diagnostiniu vertinimu, pažymi formuojamojo vertinimo reikšmę.

Kas antroje vertintoje mokykloje tobulintinas ir išmokimo stebėjimas – dažniau reikėtų patikrinti, kiek mokiniai suprato ir ką išmoko, grįžti prie nesuprastų ar neišmuktų dalykų, taikyti įvairias veiksmingas išmokimo tikrinimo formas.

Apytiksliai trečdalis vertintų mokyklų kaip tobulintini veiklos aspektai minėti mokymo nuostatos ir būdai. Anot išorės vertintojų, daugiau dėmesio reikėtų skirti mokymosi poreikiams ir stiliams – organizuoti veiklą skatinant mokymosi motyvaciją ir mokinių aktyvumą. Netiesioginės informacijos apie

7 LENTELĖ. DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI TOBULINTINI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (-5) SKIRTINGŲ TIPŲ MOKYKLOSE

Sritis	Tema	Rodikliai	Mokyklų tipai			
			pradinės	Pagrindinės	vidurinės	gimnazijos
Ugdymas ir mokymasis	Pamokos organizavimas	2.2.1. Mokytojo veiklos planavimas	+			
	Mokymo kokybė	2.3.1. Mokymo nuostatos ir būdai		+		
		2.3.4. Išmokimo stebėjimas	+	+		+
	Mokymosi kokybė	2.4.3. Mokymasis bendradarbiaujant			+	
	Mokymo ir mokymosi diferencijavimas	2.5.2. Mokymosi veiklos diferencijavimas	+	+	+	+
		Vertinimas ugdant	2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas		+	+
2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas	+		+	+	+	
Pasiekimai	Pažanga	3.1.1. Atskirų mokinių pažanga				+
Pagalba	Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	4.3.2. Gabių vaikų ugdymas	+			
Strateginis valdymas	Mokyklos įsivertinimas	5.2.1. Įsivertinimo procesas			+	

mokymo nuostatas ir būdus pateikia ir mokinių nuomonės tyrimas. Pasak mokinių, „daugelis mokytojų stengiasi, kad klasė suprastų ir išminktų pamoką“ (pritaria 87 proc., nepitaria 8,9 proc.), „daugelio mokytojų pamokos įdomios“ (pritaria 79,2 proc., nepitaria 15,9 proc.).

Mokyklų vertinimuose kaip tobulintini nė karto nepaminėti aštuoni veiklos aspektai (priedų 3 pav.): vertybės, elgesio normos, principai; tapatumo jausmas; mokyklos atvirumas ir svetingumas; klasių mikroklimatas; partnerystė su kitomis institucijomis (Mokyklos kultūros sritis); kiti pasiekimai; tolesnio mokymosi sėkmė (Pasiiekimų sritis), bendroji rūpinimosi mokiniams politika (Pagalbos mokiniui sritis).

Tiek stipriųjų, tiek ir tobulintinių veiklos aspektų analizės metu išryškėjo skirtingų mokyklų tipų savitumai (7 lentelė).

Pradinėse mokyklose kaip tobulintinas aspektas kiek dažniau nei kitų tipų mokyklose buvo minimas mokytojo veiklos planavimas ir gabių vaikų ugdymas,

pagrindinėse – mokymo nuostatos ir būdai, vidurinėse – mokymasis bendradarbiaujant ir įsivertinimo procesas, gimnazijose – atskirų mokinių pažanga.

Analizuojant mokyklos lokalizacijos ir dažniau minimų tobulintinių aspektų sąsają, matyti, kad mokymo nuostatos ir būdai kaip tobulintinas aspektas dažniau minėtas miestelio / kaimo mokyklose, atskirų mokinių pažanga ir patalpų naudojimas – miesto mokyklose, o gabių vaikų ugdymas – didmiesčio mokyklose (8 lentelė).

2009–2010 metais vertintose mokyklose dažniausiai nustatytos silpnybės (tobulintini aspektai) nedaug skiriasi nuo silpnųjų, išryškintų 2007–2008 metų išorinių vertinimų metu, nors vertintos buvo ne tos pačios mokyklos (9 lentelė).

Per 2007–2008 metų ir 2009–2010 metų išorinius vertinimus buvo nustatyta, kad reikia tobulinti mokinių vertinimą. O specialiųjų poreikių bei gabių mokinių ugdymas, nors šįkart ir nepateko į dažniausiai minimų tobulintinių

aspektų penktą, tebėra aktuali problema mokyklose. Tai rodo kiti pažymimi tobulintini aspektai – mokymo nuostatos ir būdai / mokymosi veiklos diferencijavimas. Kita vertus, anksčiau kas antroje vertintoje mokykloje nustatyta silpnybė – pamokos struktūros kokybė – šįsyk vertinta geriau. Remiantis 2009–2010 metų išorinių vertinimų duomenimis, pamokos struktūros kokybė tobulintina penktadalio vertintų (21,2 proc.) mokyklų, o septintadalio (14,1 proc.) – vertinta kaip stiprusis veiklos aspektas.

Vertinimo ir įsivertinimo duomenų lyginamoji analizė rodo, kad išorės vertintojų ir pačių mokyklų dažniausiai išryškinamos silpnybės skiriasi (10 lentelė).

Dažniausiai išorės vertintojų minimi tobulintini aspektai yra iš Ugdymo ir mokymosi srities. Visos išorinių vertinimų metu išryškintos silpnybės susijusios su mokytojo veiklos planavimu, jo veikla pamokoje. Ir atvirkščiai, įsivertindamos veiklą, daugiausia mokyklų silpnybėmis laiko mažą motyvaciją: vaikai nenori mokytis ir nemoka mokytis, o tėvai neištraukia į mokyklos vei-

klą, nepadedą savo vaikams mokytis. Įsivertindamos veiklą mokyklos teigia, kad jų darbo kokybę blogina nepakankamai motyvuoti, nesuinteresuoti mokiniai ir jų tėvai. Todėl, pasirinkdamos tobulintinas veiklos sritis, mokyklos norėtų „patobulinti“ tėvus ir mokinius (rodikliai 2.4.1.; 2.4.2.; 4.5.1.; 4.5.2.). Mokytojams ir vadovams sunkoka įsisąmoninti, kad būtent jie – profesionali mokyklos komanda – gali sukurti aukštą ugdymo kokybę, mokyklos pridėtinę vertę, dirbdami ir su turimu kontingentu.

Mokymosi motyvacija ir mokėjimas mokytis, išorės vertintojų vertinti pakankamai pozityviai: mokymosi motyvacija trečdaliai (31,8 proc.) vertintų mokyklų įvardyta kaip teigiamas veiklos aspektas, 3,5 proc. mokyklų kaip tobulintinas, mokėjimas mokytis – 12,9 proc. mokyklų kaip teigiamas, 8,2 proc. – kaip tobulintinas. Psichologinė pagalba ir tėvų švietimas išorės vertintojų įvertinti dar geriau – penktadalio mokyklų šie veiklos aspektai pripažinti mokyklų stiprybėmis, tėvų pagalba mokantis – dešimtadalio mokyklų.

8 LENTELĖ.
DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI TOBULINTINI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (-5) PAGAL MOKYKLŲ LOKALIZACIJĄ

Sritis	Tema	Rodikliai	Mokyklų lokalizacija		
			didmiestis	miestas	miestelis kaimas
Ugdymas ir mokymasis	Mokymo kokybė	2.3.1. Mokymo nuostatos ir būdai		+	
		2.3.4. Išmokimo stebėjimas	+	+	+
	Mokymo ir mokymosi diferencijavimas	2.5.2. Mokymosi veiklos diferencijavimas	+	+	+
		Vertinimas ugdant	2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas	+	
	2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas		+	+	+
	Pasiekimai	Pažanga	3.1.1. Atskirų mokinių pažanga		+
Pagalba	Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	4.3.2. Gabių vaikų ugdymas	+		
Strateginis valdymas	Materialinių išteklių valdymas	5.5.3. Patalpų naudojimas		+	

9 LENTELĖ.
2007–2008 IR 2009–2010 M. DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI TOBULINTINI VEIKLOS ASPEKTAI (MOKYKLŲ DALIS, PROC.)

Tobulintini mokyklų veiklos aspektai (-5)	
2009–2010 m. išorinių vertinimų duomenys (N=85)	2007–2008 m. išorinių vertinimų duomenys (N=77)
2.3.1. Mokymo nuostatos ir būdai (36,5 proc. mokyklų)	2.2.2. Pamokos struktūros kokybė (46,8 proc.)
2.3.4. Išmokimo stebėjimas (48,2 proc.)	2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas (64,9 proc.)
2.5.2. Mokymosi veiklos diferencijavimas (58,8 proc.)	2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas (41,6 proc.)
2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas (40,0 proc.)	4.3.1. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas (48,1 proc.)
2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas (56,5 proc.)	4.3.2. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas (50,6 proc.)

10 LENTELĖ.
2009–2010 METŲ IŠORINIŲ VERTINIMŲ IR 2009–2010 M. M. ĮSIVERTINIMŲ METU DAŽNIAUSIAI NUSTATYTI TOBULINTINI MOKYKLŲ VEIKLOS ASPEKTAI (MOKYKLŲ DALIS, PROC.)

Tobulintini mokyklų veiklos aspektai (-5)	
Išorinių vertinimų duomenys (N=85)	Įsivertinimo duomenys (N=1076)
2.3.1. Mokymo nuostatos ir būdai (36,5 proc. mokyklų)	2.4.1. Mokymosi motyvacija (27,7 proc.)
2.3.4. Išmokimo stebėjimas (48,2 proc.)	2.4.2. Mokėjimas mokytis (24,2 proc.)
2.5.2. Mokymosi veiklos diferencijavimas (58,8 proc.)	4.2.2. Psichologinė pagalba (12 proc.)
2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas (40,0 proc.)	4.5.1. Tėvų pagalba mokantis (19,1 proc.)
2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas (56,5 proc.)	4.5.2. Tėvų švietimo politika (8,2 proc.)

4. APIBENDRINTI STEBĖTŲ PAMOKŲ ĮVERTINIMAI

IŠVADOS

- Geriausiai vertintas pamokos aspektas – santykiai (4 lygis – 21 proc. stebėtų pamokų), gerai – aplinka, mokymas, mokymasis (4 lygis – apytiksliai 10 proc. pamokų), ne taip gerai – planavimas, vertinimas, pagalba, pasiekimai (4 lygis – apytiksliai 7 proc. pamokų).

- Pamokų kokybė varijuoja priklausomai nuo mokinių amžiaus: daugiausia labai gerai ir gerai įvertintų pamokų 1–4 klasėse, o patenkinamai ir prastai įvertintų – 5–10 klasėse.

- Pamokos komponentų vertinimai statistiškai reikšmingai susiję su mokytojo kvalifikacine kategorija: kuo aukštesnė mokytojo kvalifikacinė kategorija, tuo geriau vertinta jo vedama pamoka.

- Daugiausia labai gerai ir gerai įvertintų pamokų yra neformaliojo ugdymo ir kūno kultūros, patenkinamai ir prastai įvertintų pamokų – socialinio ir dorinio ugdymo.

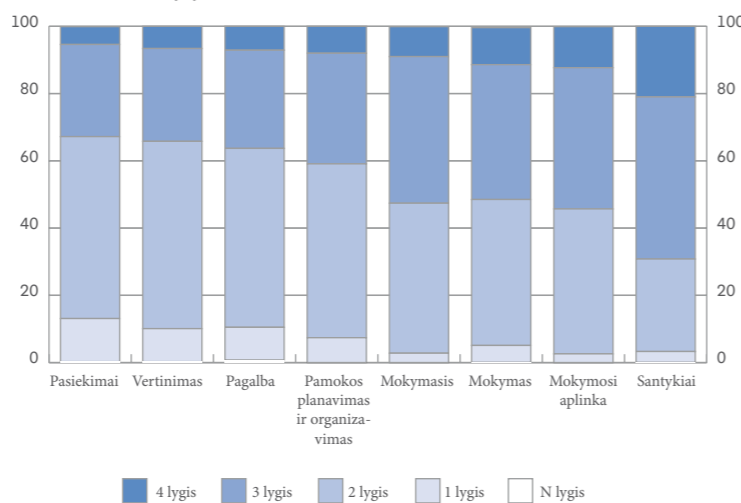
- Stebėtų pamokų įvertinimai statistiškai reikšmingai skiriasi priklausomai nuo mokyklos tipo ir lokalizacijos: daugiausia labai gerai ir gerai įvertintų pamokų buvo pradinėse ir didmiesčių bei miestų mokyklose, o patenkinamai ir prastai įvertintų pamokų – pagrindinėse ir miestelių / kaimų mokyklose.

Per 2009–2010 m. išorinius vertinimus, atliktus 85 bendrojo ugdymo mokyklose, išorės vertintojai iš viso stebėjo 8620 pamokų. Stebima pamoka vertinama 8 aspektais – vertinami 5 mokytojo veiklos aspektai, 2 – mokinio ir 1 – abiejų (11 lentelė).

11 LENTELĖ.
VERTINAMA MOKYTOJO IR MOKINIO VEIKLA

Mokytojo	Mokinio
1) planuoja, organizuoja pamoką 2) kuria mokymosi aplinką 3) moko 4) padeda mokiniui (-iams) 5) vertina mokinį (-ius)	1) mokosi 2) įgyja žinių / įgūdžių (pasiekimai)
bendradarbiauja (santykiai)	

9 PAV.
PAMOKŲ DALIS (PROC.) PAGAL PAMOKOS KOMPONENTŲ ĮVERTINIMUS

Kiekvienas pamokos komponentas vertintas 4 balų skale: 4 (labai gerai; priskiriama 4 lygiui), 3 – (gerai; priskiriama 3 lygiui), 2 (patenkinamai; priskiriama 2 lygiui), 1 (prastai; priskiriama 1 lygiui), 0 – (labai prastai; priskiriama N lygiui).

Remiantis Pamokos stebėjimo protokolų duomenimis nustatyta, kad sėkmingiausias pamokos komponentas – mokytojo ir mokinių santykiai (9 pav.).

Mokytojo ir mokinių tarpusavio santykiai penktadalio stebėtų pamokų vertinti labai gerai (4 lygis), beveik pusės stebėtų pamokų – gerai (3 lygis), trečdalis – patenkinamai (2 lygis). Prastas (1 lygis) bendradarbiavimas nustatytas 273 pamokose – tai sudarė 3,2 proc. stebėtų pamokų. Tačiau mokinių apklausos duomenys (STA) atskleidžia, kad tvarka klasėje ne visada būna darbinga. Net 42,2 proc. respondentų teigė, kad „dažnai klasėje yra taip triukšmaujama, jog sunku susikaupti ir mokyti“. Kartais tarp mokytojų ir mokinių įvyksta destruktivūs konfliktai: apytiksliai pusė mokinių (54,1 proc.) teigė, kad „kai kurie klasės mokiniai su mokytojais elgiasi nepagarbiai ir įžūliai“, ketvirtadalis (25,7 proc.) pareiškė, kad „mokytojai skaudžiai įžeidžia, pašiepia“. Galima daryti prielaidą, kad išorės ver-

tintojui stebint pamoką, mokytojų ir mokinių santykiai tampa konstruktyvesni, dažnai neparodo tikrosios, kasdienės situacijos.

Prasčiau negu santykiai ir palyginti panašiai įvertinti trys pamokos komponentai: mokymosi aplinka, mokymas ir mokymasis. Šie pamokos komponentai apytiksliai 40 proc. stebėtų pamokų vertinti kaip tinkami (3 lygis) ir apytiksliai tokios pat imties dalies – kaip patenkinami (2 lygis). Kryptingas (4 lygis) mokymas ir mokymasis, kūrybiška (4 lygis) mokymosi aplinka buvo apytiksliai dešimtadalyje pamokų, o netinkama (1 lygis) patirtis šiais aspektais matyta palyginti retai – 3–5 proc. pamokų. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad mokymasis ir mokymas išorės vertintojų vertinami panašiai. Tad bemaž pusėje stebėtų pamokų buvo aktyvi / veiksminga ne tik mokytojo, bet ir mokinių veikla. Ir remiantis mokinių apklausos duomenimis (STA), „mokiniai dažnai atlieka užduotis grupėse ir padeda vieni kitiems“ (teiginiui pritarė 70,2 proc., nepritarė 23,6 proc. respondentų).

Kiti pamokos komponentai dažniau vertinti 2 lygiu: kas antroje stebėtoje pamokoje organizavimas, pagalba, vertinimas, pasiekimai – patenkinami (priimtini).

12 LENTELĖ.
PAMOKOS KOMPONENTŲ KORELIACINIAI RYŠIAI (P<0,0001)

	Planavimas	Mokymas	Mokymasis	Pagalba	Vertinimas	Santykiai	Aplinka	Pasiekimai
Planavimas	1	0,742	0,605	0,564	0,608	0,534	0,499	0,643
Mokymas		1	0,673	0,584	0,613	0,561	0,526	0,605
Mokymasis			1	0,553	0,547	0,587	0,465	0,588
Pagalba				1	0,586	0,476	0,422	0,521
Vertinimas					1	0,485	0,421	0,601
Santykiai						1	0,472	0,471
Aplinka							1	0,438
Pasiekimai								1

Apytiksliai dešimtadalio pamokų šie pamokos komponentai įvertinti prastai (1 lygis). Pozityvesnis šių komponentų vertinimas būdingas mažesnei daliai stebėtų pamokų: organizavimas, pagalba, vertinimas, pasiekimai gerai (3 lygis) įvertinti trečdalyje pamokų, labai gerai (4 lygis) – vidutiniškai 6 proc. pamokų. Pagalba mokiniui, vertinimas, pasiekimai vertinti ir N lygiu: labai prasta pagalba nustatyta 61 pamokoje, vertinimas – 28, pasiekimai – 26 pamokose.

Verta pažymėti, kad koreliacinės analizės duomenys pamokos planavimą ir organizavimą leidžia laikyti esminiu pamokos komponentu (12 lentelė).

Pamokos planavimas ir organizavimas stipriausiai susijęs su mokymu, pasiekimais, vertinimu ir mokymusi. Ryški ir mokymo svarba, o stipriausi jo ir mokymosi, vertinimo ir pasiekimų koreliaciniai ryšiai. Todėl galima teigti, kad kuo geriau mokytojas planuoja ugdymą ir mokymąsi, tuo sklandesnis yra mokinių mokymas, gerėja mokinių pasiekimai bei mokinių mokymasis bendradarbiaujant.

Palyginus šiuos duomenis su ankstesniųjų metų išorinių vertinimų duo-

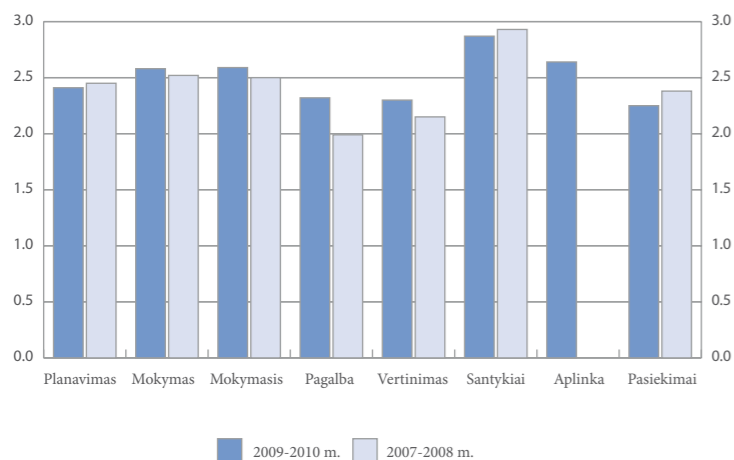
menimis⁷, pastebimi keli skirtumai (10 pav.).

2009–2010 metais stebėtų pamokų komponentų vertinimai geresni negu 2007–2008 metais stebėtų pamokų – beveik visų pamokos komponentų (išskyrus pamokos planavimą ir pasiekimus pamokoje) įvertinimų vidurkiai šįsyk aukštesni. Reikšmingiausiai pakito pagalbos mokiniui komponento vertinimas – kad ir likusio tarp prasčiausiai vertinamų, jo vidurkis pakilo. Ir atvirkščiai, pasiekimų įvertinimų vidurkis smuktelėjo. Šis pamokos komponentas stebint 2009–2010 metų pamokas vertintas prasčiausiai.

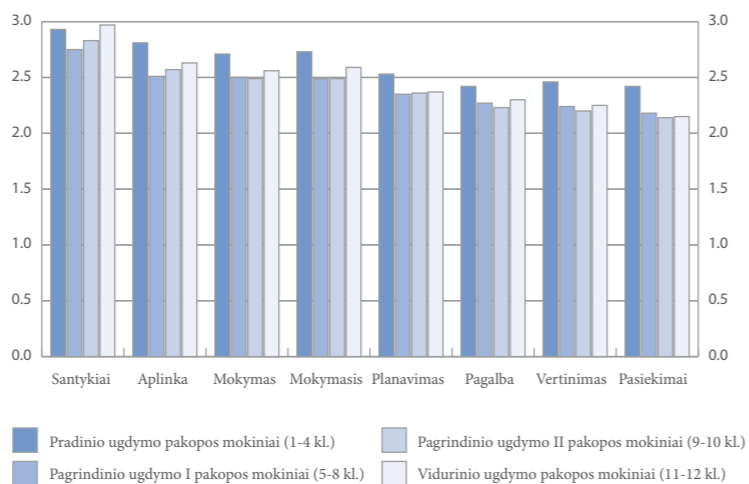
Statistinė duomenų analizė pagal mokinių amžių išskleidžia tapatų pamokos komponentų pasiskirstymą: geriausiai vertintas pamokos aspektas – santykiai, gerai – aplinka, mokymas, mokymasis, ne taip gerai – planavimas, vertinimas, pagalba, pasiekimai (11 pav.).

Statistinė analizė rodo, kad esama mokinių amžiaus ir pamokų kokybės sąsajos. Santykiai geriausiai vertinti stebint pamokas 11–12 klasėse ir 1–4 klasėse –

10 PAV.
2007–2008 M IR 2009–2010 M. PAMOKOS KOMPONENTŲ ĮVERTINIMAI (BALŲ VIDURKIAI)

11 PAV.
PAMOKŲ, VEDAMŲ SKIRTINGŲ AMŽIAUS GRUPIŲ MOKINIAMS, KOMPONENTŲ ĮVERTINIMAI (BALŲ VIDURKIAI)

jose šis pamokos komponentas įvertintas 4 lygiu apytiksliai ketvirtadalio (25 proc.) stebėtų pamokų, 3 lygiu – pusės (49 proc.) pamokų. Pagrindinio ugdymo II pakopos (9–10) klasėse santykiai vertinti kiek prasčiau: 4 lygiu – tik penktadalio (18,9 proc.), 3 lygiu – pusės (48,2 proc.) stebėtų pamokų. Pagrindinio ugdymo I pakopos (5–8) klasėse šio pamokos komponento įvertinimai prasčiausi: 4 lygiu – 16,6 proc., 3 lygiu – 47,5 proc. stebėtų pamokų. Taigi su vaikais ir jaunuoliais bendradarbiaujama sėkmingiau nei su paaugliais, ypač ankstyvosios paauglystės amžiaus.

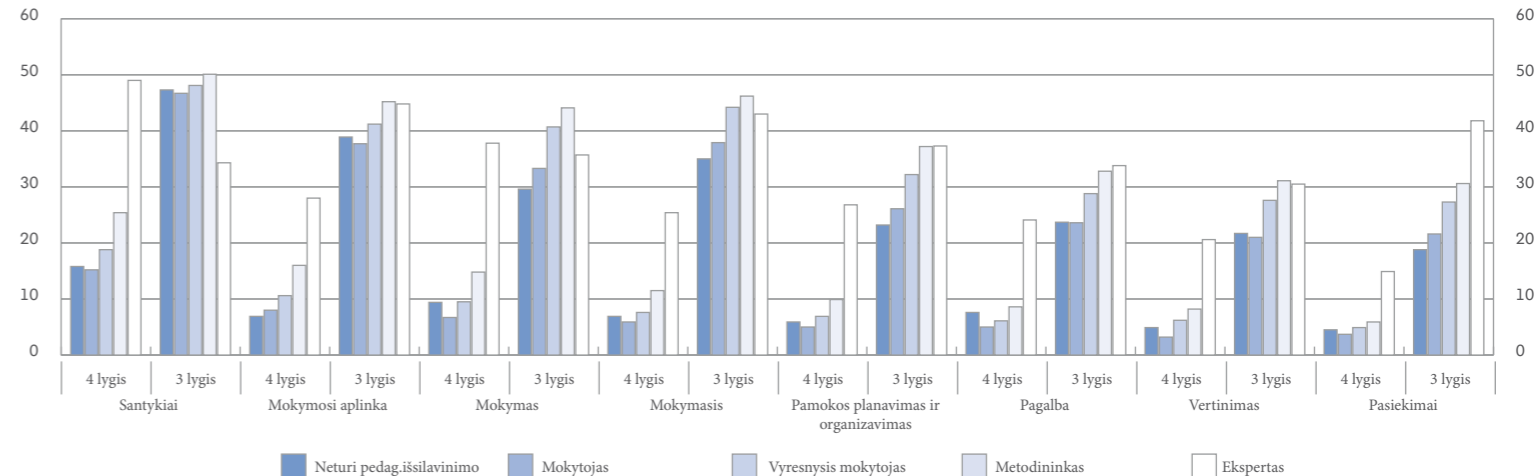
Dar vieno pamokos komponento – aplinkos – vertinimai statistiškai reikšmingai⁸ skiriasi keturiuose aptariamose amžiaus grupėse. Mokytojo pastangos kurti tinkamą mokymosi aplinką prasčiausiai įvertintos 5–8 klasėse, kiek geriau – 9–10 klasėse, dar geriau – 11–12 klasėse, o geriausiai – 1–4 klasėse. Mokymas, mokymasis ir pagalba prasčiausiai vertinti taip pat pagrindinio ugdymo pakopos klasių pamokose. Tik šiuo atveju nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp žemesnių (I

pakopos) ir aukštesnių (II pakopos) klasių. Geriausiai šie pamokos komponentai vertinti stebėtose pradinėse klasių pamokose.

Pamokos planavimas, mokinių vertinimas ir pasiekimai mažiau sietini su mokinių amžiaus ypatumais. Dunkano testo⁹ analizė atskleidė tik dvi besiskiriančias grupes: jaunesnių (1–4 klasių) ir vyresnių (5–12 klasių) mokinių. Šie pamokos komponentai geriau vertinti stebėtose pradinėse, prasčiau – vyresnių klasių pamokose.

Statistinė analizė taip pat atskleidė, kad pamokos kokybė statistiškai reikšmingai susijusi su mokytojo kvalifikacine kategorija (12 pav.). Apytiksliai pusę išorės vertintųjų stebėtų pamokų (3659 pamokas (45,2 proc.)) vedė vyresnieji mokytojai, trečdalį (2679 pamokas (33,1 proc.)) – mokytojai metodininkai, apie šėštadalį (1410 pamokų (17,4 proc.)) – mokytojai. Pamokos, vestos mokytojų ekspertų arba asmenų, neturinčių pedagoginio išsilavinimo, sudarė apytiksliai 2 proc. visų stebėtų pamokų (atitinkamai 143 (1,8 proc.) / 204 (2,5 proc.)).

12 PAV.
PAMOKŲ, ĮVERTINTŲ LABAI GERAI (4 LYGIS) IR GERAI (3 LYGIS) PAGAL VERTINIMO KOMPONENTUS IR MOKYTOJŲ KVALIFIKACINĘ KATEGORIJĄ, DALIS (PROC.)

⁷ Per 2007–2008 m. išorinius vertinimus, atliktus 77 bendrojo ugdymo mokyklose, stebėta 8918 pamokų

⁸ Vadovautasi tokia skirtumų interpretacija: skirtumai tarp dažnių statistiškai reikšmingi, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$; skirtumai tarp dažnių statistiškai nereikšmingi, kai reikšmingumo lygmuo $p > 0,05$ (Bitinas, 2006, p.304)

⁹ Dunkano testas leidžia nustatyti, kurių grupių vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi tarpusavyje (Бьюль А., Цейфель П., 2002).

Statistinės analizės duomenimis, kuo aukštesnė mokytojo kvalifikacinė kategorija, tuo geresnė jo vedama pamoka ($p \leq 0,0001$). Stebint mokytojų ekspertų pamokas visi pamokos komponentai dažniau vertinti gerai ir labai gerai. O stebint pamokas mokytojų, neturinčių pedagoginės kvalifikacijos arba turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją, atskiri pamokos komponentai (išskyrus santykius ir aplinką) dažniau vertinti patenkinamai ir prastai. Bemaž nesiskiria pamokos, vedamos asmenų, turinčių mokytojo kvalifikacinę kategoriją, ir asmenų, neturinčių pedagoginio išsilavinimo. Pamokos komponentas – santykiai – panašiai vertintas pamokose, kurias vedė tiek vyresnieji mokytojai, tiek mokytojai, tiek asmenys, neturintys pedagoginio išsilavinimo.

Skiriasi atskirų pamokos komponentų įvertinimai skirtingų dalykų (da-

lykų blokų)¹⁰ pamokose. Išorės vertintojų geriausiai vertintos neformaliojo ugdymo pamokos: beveik visų pamokos komponentų (išskyrus mokymosi aplinką ir pamokos planavimą) įvertinimų vidurkiai čia aukščiausi. Mokymosi aplinka geriausiai vertinta informacinių technologijų, o pamokos planavimas – kūno kultūros pamokose (13 lentelė).

Taip pat matyti, kad mokymas ir mokymasis dažniau gerai vertinti neformaliojo ugdymo ir kūno kultūros pamokose, o pamokos planavimas ir mokinių vertinimas – be šių dalykų, ir matematikos pamokose. O padėti mokiniams dažniau sekasi ne tik neformaliojo ugdymo, bet ir informacinių technologijų mokytojams. Du pamokos komponentai – santykiai ir mokymosi aplinka – gerai vertinti daugelio dalykų pamokose, pavyzdžiui, neformaliojo

ugdymo, informacinių technologijų, matematikos, lietuvių kalbos pamokose.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad neformaliojo ugdymo pamokose itin gerai vertintas mokymasis: 4 lygiu – penktadalio, 3 lygiu – pusės stebėtų pamokų. Taigi neformaliojo ugdymo pamokų komponentų įvertinimai teikia kiek kitokią vertintų komponentų seką nei apibendrinti rezultatai – geriausiai įvertinti čia santykiai ir mokymasis, gerai – aplinka, mokymas ir pagalba, ne taip gerai – planavimas, vertinimas ir pasiekimai. Tokia komponentų įvertinimų seka būdinga ir kūno kultūros pamokoms.

Žemiausi pamokos komponentų įvertinimų vidurkiai dorinio ir socialinio ugdymo pamokų. Be to, prasčiau vertintų dalykų grupės sudėtis varijuoja priklausomai nuo vertinamo pamokos komponento (14 lentelėje).

¹⁰ Analizei pasitelkiami apibendrinti duomenys – dalykai sugrupuoti į blokus (priedų 2 lentelė). Kai kurie dalykai dėl labai mažos stebėtų pamokų imties (<0,1 proc.) šįkart ir visai neanalizuoti, pavyzdžiui, rusų kalbos (gimtosios) stebėtos 4 pamokos, baltarusių kalbos (gimtosios) – 9 ir pan..

¹¹ Tarp vieno komponento mokymo dalykų vertinimų vidurkių statistiškai reikšmingo skirtumo nenustatyta.

13 LENTELE.
MOKYMO DALYKAI, KURIŲ PAMOKOS KOMPONENTAI ĮVERTINTI AUKŠČIAUSIAIS BALAIS (VIDURKIAI)¹¹

		Pamokos komponentai							
		Santykiai	Aplinka	Mokymas	Mokymasis	Planavimas	Pagalba	Vertinimas	Pasiekimai
Dalykai	Neformalusis ugdymas (2,97)	Informacinės technologijos (2,76)	Neformalusis ugdymas (2,75)	Neformalusis ugdymas (2,87)	Kūno kultūra (2,54)	Neformalusis ugdymas (2,61)	Neformalusis ugdymas (2,46)	Neformalusis ugdymas (2,50)	
	Matematika (2,95)	Neformalusis ugdymas (2,75)	Kūno kultūra (2,75)	Kūno kultūra (2,84)	Neformalusis ugdymas (2,51)	Informacinės technologijos (2,52)	Matematika (2,42)		
	Lietuvių kalba (2,91)	Meninis ir technologinis ugdymas (2,72)			Matematika (2,45)		Kūno kultūra (2,41)		
	Kūno kultūra (2,89)	Gamtamokslinis ugdymas (2,71)							
	Informacinės technologijos (2,89)	Lietuvių kalba (2,66)							
	Užsienio kalbos (2,87)	Matematika (2,65)							

14 LENTELE.
MOKYMO DALYKAI, KURIŲ PAMOKOS KOMPONENTAI ĮVERTINTI ŽEMIAUSIAIS BALAIS (VIDURKIAI)

		Pamokos komponentai							
		Santykiai	Aplinka	Mokymas	Mokymasis	Planavimas	Pagalba	Vertinimas	Pasiekimai
Dalykai	Dorinis ugdymas (2,62)	Dorinis ugdymas (2,44)	Dorinis ugdymas (2,46)	Dorinis ugdymas (2,43)	Socialinis ugdymas (2,31)	Socialinis ugdymas (2,02)	Socialinis ugdymas (2,08)	Socialinis ugdymas (2,09)	
		Užsienio kalbos (2,52)	Socialinis ugdymas (2,49)	Socialinis ugdymas (2,44)	Dorinis ugdymas (2,34)		Dorinis ugdymas (2,17)	Užsienio kalbos (2,14)	
			Užsienio kalbos (2,50)	Užsienio kalbos (2,47)	Užsienio kalbos (2,36)			Dorinis ugdymas (2,18)	
			Informacinės technologijos (2,51)	Gamtamokslinis ugdymas (2,52)	Kita (2,37)				
			Kita (2,51)		Gamtamokslinis ugdymas (2,38)				
			Lietuvių kalba (2,54)						
			Gamtamokslinis ugdymas (2,57)						

Pamokos komponentas – pagalba mokiniui – dažniau prasčiau vertintas stebint socialinio ugdymo pamokas, santykiai – dorinio ugdymo, vertinimas – socialinio ir dorinio ugdymo, mokymosi aplinka – dorinio ugdymo ir užsienio kalbų, o pasiekimai – socialinio, dorinio ugdymo ir užsienio kalbų pamokas. Pagal kitų pamokos komponentų (mokymas, mokymasis, planavimas) vertinimus prasčiau vertintų dalykų grupė apima dar daugiau skirtingų dalykų.

Lyginamoji duomenų analizė atskleidė, kad pamokos kokybė skiriasi priklausomai nuo mokyklos tipo ($p \leq 0,0001$). Remiantis išorinių vertinimų duomenimis, geriausios pamokos vedamos pradinėse mokyklose (13 pav.).

Pradinėse mokyklose beveik visi stebėtų pamokų komponentai vertinti aukštesniais balais. Taigi pradinė mokyklų mokytojai kur kas dažniau sėkmingai planavo ir organizavo pamokas (13,2 proc. stebėtų pamokų – 4 lygis), vertino mokinius (9,4 proc. pamokų – 4 lygis), dėstė medžiagą (16,6 proc. pamokų – 4 lygis), padėjo mokytis savo mokiniams (9,6 proc. pamokų – 4 lygis).

Ir geri mokinių pasiekimų vertinimai pradinėse mokyklose akivaizdesni negu kitų tipų mokyklose (8,3 proc. pamokų – 4 lygis).

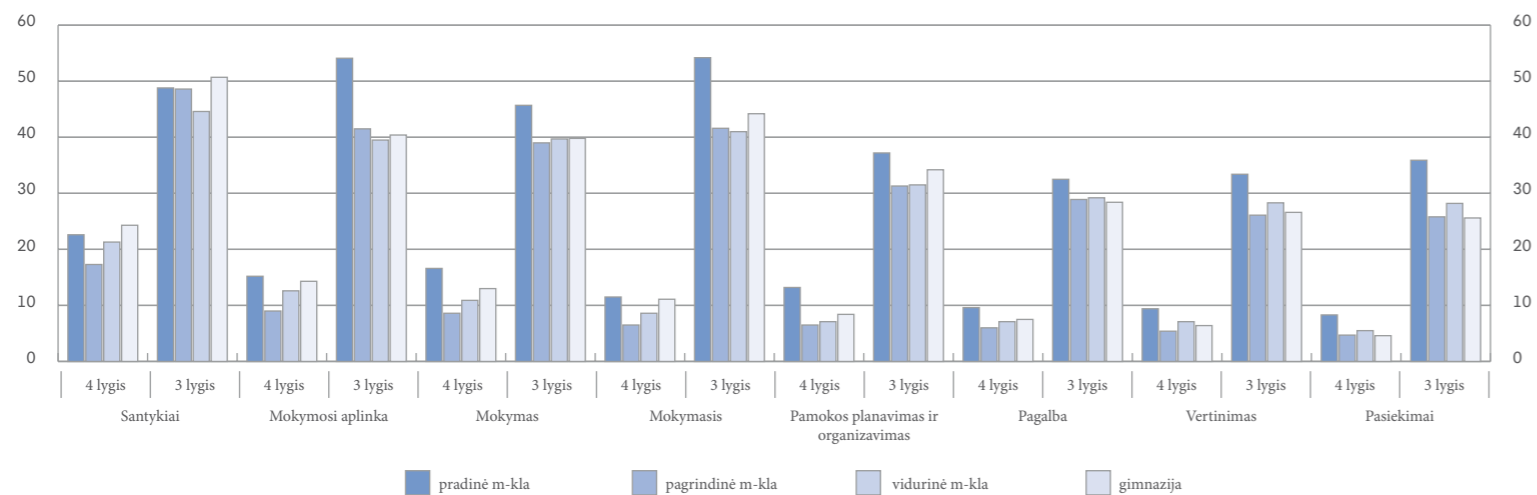
Pagal pamokos komponentų įvertinimus po pradinė mokyklų eina gimnazijos. Jose palankiausiai vertinti mokytojų ir mokinių santykiai (ketvirtadalis stebėtų pamokų 4 lygis). Remiantis apibendrintais visų stebėtų pamokų įvertinimais mokymo ir mokymosi įvertinimai pasiskirsto bemaž tolygiai. O gimnazijų mokymosi 3 lygio įvertinimai buvo dažnesni negu mokymo. Tačiau pasiekimų geri įvertinimai gimnazijose ir pagrindinėse mokyklose buvo kiek retesni nei pradinėse ir vidurinėse mokyklose.

Mokymosi aplinkos kūrimo įvertinimai gimnazijose nesiskiria nuo vidurinių mokyklų, o pagalbos ir vertinimo – ir nuo pagrindinių mokyklų įvertinimų. Vertinant mokinių mokymąsi, mokytojo pamokos planavimą ir organizavimą, pagalbą ir vertinimą nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp pagrindinių ir vidurinių mokyklų. Kitų komponentų įvertinimai

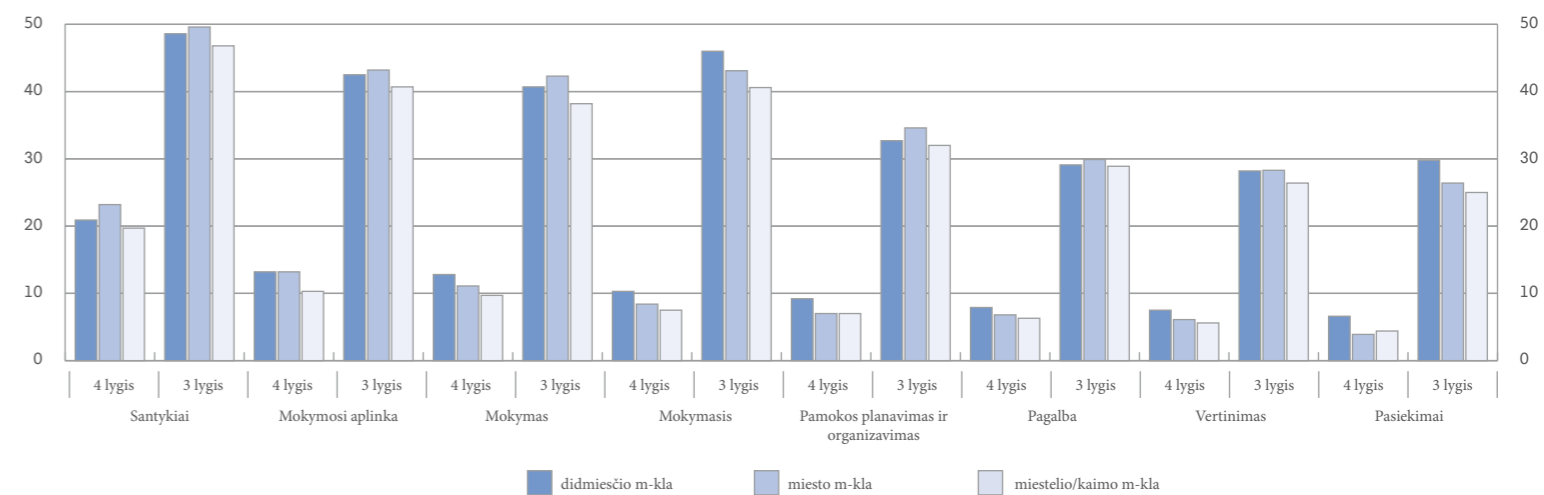
yra statistiškai reikšmingai aukštesni vidurinėse mokyklose.

Pamokos kokybė skiriasi ne tik skirtingų tipų, bet ir skirtingų vietovių mokyklose (14 pav.). Didmiestyje / mieste / miestelyje (kaime) statistiškai reikšmingai varijuoja mokymosi ir santykių vertinimai: mokymasis geriausiai įvertintas didmiesčio, santykiai – miesto mokyklose, abu komponentai prasčiausiai vertinti miestelio / kaimo mokyklose. Lyginant kitų pamokos komponentų vertinimus išryškėjo ne trys, o dvi besiskiriančios grupės. Pasiekimai geriausiai įvertinti didmiesčio, prasčiau miesto ir miestelio mokyklose, mokymosi aplinka, mokymas, pagalba geriau įvertinti didmiesčio ir miesto, prasčiau – miestelio mokyklose. Miesteliuose prastesni visų pamokos komponentų įvertinimų vidurkiai. Miesto mokyklose beveik visi pamokos aspektai vertinti prasčiau negu didmiesčio mokyklose (išskyrus santykius ir aplinką), bet geriau negu miestelio / kaimo mokyklose (išskyrus pasiekimus).

13 PAV. PAMOKŲ, ĮVERTINTŲ LABAI GERAI (4 LYGIS) IR GERAI (3 LYGIS) SKIRTINGŲ TIPŲ MOKYKLOSE, DALIS (PROC.)

14 PAV. PAMOKŲ, ĮVERTINTŲ LABAI GERAI (4 LYGIS) IR GERAI (3 LYGIS) SKIRTINGŲ VIETŲVIŲ MOKYKLOSE, DALIS (PROC.)

5. SPECIALIŲJŲ MOKYMOSI POREIKIŲ TĖNKINIMAS

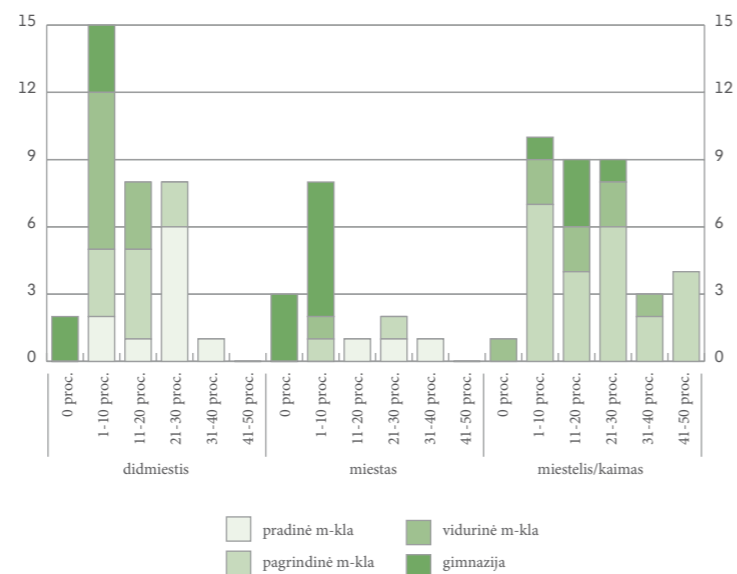
5.1. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ UGDYMAS

IŠVADOS

- Daugiausiai specialiųjų poreikių mokinių mokėsi vertintose pagrindinėse miestelio / kaimo mokyklose.
- Vertintose mokyklose trūko pagalbos specialistų: psichologų, specialiųjų pedagogų.
- Apytiksliai trečdalyje vertintų mokyklų specialiųjų poreikių mokiniams rūpinamasi veiksmingai ir kryptingai – jų ugdymas organizuojamas atsižvelgiant į individualius poreikius (rengiamos programos, pritaikomos mokymosi priemonės ir aplinka, pasitelkiama įvairiapusė specialistų pagalba).
- Tačiau daugumoje vertintų mokyklų specialiųjų poreikių mokiniams teikiama nepakankamai kryptinga pagalba arba ji visai neteikiama. Priežastys yra įvairios: specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių sampratos painumas, specialiųjų poreikių identifikavimo sunkumai, tėvų / mokyklos administracijos / specialiojo ugdymo komisijos / mokytojų ribotos galimybės ar nepakankamos pastangos.

Siekiant apibūdinti specialiųjų poreikių mokinių ugdymo aktualumą vertintose mokyklose, pažymėtina, kad situacija jose labai skirtinga (15 pav.). Remiantis mokyklų pateikiamais duomenimis, šešiose vertintose mokyklose (7 proc.) vertinimo metu nesimokė nė vienas specialiųjų poreikių mokinių. Didžiausią dalį (33 mokyklos (apie 40 proc.)) sudarė mokyklos, kuriose yra iki 10 proc. specialiųjų poreikių mokinių. Nuo 11 iki 20 proc. specialiųjų poreikių mokinių mokėsi 18-oje (penktadalyje) vertintų mokyklų, nuo 21 iki 30 proc. – taip pat apytiksliai penktadalyje (19-oje), nuo 31 iki 40 proc. – penkiose mokyklose (6 proc.), nuo 41 iki 50 proc. – keturiose mokyklose (5 proc.). Kiekybinė duomenų analizė parodė, kad specialiųjų poreikių mokinių ugdymas dažniausiai išorės vertintojų vertintas 2 lygiu (15 lentelė).

15 PAV. SKIRTINGŲ TIPŲ MOKYKLŲ PASISKIRSTYMAS (SKAIČIUS) PAGAL LOKALIZACIJĄ IR SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ DALĮ (PROC.) JOSE

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas dviejų trečdalių vertintų mokyklų yra patenkinamas (2 lygis), trečdaliai mokyklų pakankamai kryptingas (3 lygis). Trijose vertintose mokyklose (4 proc.) specialiųjų poreikių mokinių ugdymas buvo prastas / neveiksmingas (1 lygis). Nė vienoje vertintoje mokykloje šis aspektas nevertintas kaip labai geras / labai veiksmingas (4 lygis).

Mokyklose, kuriose apie 41–50 proc. mokinių sudaro specialiųjų poreikių mokiniai, specialiųjų poreikių mokinių ugdymo įvertinimai pasiskirstė tolygiai: 2 lygis – dviejose, 3 lygis – taip pat dviejose mokyklose. Panašiai įvertinimai pasiskirsto ir mokyklose, kuriose specialiųjų poreikių mokiniai sudaro daugiau negu 10 proc. jos mokinių. Tačiau mokyklose, kuriose specialiųjų poreikių mokinių mažiau (iki 10 proc.), jų ugdymas 2 lygiu vertintas septynis kartus dažniau nei 3 lygiu. Neveiksminga pagalba (1 lygis) teikta trijose mokyklose (visos – vidurinės, dvi iš jų didmiesčio, viena miestelio). Jose taip pat specialiųjų poreikių mokinių dalis yra nedidelė: vienoje mokosi 4 (tai sudaro 1 proc. jos mokinių), kitoje – 57 (10 proc.) specialiųjų poreikių mokiniai.

Įvairialypei (pedagoginei / psichologinei / socialinei) pagalbai teikti mokykloje dirba pagalbos specialistai: specialieji pedagogai, logopedai, psichologai, socialiniai pedagogai (16 lentelė).

15 LENTELE. MOKYKLŲ SKAIČIUS PAGAL SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ UGDYMO ĮVERTINIMŲ LYGIUS IR PAGAL SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ DALĮ (PROC.) JOSE

Įvertinimai	Specialiųjų poreikių mokinių dalis (proc.) mokyklose						
	0 proc.	1-10 proc.	11-20 proc.	21-30 proc.	31-40 proc.	41-50 proc.	Iš viso
1 lygis	1	2	-	-	-	-	3 (4 proc.)
2 lygis	1	23	10	11	3	2	50 (64 proc.)
3 lygis	-	3	8	8	2	2	23 (32 proc.)

16 LENTELE. MOKYKLŲ SKAIČIUS PAGAL PAGALBOS SPECIALISTUS IR PAGAL SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ DALĮ

Pagalbos specialistai		Specialiųjų poreikių mokinių dalis (proc.) mokyklose						
		0 proc.	1-10 proc.	11-20 proc.	21-30 proc.	31-40 proc.	41-50 proc.	Iš viso:
Socialinis pedagogas	mokykloje dirba	6	23	16	15	4	3	67
	mokykloje nedirba	0	10	2	4	1	1	18
Psichologas	mokykloje dirba	5	18	9	6	2	0	40
	mokykloje nedirba	1	15	9	13	3	4	45
Specialusis pedagogas	mokykloje dirba	0	16	10	12	2	1	41
	mokykloje nedirba	6	15	5	3	2	1	32
Logopedas	mokykloje dirba	0	10	12	11	4	1	38
	mokykloje nedirba	6	21	3	4	0	1	35
Specialusis pedagogas-logopedas	mokykloje dirba	0	2	3	4	1	2	12

Išorinių vertinimų duomenų analizė rodo, kad dažniausiai mokyklose steigiami socialinių pedagogų etatai – šie specialistai dirbo daugumoje (67-iose mokyklose (79 proc.)) vertintų mokyklų (keturiose vertintose mokyklose dirbo po du socialinius pedagogus). Remiantis statistine analize, socialinis pedagogas buvo beveik visose vertintose gimnazijose (94,7 proc.), daugumoje vidurinių (89,5 proc.) ir pagrindinių (81,8 proc.) mokyklų, bet tik 38,5 proc. vertintų pradinį mokyklų.

Statistinė analizė nerodo statistiškai reikšmingo socialinio pedagogo etatų skaičiaus ir specialiųjų poreikių mokinių ugdymo įvertinimų pasiskirstymo ryšio. Išorinio vertinimo ataskaitų, kuriose trumpai apibūdinama socialinio pedagogo veikla, analizė taip pat patvirtina, kad šių specialistų veiklos sritis – pagalba socialiai remtiniams mokiniams. Socialinis pedagogas rūpinasi pavėžėjimu, nemokamu maitinimu, labdaros priemonių paskirstymu; organizuoja (padeda organizuoti) socialinės pagalbos akcijas, prevencines programas, renginius ir jo globai paprastai būna paskirti žalingų įpročių ar kitų elgesio problemų turintys mokiniai. Tai, kad socialinio pedagogo funkcijos mokyklai yra labai reikšmingos, rodo socialinės pagalbos (metodikos 4.2.3 rodiklio) įvertinimų pasiskirstymas (17 lentelė).

Kai mokykloje yra socialinis pedagogas, teikiama geresnė socialinė pagal-

17 LENTELE.
MOKYKLŲ SKAIČIUS IR DALIS (PROC.) PAGAL SOCIALINĖS
PAGALBOS ĮVERTINIMŲ LYGIUS IR PAGAL TAI, AR JOJE DIRBA /
NEDIRBA SOCIALINIS PEDAGOGAS

Socialinės pagalbos įvertinimas	Mokyklos, kuriose	
	yra socialinis pedagogas	nėra socialinio pedagogo
4 lygis	-	-
3 lygis	41 (50,0 proc.)	4 (4,9 proc.)
2 lygis	24 (29,3 proc.)	13 (15,9 proc.)
1 lygis	-	-
Iš viso:	65 (79,3 proc.)	17 (20,8 proc.)

ba ($p \leq 0,004$). Socialinė pagalba 3 lygiu vertinta apytiksliai pusės (53 proc.) vertintų mokyklų. Tarp taip įvertintų mokyklų buvo tik keturios mokyklos, kuriose nedirbo socialinis pedagogas, ir dešimt kartų daugiau tokių, kur socialinis pedagogas dirbo.

Psichologas dirbo apytiksliai kas antroje vertintoje mokykloje (36-iose mokyklose – psichologas, 4-iose mokyklose – psichologo asistentas). Psichologas dažniau buvo gimnazijose (73,7 proc.) ir vidurinėse mokyklose (57,9 proc.). Psichologo dažniau nebuvo pradinėse ir pagrindinėse mokyklose: jis dirbo tik apytiksliai trečdalyje vertintų pradinį (38,5 proc.) ir pagrindinių (30,3 proc.) mokyklų). Pagal mokyklų lokalizaciją taip pat ryškus netolygumas: dažniau psichologas dirbo didmiesčio (69,7 proc.) ir miesto (60,0 proc.) mokyklose, o trūko psichologo dažniau miestelio / kaimo mokyklose – psichologas dirbo tik apytiksliai penktadalyje (22,2 proc.) vertintų miestelio / kaimo mokyklų.

Psichologinės pagalbos (metodikos 4.2.2 rodiklis) kokybės įvertinimai statistiškai reikšmingai ($p \leq 0,0001$) susiję su tuo, ar dirba psichologas mokykloje, ar ne (18 lentelė). Duomenys rodo, kad psichologinė pagalba dažniausiai vertinta 2 lygiu (56-iose mokyklose (70 proc.)). Toks vertinimas dominuoja tarp tų mokyklų, kuriose nėra psichologo (48,8 proc.). Psichologinė pagalba 3 lygiu vertinta triskart rečiau, tačiau beveik visose taip įvertintose mokyklo-

18 LENTELE.
MOKYKLŲ SKAIČIUS IR DALIS (PROC.) PAGAL PSICHOLOGINĖS
PAGALBOS ĮVERTINIMŲ LYGIUS IR PAGAL TAI, AR JOJE DIRBA /
NEDIRBA PSICHOLOGAS

Psichologinės pagalbos įvertinimas	Mokyklos, kuriose	
	yra psichologas	nėra psichologo
4 lygis	2 (2,5 proc.)	-
3 lygis	18 (22,5 proc.)	1 (1,3 proc.)
2 lygis	17 (21,3 proc.)	39 (48,8 proc.)
1 lygis	-	3 (3,8)
Iš viso:	37 (46,3)	43 (53,9)

se psichologas dirbo. Panašiai pasiskirsto mokyklos, įvertintos geriausiai ir prasčiausiai: labai gera psichologinės pagalba (4 lygis) teikta tose mokyklose, kur dirbo psichologas, prasta (1 lygis) – tose, kur jo nebuvo. Tačiau nefiksuoja statistiškai reikšmingo psichologo etato skaičiaus ir specialiųjų poreikių mokinių ugdymo įvertinimų ryšio. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad tos mokyklos, kuriose mokėsi 40–50 proc. specialiųjų poreikių mokinių, neturėjo psichologo (16 lentelė).

Be šių pagalbos specialistų, išorės vertintojų taip pat minimi specialieji pedagogai, logopedai ir specialieji pedagogai-logopedai. Trečdalyje (35,3 proc.) vertintų mokyklų dirbo po du specialistus (specialusis pedagogas ir logopedas), apytiksliai septintadalyje (13 proc.) mokyklų buvo specialusis pedagogas, dar septintadalyje (14,1 proc.) – specialusis pedagogas-logopedas, apytiksliai dešimtadalyje (9,4 proc.) mokyklų dirbo logopedas. Maždaug trečdalyje (28,2 proc.) vertintų mokyklų nedirbo nei specialusis pedagogas, nei logopedas. Daugiau mokyklų, kuriose nedirbo minėti specialistai, buvo tarp vertintų gimnazijų ir miesto mokyklų, mažiausiai – tarp pradinį ir didmiesčio mokyklų.

Nenustatyta statistiškai reikšmingo šių specialistų skaičiaus ir specialiųjų poreikių mokinių ugdymo įvertinimų ryšio. Be to, vienoje vertintoje mokykloje, kurioje specialiųjų poreikių vaikai sudarė 40–50 proc. jos mokinių (lokalizacija – miestelis / kaimas; tipas – pagrindinė), nebuvo nei specialiojo pedagogo, nei logopedo. Specialiojo pedagogo nebuvo ir dviejose mokyklose, kur mokėsi 30–40 proc., ir trijose, kur mokėsi 20–30 proc. specialiųjų poreikių mokinių (16 lentelė).

Kokybinė 85 mokyklų išorinių vertinimų ataskaitų analizė leidžia pamatyti pagalbos specialiųjų poreikių mokiniams organizavimo ir įgyvendinimo ypatumus, išryškinti teigiamus ir probleminius jos aspektus. Išorinių vertinimų ataskaitų „Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas“ poskyryje pateikiamas duomenis sąlygiškai galima sugrupuoti į tris blokus: 1) specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimo ypatumai; 2) pagalbos, teikiamos specialiųjų poreikių mokiniams, ypatumai; 3) pagalbos, teikiamos mokytojams ir tėvams, bruožai.

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimas. Apibūdinant specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimo ypatumus pažymėtina, kad išorės vertintojų nustatytos visos Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo

įstatyme¹² (1998 m. gruodžio 15 d., Nr. VIII-969; Žin. 1998-12-31, Nr. 115-3228) numatytos jo formos. Dažniausi išorinių vertinimų metu pasitaikę atvejai – specialiųjų poreikių mokinių ugdymas visiškos integracijos forma, retesni, kai mokykloje organizuojamas dar ir ugdymas dalinės integracijos forma (specialiosiose klasėse (4 mokyklos)), ir ugdymas namuose (6 mokyklos).

Dažniausiai fiksuota, kad mokiniams rengiamos modifikuotos ir adaptuotos ugdymo programos, rečiau – individualios, specialiosios (2 mokyklos). Vienur išorės vertintojų konstatuojama, kad specialiųjų poreikių mokinių mokymo(si) programų ugdymo turinys, užduotys dažniausiai parenkami pagal specialiųjų poreikių mokinių individualius gebėjimus (4 mokyklos). Kitur fiksuojami atvejai, kai rengiant programas nesilaikoma ugdymo individualizavimo principo – programos specialiųjų poreikių mokiniams parengtos nepakankamai detalizuojant ir individualizuojant ugdymo turinį, mokymosi uždavinius, korekcines užduotis, metodus, numatomus rezultatus (5 mokyklos): <...> *adaptuotose programose pasigendama korekcinių užduočių numatymo ir konkretesnio, daugiau individualizuoto programų turinio, apsiribojama pagrindinių temų ir metodų apibrėžimu; <...> ne visada mokinių mokymosi metodai, formos, pagalbos priemonės parenkamos pagal mokinių konkrečius ugdymosi poreikius.*

Kažkuriose ataskaitose nurodomos ir minėtos problemos priežastys. Viena iš jų – mokytojų žinių, įgūdžių stoka (5 mokyklos): *mokytojai turi nepakankamai informacijos apie specialiųjų poreikių turinčių mokinių stipriąsias puses ir sutrikimų sąlygojamus poreikius, dauguma jų stokoja kompetencijų patenkinti mokinių ugdymosi poreikius pamokoje.* Kita nurodoma priežastis – nepakankama pagalba (2 mokyklos): *stokojama paramos pritaikant mokinio poreikiams tinkantį ugdymo turinį, veiklas, atitinkančias mokinių mokymosi stilių, gebėjimus, atitinkančius mokymosi rezultatus.*

Apibūdinant dinamiškumo principo įgyvendinimą, t. y. kaip dažnai peržiūrimos ugdymo programos, domimasi mokinių pažanga, pažymėtina, jog specialiųjų poreikių programos dažniau rašomos trimestrams (3 mokyklos) arba pusmečiams (4 mokyklos), atsižvelgiant į tai, kaip ugdymo įstaigoje suskirstyti mokslo metai. Vienoje mokykloje minėti ciklai – specialiųjų poreikių mokinių ugdymosi pasiekimus ir pažangą (įsisavino / neįsisavino) dalis mokytojų fiksuoja pabaigus ciklą. Kita vertus, yra atvejų, kai programos peržiūra

¹²2009–2010 metų išorinių vertinimų metu dar galiojo ši Specialiojo ugdymo įstatymo redakcija

siejama su programos tipu – adaptuotų programų vykdymas nagrinėjamas dažniau nei modifikuotų:

- *modifikuotos ugdymo programos rengiamos 3 mėnesiams, adaptuotos – 1 mėnesiui* (1 mokykla);
- *modifikuotos ugdymo programos rengiamos metams, adaptuotos – pusmečiui* (1 mokykla).

Programos vertinimas leidžia priimti sprendimus dėl jos korekcijos, fiksuoti mokinių pažangą ir stebėti pasiekimų kaitą – tad mokyklose stengiamasi vertinimą atlikti sistemingai (6 mokyklos). Mokinių pažangai įtvirtinti naudojamas:

- pasiekimų lygio vertinimo lapas (6 mokyklos), pavyzdžiui: *Kiekvienas mokinys turi specialiųjų poreikių mokinių ugdymo(-si) pasiekimų įvertinimą, kuriame aprašomi mokinių gebėjimai, mokslumas, savarankiško darbo įgūdžiai, ugdymo(-si) sunkumų pobūdis, išvados apie mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo rezultatus;*
- programa (3 mokyklos), pavyzdžiui: *Specialiosiose programose fiksuojama mokinių pažanga ir pasiekimų kaita.*
- mokinio gebėjimų įvertinimo forma (1 mokykla): *Žinių vertinimui naudojama specialiojo ugdymo komisijos parengta mokinio gebėjimų įvertinimo forma.*

● asmens byla (1 mokykla): *Kiekvienas mokinys turi savo asmens bylą. Kai kuriose specialiųjų poreikių mokinių asmens bylose yra dalyko programos apibendrinimas (žinių spragos, sėkmingi mokymo būdai ir metodai, rekomendacijos kitiems mokslo metams), mokinio veiklos stebėjimo lapas, kontroliniai darbai.*

Vertintose mokyklose mokinių mokymosi rezultatai analizuojami ir aptariami:

- specialiojo ugdymo komisijos posėdžiuose (13 mokyklų);
- ir (ar) su mokytojais (tiek individualiai (5 mokyklos), tiek Mokytojų tarybos posėdžių metu (15 mokyklų)),
- su tėvais (10 mokyklų),
- su mokiniu (2 mokyklos),
- susitikime, kuriame dalyvauja klasės auklėtojas, mokiniai ir jų tėvai (1 mokykla).

Kartais, kaip pažymi išorės vertintojai, specialiųjų poreikių mokinių individualios pažangos analizei skiriama per mažai dėmesio (4 mokyklos): neįvardijama, kiek mokinys išmoko programos, kas tobulintina; nefiksuojama informacija apie individualią mokinių pasiekimų dinamiką pamokose. Keliais atvejais minėta, kad pažanga ne fiksuojama, o tik aptariama žodžiu (2 mokyklos): *pedagoginės pagalbos veiksmingumas mokiniui mokantis dažniausiai aptariamas neformaliuose pokalbiuose su kolegomis, kurie dirba su specialiųjų poreikių mokiniais bei klasių auklėtojais.*

Tęsiant ugdymo organizavimo patirties skirtingose mokyklose apžvalgą, pasakytina, kad tik mažoje išorinio vertinimo ataskaitų dalyje (8-iose) minėtos papildomos priemonės, skirtos specialiųjų poreikių mokiniams ugdyti. Tekstų analizė atskleidė, kad mokyklos turi:

- specialiųjų poreikių mokiniams skirtų vadovėlių (6 mokyklos);
- kompiuterių programas („Dešimtukas“, „Šaltinėlis“) (1 mokykla);
- mokymo priemonių iš „Gudragalvio“ (1 mokykla).

Išorės vertintojų taip pat iškeliami papildomų priemonių naudojimo psichologinė kliūtis: *neretai tiek mokinys, tiek mokinio tėvai nenori ir nesutinka, kad mokinys būtų mokomas iš kitokio vadovėlio nei visa klasė dėl psichologinių priešasčių, kad neišsiskirtų, nebūtų išskirtas iš kitų.* Galbūt todėl išorės vertintojų konstatuojama, kad *papildomos priemonės specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams siūlomos tik pavieniais atvejais.*

Atskirai minėtinos logopedų darbo priemonės, kurios ne tik įprastos taikyti logopedinių užsiėmimų metu, bet kartais ir kuriamos pačių specialistų:

- *logopedė, naudodamasi šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis, pati kuria mokymo priemones ir jomis naudojasi ne tik užsiėmimų metu, bet ir skleidžia gerą patirtį regione;*
- *specialistė yra parengusi savitą užduočių rengimo metodiką. Užduotys individualizuotos, specifinės, nuosekliai parengtos pagal tam tikrą sistemą: rengiamos ciklais, sudaromi specialūs tekstai, diktantų rinkiniai, numatyti kriterijai, pažinimo kompetencijos lygmuo.*

Pažymint teigiamą mokyklų patirtį organizuojant specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, minėtinas neformalusis ugdymas (3 mokyklos). Vienoje ataskaitoje rašoma, kad būrelius lanko bemaž visi specialiųjų poreikių vaikai (5 iš 6), kitoje – kad daugiau negu pusė (35 iš 60). Dar kitur pažymima, kad į nefor-

maliąją veiklą įtraukiami ne tik vaikai, bet ir jų tėveliai. Minėtoje mokykloje specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja kūrybinių darbų, rajoniniuose skaitovų konkursuose, vaidina spektakliuose. Nustatytas ir vienas iš būdų, kuriuo specialiųjų poreikių vaikai įtraukiami į popamokinę veiklą: būreliui „Teatro pradžiamokslis“ vadovauja specialioji pedagogė.

Kitokia teigiama patirtis – specialiųjų poreikių mokiniai įtraukiami į projektinę veiklą (3 mokyklos). Vienur – į vykdytą projektą „Draugaukim, pažinkim, keliaukim“, kitur – į specialiosios pedagogės rengtą projektą „Vaikų, turinčių judesio ir padėties sutrikimų, ugdymas ir poilsis bendrojo lavinimo mokykloje“ (mokykla gavo finansavimą poilsio kambario inventoriui ir ugdymo priemonėms). Paskutinis pavyzdys iliustruoja ir bendradarbiavimo efektyvumą: *dešimt pradinių klasių specialiųjų poreikių mokinių dalyvauja švietėjiškos edukacinės asociacijos „Šviesuva“ projekte.* Patirtis, kai specialiųjų poreikių mokiniai įtraukiami į klasės renginius, fiksuota vienoje mokykloje.

Pažymėtinas ir tinkamos aplinkos kūrimas. Tarp vertintų mokyklų buvo trys mokyklos, kurių aplinka pritaikyta judėjimo negalią turintiems mokiniams: įrengtas liftas, nuovažos, higienos kambarys. Fiksuota atvejų, kai aplinka puikiai pritaikyta darbui: pagalbos mokiniui specialistai dirba suremontuotuose kabinetuose, jų darbo vietos kompiuterizuotos (3 mokyklos). Tačiau, kita vertus, nustatyta ir problemų: *mokykloje nėra lifto, todėl judėjimo negalią turinčiam mokiniui geranoriškai padeda vyresniųjų klasių mokiniai, personalas* (1 mokykla). Kitur iliustruojama, kad klaidingai suvokiama specialiai įrengto kabineto paskirtis, mat *jame mokomi mokiniai, kuriems skirtas mokymas namuose.* Dar kitur pažymima, kad trūksta darbo vietos pagalbos specialistams: *specialiosios pedagoginės ir logopedinės pratybos vyksta informacinių technologijų kabinete, šios patalpos erdvė minimaliai pritaikant pagalbos veikloms (veidrodžiai, spinta priemonėms).*

Pagalba, teikiama specialiųjų poreikių mokiniams. Mokytojai siekė sukurti ugdymo aplinką, skatinančią specialiųjų poreikių mokinius mokytis, diskutuoti, bendradarbiauti; diferencijavo ir individualizavo užduotis, tikslingai parinkdavo ugdymo metodus ir priemones, individualiai konsultavo, skatino, fiksuoti pasiekimus, stebėjo ir analizavo pažangą. Tačiau tokios pagalbos patirtis fiksuota ne visose, o tik dalyje stebėtų pamokų. Tačiau ir šiuo aspektu

mokyklos labai skiriasi viena nuo kitos: vienur veiksminga pagalba specialiųjų poreikių mokiniams stebėta daugumoje pamokų (5 mokyklos), kitur – apytiksliai trečdalyje pamokų (2 mokyklos), dar kitur – penktadalyje (5 mokyklos) ar dešimtadalyje (2 mokyklos) arba vos kelių mokytojų pamokose (14 mokyklų).

Fiksuota patirtis, kai pagalbą mokantis specialiųjų poreikių mokiniui (-iams) teikė specialusis pedagogas. Skirtini du šio specialisto pagalbos būdai. Vienas, kai specialusis pedagogas padeda pamokos metu, dirbdamas su mokiniu (-iais) – neatsiskiriant nuo kitų mokinių. Antras būdas, specialusis pedagogas teikia individualią pagalbą dirbdamas su mokiniu (-iais) atskirai nuo visos klasės (4 mokyklos):

- *Specialioji pedagogė individualiai dirba su devyniais 3–8 kl. mokiniais pagal mokyklos direktorės patvirtintą tvarkaraštį;*
- *Specialiųjų poreikių mokiniams sudarytos sąlygos lankyti lietuvių k. ir matematikos specialiojo pedagogo užsiėmimus.*

Kartais mokykloje taikomi abu minėti pagalbos būdai kaitaliojant juos atsižvelgiant į situaciją ar mokinį:

- *<specialiosios pedagogės> dažniausiai mokiniams pagalbą teikia pamokų metu dirbdamos klasėse arba kai kuriais atvejais kabinete jungdamos paralelių klasių mokinius į grupes;*
- *Specialusis pedagogas teikia pagalbą mokiniui pamokų metu vesdamas užsiėmimus bei padėdamas mokytojams klasėse;*
- *Dalies mokinių mokymas yra integruotas į bendrą mokymo procesą. Specialiosios pratybos daliai mokinių teikiamos per pamokas.*

Dviejose ataskaitose išorės vertintojai nurodė, kaip toks pagalbos būdas yra vertinamas:

- *ugdymas vyksta grupėse ir pogrūpiuose, o pagalbą mokiniams teikia specialusis pedagogas (esant reikalui, ir mokytojo padėjėjas). Išorinis diferencijavimas, kai sudaromos mobilios grupės pagal mokinių pasiekimus, sukuria sąlygas specialiųjų poreikių mokiniams ugdytis neįaučiant įtampos dėl galimų nesėkmių, užtikrinamas jų psichologinis saugumas;*
- *Pokalbiuose su pagalbos mokiniui specialistais išaiškėjo, kad mokiniai jaučiasi gerai, kai jiems reikia išeiti iš pamokos į individualias pamokas.*

Kartais mokytojui talkina ir mokiniui padeda mokytojo padėjėjas. Nurodyta

taip pat dvejoja jo pagalba. Viena vertus, padėjėjas rūpinosi mokinio mokymosi sąlygomis: *mokykloje dirba mokytoja padėjėja, kuri padeda 8 klasės mokiniui, turinčiam fizinio judėjimo sutrikimų. Ji padeda mokiniui apsirengti, nusinešti ku-prinę, pereiti iš klasės į klasę, užsirašyti užduotis*. Bet dažniau fiksuota patirtis, kai mokytojo padėjėjas padėdavo mokiniui mokantis (4 mokyklos):

- *Per lietuvių kalbos ir istorijos pamokas su specialiuųjų poreikių turinčiais mokiniais dirba mokytojo padėjėjas;*
- *Mokykloje yra susitarta dėl mokytojų pagalbininkų pagalbos teikimo: jei pamokose yra visi keturi specialiosios klasės mokiniai, jos abi dirba specialioje klasėje, jei ne visi – viena iš jų teikia pagalbą specialiuųjų poreikių mokiniams kitose klasėse;*
- *Specialiojoje klasėje mokomi šeši elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, su kuriais labai kryptingai ir veiksmingai dirba mokytoja ir mokytojo padėjėja.*

Apibūdinant logopedo pagalbą pasakytina, kad ji dažniausiai organizuojama po pamokų ir teikiama trimis būdais: grupėse (2 mokyklos), pogrupiuose (1 mokykla) ir individualiai (2 mokyklos): *Logopedė šiuo metu pagalbą teikia 59 mokiniams, turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikimų, su jais dirbdama grupėse (4), pogrupiuose (14) ir individualiai (2)*. Paminėtini ir itin gerų atsiliepimų apie logopedo pagalbą atvejai:

- *Teikiama veiksminga logopedo pagalba specialiuųjų poreikių mokiniams ir jų mokytojams. <...> šios specialistės darbu patenkinta visa mokyklos bendruomenė, jos darbo rezultatai matomi per mokslo metus;*
- *Mokyklos logopedė konsultuoja mokytojus, bendrauja su mokinių tėvais dėl ugdymo tęstinumo namuose, jos darbu patenkinti su išorės vertintojais kalbėję tėvai.*

Individuali pagalbos specialistų pagalba (tiek mokiniams, tiek mokytojams ar tėvams) pažymėta dažniau negu jų kaip komandos pastangos. Efektyvia komandos pagalba pasidžiaugta tik trijose mokyklose. O kaip rodo duomenys, pagalbos specialistai į komandas – specialiąsias ugdymo komisijas – buriami bemaž visose mokyklose. Specialiosios ugdymo komisijos nebuvo penkiose vertintose mokyklose: trimis atvejais komisijos nebuvo, nes problema neaktuali – mokykloje nėra specialiuųjų poreikių mokinių. Kitais atvejais specialiojo ugdymo komisija nesudaryta, bet jos funkcijas¹³ atlieka kitos mokykloje

suburtos komandos, pavyzdžiui, *socialinės pedagoginės pagalbos komanda ir prevencinio darbo grupė* (1 mokykla), *prevencinio darbo grupė* (1 mokykla).

Specialiojo ugdymo komisijos narių skaičius ir sudėtis mokyklose yra skirtinga. Komisijos nariais paprastai tampa mokykloje dirbantys pagalbos specialistai ir vienas ar keli mokytojai (5 mokyklos). Vienu atveju komisiją sudarė visi mokyklos specialistai, neįtraukiant mokytojų (*penkių narių specialiojo ugdymo komisija: specialioji pedagogė, logopedė, psychologė, socialinė pedagogė, vadovauja direktoriaus pavaduotoja ugdymui*). O tada, kai mokykloje nėra nė vieno specialisto, komisijos nariais būna vien mokytojai (2 mokyklos). Dviejose mokyklose fiksuota patirtis, kai į specialiojo ugdymo komisiją įtraukiamas atvykstantis narys: bendruomenės slaugytoja iš kitos mokyklos; rajono Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistė. Vienu atveju komisijos nariu buvo mokyklos direktorius. Ir atvirkščiai, dominuoja patirtis, kai specialiojo ugdymo komisijos nariu būna direktoriaus pavaduotoja(s) ugdymui (14 mokyklų), ji (jis) dažniausiai ir tampa komisijos vadovu. „Išimtis“ fiksuota vienoje mokykloje, kur vadovo pareigas ėjo logopedė.

Ataskaitose pažymima, kad mokyklos administracija / mokytojai/ specialiojo ugdymo komisijos nariai buvo susipažinę su Specialiojo ugdymo įstatymu bei jį papildančiais aktais ir jais vadovaujasi darbe (36 mokyklos). Kai kuriose mokyklose rengiami tos mokyklos specialiojo ugdymo komisijos nuostatai (1 mokykla) / pagalbos teikimo tvarka (4 mokyklos). Paminėtina ir tai, kad kai kuriose mokyklose apibrėžtos kiekvieno komisijos nario atsakomybės sritys – paskirstytos funkcijos pareigybių aprašyme (3 mokyklos). Užfiksuota ir priešinga patirtis – kai išorės vertintojų konstatuojama, kad dokumentų pažinimas esąs tik fragmentiškas (1 mokykla), specialiojo ugdymo komisijos nariai nėra apsibrėžę funkcijų (2 mokyklos).

Specialiojo ugdymo komisijos posėdžiai organizuojami sistemingai (13 mokyklų). Esama atvejų, kai posėdžių organizuojama daugiau, negu numatyta plane. Papildomi posėdžiai mokyklose šaukiami, kai kyla iš anksto nenumatytos situacijos ar problemos: *Komisija renkasi pagal planą, ir kai yra problema, ir reikia tartis su tėvais dėl bendrų veiksmų* (1 mokykla). Be to, fiksuota patirtis, kai posėdžiai vyksta pagal dalyko mokytojų poreikį, bei patirtis, kai posėdžių visai neorganizuota: *Specialiojo ugdymo komisija neturi jokio veiklos plano ir jos posėdžiai nekviečiami, nes nėra specialiuųjų poreikių mokinių*. Iš ataskaitų

tekstų nėra pakankamai aišku, ar įprasta į posėdžius kviešti tėvus. Šia tema informacija teikiama tik penkiose ataskaitose. Iš jų ryškėja, kad esama patirties, kai į komisijos posėdžius svarstant vaiko ugdymo(si) sunkumus: 1) tėvai kviečiami į mokyklą (3 mokyklos), 2) tėvai kviečiami į mokyklą, bet jie ne visada atvyksta (1 mokykla), 3) tėvai nekviečiami į mokyklą – su jais bendrauja atskiri mokytojai (1 mokykla).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos pažymima, kad specialiojo ugdymo komisija apie savo veiklą atsiskaito švietimo įstaigos pedagogų tarybos posėdžiuose (18 punktas). Išorės vertintojai fiksuoti šio punkto vykdymą (3 mokyklos): *Specialiojo ugdymo komisija kasmet rengia ataskaitas, kuriose analizuojamas specialiosios pagalbos teikimas, įvertinamas ugdymo programų įsisavinimas*. Paminėtina ir patirtis, buvusi vienoje mokykloje – komisijos veiklos efektyvumas nustatomas atliekant tyrimus: *atliekami tyrimai dėl teikiamos pagalbos efektyvumo. Jų rezultatai pristatomi direktijos pasitarimuose, Mokytojų tarybos, Metodinės tarybos posėdžiuose*.

Iš daugelio specialiojo ugdymo komisijos funkcijų dažniausiai minimos kelios: atlieka vaiko, turinčio ugdymo(si) sunkumų, pradinį vertinimą (32 mokyklos) / siunčia vaiką į Pedagoginę psichologinę tarnybą nuodugnai jį įvertinti (21 mokykla) / bendradarbiauja su (savivaldybės) Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais (21 mokykla). Galima daryti prielaidą, kad šios funkcijos komisijai yra ne tik aktualiausios, bet ir pakankamai sėkmingai vykdomos. Taip pat galima matyti šių funkcijų sąsają. Vaikas siunčiamas į tarnybą po pirminio įvertinimo. Tada pirminio įvertinimo esminiu akcentu tampa reikalingų dokumentų tarnybai parengimas. Kitos funkcijos, susijusios su darbo organizavimu, atliekamos gavus tarnybos rekomendacijas. Tokia patirtis rodo glaudžiai priklausomą nuo tarnybos darbo organizavimą. Mokyklose esama iniciatyvios komisijos darbo tvarkos pavyzdžių, kai mokykloje ne tik atliekamas pirminis vaiko vertinimas, bet čia pat sprendžiama dėl vaiko sutrikimo grupės ir laipsnio, dėl programos jam modifikavimo (6 mokyklos):

- *Jeigu programą reikia modifikuoti, tai atlieka pati Komisija. Specialiojo ugdymo komisijai nustačius, kad mokiniui reikia programą adaptuoti, jis su tėvais siunčiamas į < ...> pedagoginę psichologinę tarnybą išsamesniam specialiuųjų ugdymosi poreikių įvertinimui;*

- *Specialiojo ugdymo komisija papildomai skyrė specialųjį ugdymą 11-ai mokinių;*
- *Specialiojo ugdymo komisija 5 mokiniams paskyrė modifikuotas programas (kitiems 16-ai Psichologinė pedagoginė tarnyba);*
- *Šiuo metu mokykla modifikavusi pati 18-os mokinių programas.*

Bendradarbiavimas su Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais pasireiškia ne tik vaikų delegavimu, sąrašų tvirtinimu, bet ir konsultavimusi rūpimais klausimais. Nustatyta teigiama sisteminga mokyklos bendruomenės mokymo patirtis (5 mokyklos), kai organizuojamos metodinės dienos: *Kasmet į mokyklą atvyksta Pedagoginės psichologinės tarnybos komanda susitikti su mokytojais, dirbančiais su specialiuųjų poreikių vaikais, ji taip pat susitinka ir su tėvais*.

Kita vertus, kaip rodo išorinio vertinimo ataskaitų kokybinė analizė, specialiojo ugdymo komisija bendradarbiauja ne tik su Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais. Komisijos veikloje galima išskirti vidinio bendradarbiavimo – kai pasitelkiami mokyklos bendruomenės nariai, ir išorinio – pasitelkiami asmenys ne iš mokyklos – bendradarbiavimo formas. Tarp vidinių partnerių minėti: prevencinio darbo grupės nariai (1 mokykla); mokyklos administracija (1 mokykla). Kaip išorės partneriai ataskaitose paminėti:

- specialiuųjų mokyklų mokytojai ir mokiniai (2 mokyklos);
- kitų bendrojo ugdymo mokyklų (įvairių tipų) mokytojai ir mokiniai (2 mokyklos);
- globos namų auklėtojos (1 mokykla);
- seniūnijų darbuotojai (1 mokykla);
- Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai (1 mokykla);
- Policijos komisariato specialistai (1 mokykla);
- Savivaldybės Švietimo, Socialinės paramos ir kitų skyrių specialistai (1 mokykla);
- Neįgaliųjų bendrijos <...> nariai (1 mokykla).

Paminėtinos vertintose mokyklose nustatytos problemos. Remiantis išorės vertintojų apibendrinimais, kartais mokiniui (-iams) pagalba neteikiama, nors jos būtinumas yra akivaizdus: *stebėdami pamokas vertintojai nustatė, kad mokiniams teikiama pagalba yra nepakankama, pamokose buvo mokinių, kuriems galėjo būti diagnozuoti specialieji poreikiai* (1 mokykla). Išorės vertintojų pa-

¹³Specialiojo ugdymo komisijos funkcijos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos (2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. ISAK -1057; Žin., 2000-08-25, Nr. 71 -2215).

žymėta, kad esama mokinių, kuriems reikalinga specialioji pagalba, suteiktina vaiką priskyrus specialiujų ugdymosi poreikių grupei, tačiau tėvai nesutiko taip spręsti pagalbos klausimo. Nesusikalbėjimas su tėvais nustatytas trijose mokyklose: *tėvai nenori, kad jų vaikai gautų kitokį išsilavinimo pažymėjimą / yra dar keletas mokinių, kuriems būtų reikalingas specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymas, tačiau tėvai nesutinka, kad jų vaikų gebėjimai būtų įvertinti Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje*. Vienoje mokykloje išorės vertintojai užfiksavo, kaip mokyklos specialiojo ugdymo komisija sprendžia tokio pobūdžio problemą: <...> *šiems ugdytiniams teikiamos papildomos konsultacijos, padeda pailgintos dienos grupės mokytojai, daug dirba tėvai, kartais tėvų prašomi vaikai paliekami kartoti kurso*.

Vienoje iš ataskaitų iškeliamas ne tėvų prieštaravimas, o mokytojų / specialiojo ugdymo komisijos nepakankamo dėmesingumo ugdytiniams problema. Ją rodo tokia užfiksuota patirtis – specialieji ugdymo(si) poreikiai mokiniui nustatyti, bet ugdymo programoje tai neatsispindi: *klasėse dirbantys mokytojai ne visada žino, kad klasėje yra specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių, nors jų dėstomo dalyko programa tam mokiniui turėtų būti adaptuota* (1 mokykla). Kitu atveju kaip priežastis įvardijamas ir administracijos neveiklumas: *Bendrojo ugdymo programos galimybės šių mokinių mokymui neišnaudojamos – neskirtos valandos papildomai mokytojo pagalbai teikti (mokyklos vadovų teigimu – dėl mokinio krepšelio lėšų trūkumo), visi specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai mokomi pagal klasės ugdymo planą ir tvarkaraštį. Mokyklai reikėtų specialiojo ugdymo pedagogo, kuris galėtų individualiai dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais bei teiktų nuolatinę, kryptingą pagalbą mokytojams: konsultuotų mokytojus dėl programų rengimo bei darbo pamokose su specialiųjų poreikių mokiniais*.

Išorės vertintojų ataskaitų tekstai atskleidė, kad pagalba, reikalinga specialiųjų poreikių turintiems mokiniams, kartais nėra teikiama dėl specialistų trūkumo. Tada mokyklose įvedami pagalbos teikimo prioritetiniai kriterijai: amžius, programos tipas, sutrikimo laipsnis:

- *Pradinių klasių mokiniams teikiama specialiojo pedagogo ir logopedo pagalba, su jais efektyviai dirba dvi mokytojo padėjėjos, kūno kultūros mokytoja-kineziterapeutė, kuri veda specialiąsias pratybas. 5–10 klasių specialiųjų ugdymo(-si) poreikių mokiniams yra skirtos specialiosios pedagogės konsulta-*

cijos, 11–12 klasių specialiųjų poreikių mokiniams specialistų pagalba nėra numatyta;

- *Pirmumas teikiamas mokiniams, besimokantiems pagal adaptuotas programas, pradinių klasių mokiniams ir vyresniųjų klasių mokiniams, turintiems didesnių mokymosi problemų;*

- *Išanalizavus informaciją apie specialiųjų poreikių mokinių ugdymosi poreikius nustatyta, kad mokykla 9 mokiniams neteikia rekomenduotos specialiosios pedagoginės pagalbos, 11 mokinių logopedinės pagalbos, 6 mokiniams psichologinės pagalbos.*

Kartais pagalba teikiama ne visiems mokytojams – *nuolatinis ir sistemingas bendradarbiavimas labiau ryškus teikiant pagalbą pradinių klasių mokytojams* (1 mokykla).

Pagalba mokytojams ir tėvams. Pagalbos mokytojui turinys nusakomas pagalbos specialistų pareigybinuose aprašuose, specialiojo ugdymo komisijos funkcijų sąraše. Pavyzdžiui, remiantis Įsakymu¹⁴, mokytojui teiktinos rekomendacijos dėl darbo su vaiku planų, programų, būdų, metodų, tempo (8.2); jis konsultuotinas rengiant programas (8.3) ir dėl specifinių, psichologinių problemų (elgesio ir emocijų sutrikimų, paauglystės krizių ir pan.) (8.6).

Remiantis ataskaitų turinio (content) analizės duomenimis, labiausiai paplitusi mokytojui teikiamos pagalbos forma – konsultacijos rengiant individualias modifikuotas, adaptuotas programas (22 mokyklos). O kai kuriose mokyklose mokytojams teikiamos ir individualios rekomendacijos (5 mokyklos) arba (bei) dažniausiai kurio nors pagalbos specialisto (-ų) parengtos bei specialiojo ugdymo komisijos aprobuotos individualių programų formos (5 mokyklos). Mokyklose, kuriose nebuvo galinčių pakonsultuoti specialistų, konstatuota, kad mokytojai individualizuodami programas apsiriboja PPT specialistų parengtomis išvadomis ir rekomendacijomis (1 mokykla) arba kreipiasi į išorės specialistus (pavyzdžiui, į <...> švietimo centro Pedagoginių psichologinių paslaugų skyriaus specialistus).

Pagalba, pasireiškianti mokant / organizuojant mokymus, nustatyta rečiau. Ataskaitose teigta, kad semtis žinių mokytojai gali iš:

- mokyklos administracijos iniciatyva organizuojamų seminarų (2 mokyklos):

- seminarų / kursų, organizuojamų ne mokykloje (2 mokyklos);
- informacinio stendo (1 mokykla);
- išplėstinių specialiojo ugdymo komisijos posėdžių (1 mokykla);
- kolegų, kurie dalijasi žiniomis / patirtimi iš seminarų (1 mokykla).

Mokyklų išorinio vertinimo ataskaitose nurodyti ir probleminiai pagalbos aspektai. Dviejose mokyklose konstatuota, kad *mokytojai nepakankamai konsultuojami dėl specialiųjų poreikių mokinių ugdymosi ypatumų, jiems teikiama nepakankamai veiksminga pagalba parenkant, individualizuojant, diferencijuojant ugdymo turinį, veiklas ir mokymosi tempą, parenkant metodus, atitinkančias mokinių mokymosi poreikius ir stilių. Arba fiksuotas ir nesugebėjimo bendradarbiauti atvejis – nėra dermės tarp specialiosios pedagogės rašomų programų ir vertinimo sistemos bei mokytojų rašomų programų ir vertinimo sistemos* (1 mokykla).

Pagalbos tėvams turinys nusakomas dviem Įsakymo¹⁴ punktais, pagal kuriuos specialioji ugdymo komisija konsultuoja tėvus (ar vaiko globėjus) ir teikia jiems metodinę pagalbą jų vaiko ugdymo klausimais (8.4) bei konsultuoja dėl specifinių problemų (8.6).

Ataskaitų content analizė parodė, kad pagalbos specialistai bendradarbiauja su tėvais individualiai konsultuodami vaikų ugdymo klausimais (10 mokyklų), teikdami metodines rekomendacijas (2 mokyklos), skaitydami paskaitas (1 mokykla).

Tačiau išoriniai vertinimai rodo, kad konsultacinė funkcija vis dėlto dažniau nurunginama informacinės. Ataskaitose dažniau pažymima, kad tėvai yra informuojami:

- apie pasiekimus (6 mokyklos). Tėvams vertinimo informacija dažniau teikiama žodžiu, bet kartais daromi įrašai vaiko sąsiuvinuose (1 mokykla) arba parengiamos „ataskaitos“ (1 mokykla): *Pusmečių ir mokslo metų pabaigoje mokytojai raštu pateikia specialiųjų poreikių mokinių pasiekimų vertinimą tėvams, kur pažymima, kaip atskiram mokiniui sekėsi įveikti sudarytą programą, kokie susiformavo gebėjimai, kokios programinių žinių spragos;*
- apie specialistus, dirbančius mokykloje (3 mokyklos): *Pasiekimų ir pažymių knygelėse yra pateikta informacija tėvams, kokios, kada ir koku laiku jiems yra teikiamos specialiojo pedagogo, logopedo bei socialinio pedagogo konsultacijos / Parengtas lankstinukas tėvams apie teikiamą specialiąją pagalbą;*

- apie mokinių programą (1 mokykla).

Tėvų apklausos apie mokyklos veiklą duomenys patvirtina, kad mokyklos geba atlikti informacinę funkciją. Daugelio respondentų (apie 80 proc.) nuomone, jie turi pakankamai informacijos apie mokykloje teikiamą specialistų pagalbą (trūksta tokios informacijos apytiksliai dešimtdaliui respondentų). Remiantis tėvų, turinčių specialiųjų poreikių vaikų, atsakymais, daugelis jų „yra patenkinti pagalba, teikiama jų vaikams mokantis“ (teiginiui pritarė 63 proc. respondentų, nepritarė – 5 proc.).

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos (2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. ISAK -1057; Žin., 2000-08-25, Nr. 71-2215).

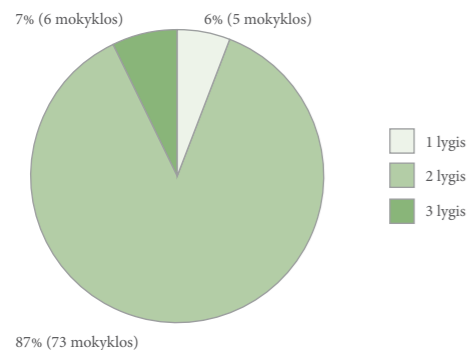
5. SPECIALIŲJŲ MOKYMOSI POREIKIŲ TENKINIMAS

5.2. GABIŲ IR TALENTINGŲ VAIKŲ UGDYMAS

IŠVADOS

- Vertintose mokyklose mažai dėmesio skiriama gabiams ir talentingiems mokiniams atpažinti ir įvertinti.
- Mokykloms taip pat nėra būdingas tikslinis kryptingas gabių mokinių ugdymo organizavimas. Kryptinga veikla ugdant gabius ir talentingus mokinius nustatyta tik keliose vertintose mokyklose.
- Gabių ir talentingų mokinių poreikiai dažniausiai tenkinami nepamokinėje veikloje, retai pamokoje.

16 PAV. MOKYKLŲ DALIS (PROC.) PAGAL RODIKLIO GABIŲ IR TALENTINGŲ VAIKŲ UGDYMAS (4.3.2) ĮVERTINIMĄ

Specialiųjų mokymosi poreikių mokiniai – yra ne tik tie, kurie turi mokymosi sunkumų, bet ir gabūs, talentingi mokiniai. Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme¹⁵ gabūs mokiniai priskirti specialiųjų ugdymosi poreikių (atsiradusių dėl išskirtinių jų gabumų) grupei. Jiems numatyta pagalba lavinantis ir mokantis pagal gebėjimus pripažįstant ir plėtojant jų gebėjimus ir galias (remiantis Įstatymo 2 ir 14 straipsniais).

Nors ankstesnėje Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijoje gabūs mokiniai nebuvo apibrėžti kaip specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai, išorinio vertinimo metodika apėmė gabių ir talentingų mokinių ugdymo analizę ir vertinimą: sritis – pagalba mokiniui (4), tema – specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas (4.3), rodiklis – gabių ir talentingų vaikų ugdymas (4.3.2). Išorinių vertinimų metu tiriama, kaip mokyklose organizuojamas gabių ir talentingų mokinių ugdymas.

Kiek gabių ir talentingų vaikų mokėsi 2009–2010 m. išorės vertintojų vertintose 85 bendrojo ugdymo mokyklose? Gabių ir talentingų mokinių skaičius nurodomas tik keturiose ataskaitose. Pateikiami skaičiai rodo labai skirtingą mokyklų patirtį. Vienoje mokykloje teigta, kad gabieji mokiniai sudaro apytiksliai penktadalį jos mokinių, kitoje – dešimtadalį, trečioje – 3 procentus, ketvirtoje – 1 procentą:

- mokykloje (mokyklos duomenimis) 5–8 klasėse mokosi 24 (41 proc.), 9–10 klasėse – 4 (14 proc.), 5–10 klasėse – 28 (32 proc.) gabūs mokiniai;
- Mokytojų teigimu, pradinėje mokykloje mokosi 30 gabių mokinių;
- Statistinėje ataskaitoje mokykla nurodo, kad 1–4 klasėse mokosi septyni, 5–10 klasėse – aštuoniolika gabių mokinių;
- Mokykla didžiuojasi keturiais, ypatingais gebėjimais pasižyminčiais Ib, Ila, IIIa, IVa klasių mokiniais.

Keturiose vertintose mokyklose teigta, kad gabių mokinių jose apskritai nėra. Dažniausiai gabių mokinių ugdymo aktualumo aspektas buvo apibūdinamas teiginiu – gabių mokinių nedaug.

Kiekybinė išorinių vertinimų duomenų analizė atskleidė, kad nė vienoje vertintoje mokykloje gabių ir talentingų vaikų ugdymas nebuvo įvertintas 4 lygiu (kaip labai geras / veiksmingas) (16 pav.).

Bemaž vienoda dalis (6–7 proc.) mokyklų, kurių šis veiklos aspektas įvertintas 3 lygiu (kaip geras / pakankamai kryptingas) ir 1 lygiu (kaip prastas /

nepatenkinamas). Daugiausiai buvo mokyklų (87 proc.), kuriose gabių ir talentingų vaikų ugdymas buvo įvertintas 2 lygiu (kaip patenkinamas).

Tarp geriausiai ir prasčiausiai įvertintų mokyklų dominuoja didmiesčių mokyklos (atitinkamai 4 ir 3)). Po vieną 3 ir 1 lygiu vertintą mokyklą buvo iš miesto ir miestelio / kaimo. Tarp geriausiai vertintų mokyklų buvo tik dviejų tipų mokyklos – gimnazijos (4) ir vidurinės (2). Taigi jokioje vertintoje pradinėje bei pagrindinėje mokykloje šis veiklos aspektas nevertintas aukštesniu nei 2 lygiu. O prasčiausias gabių ir talentingų vaikų ugdymo įvertinimas (1 lygis) buvo visų tipų mokyklose: gimnazijoje (1), vidurinėje (2), pagrindinėje (1) ir pradinėje (1).

Pastebėti ir stipriųjų bei tobulintinių mokyklų veiklos aspektų sąrašo ypatumai: gabių ir talentingų mokinių ugdymas kaip stiprusis veiklos aspektas nepamirštas nė vienoje didmiesčio mokykloje, bet mirštas vienoje miesto ir vienoje miestelio / kaimo mokykloje. Ir atvirkščiai, tobulinti gabių ir talentingų vaikų ugdymą siūlyta 38 proc. (13-oje) vertintų didmiesčio, apytiksliai kas ketvirtoje (26,6 proc., arba keturiose) miesto mokykloje, 16,6 proc. (arba 6-iose) miestelio / kaimo mokyklų. Analizuojant vertinimų sklaidą atsižvelgiant į mokyklos tipą rasta, jog gabių ir talentingų mokinių ugdymas buvo vertintas kaip stiprusis mokyklos veiklos aspektas dviejose gimnazijose, bet nė vienoje kito tipo mokykloje. Tobulinti gabių ir talentingų mokinių ugdymą siūlyta kas trečioje (32 proc., arba šešiose) vertintoje gimnazijoje, 16 proc. (3-oje) vidurinių, kas ketvirtoje (26 proc. arba 9-iose) pagrindinėje ir 38,5 proc. (5-iose) pradinėse mokyklų.

Išorės vertintojų ataskaitų content analizė Gabių ir talentingų vaikų ugdymo požiūriu teikia duomenis tokiais aspektais: 1) gabių ir talentingų mokinių atpažinimo būdai; 2) gabių ir talentingų mokinių ugdymo organizavimo ypatumai; 3) gabių ir talentingų mokinių skatinimo būdai.

Gabių ir talentingų mokinių atpažinimas. Kol Lietuvoje diskutuojama dėl gabių mokinių sampratos ir kuriama gabių vaikų ugdymo sistema, mokyklose, kaip rodo išorinių vertinimų ataskaitų analizė, elgiama dvejopai – arba pasyviai laukiama, arba taip pat diskutuojama ir kuriama. Todėl vienur kol kas nevykdoma gabių mokinių apskaita, nekaupiama informacija apie juos, neorganizuojamas kryptingas jų ugdymas. O kitur tariama dėl gabių moki-

nių sampratos, taikant įvairius gabių vaikų atpažinimo būdus atrenkami gabūs mokiniai, stengiamasi padėti ugdant jų gabumus.

Dažniausiai, kaip rodo duomenys, gabiais ir talentingais laikomi tie mokiniai, kurie pasižymi geresniais akademiniais pasiekimais arba akivaizdesniais meniniais, sportiniais gabumais (savo gebėjimais pralenkia bendraamžius): *gabiaisiais mokiniai įvardijami atsižvelgiant į jų pasiekimus / didesnis dėmesys kreipiamas į gabius šokiams, muzikai bei dailei mokinius / mokykla džiaugiasi meninių, sportinių ir dalykinių gabumų turinčiais mokiniais. Minėtinas ir atvejais, kai atsižvelgiama į mokinių savybes ir gebėjimus: Mokykla tik šiais mokslo metais pradėjo daugiau dėmesio skirti šiai sričiai ir susitarė, kas mokyklos kontekste yra gabus mokiny. Dažniausiai tai mokiniai, kurių aukšta mokymosi motyvacija, gera atmintis, jie aktyvūs pamokoje.*

Mokyklose, kuriose kreipiama dėmesio gabiams mokiniams ugdyti, detalizuojami ir konkretūs gabių mokinių atpažinimo metodai. Siekiant atpažinti gabius mokinius, mokyklose organizuojama:

- olimpiadų diena: *kasmet, lapkričio mėnesio pabaigoje, organizuojama Olimpiadų diena, kurioje dalyvauja visi mokiniai. Kiekvienas mokiny gali dalyvauti dviejų dalykų olimpiadose pasirinktinai. Olimpiados rezultatai leidžia nustatyti gabius mokinius ir planuoti kryptingą gabumų vystymą.*
- gabiųjų paieškos savaitė: *Mokykloje vyksta gabiųjų paieškos savaitė, kurioje renkamas gudriausias matematikas, lietuvių kalbos žinovas, gražiausiai deklamuojantis, dailiausiai rašantis mokiny. Tai leidžia nustatyti gabius mokinius ir planuoti kryptingą gabumų vystymą;*
- vidiniai (mokykliniai) egzaminai: *I-jų ir III-jų klasių mokiniai laiko du pasirinktus vidinius egzaminus arba vieną vidinį egzaminą ir gina vieną kūrybinį-projekcinį darbą;*
- projektinis darbas: *2 ir 3 klasių mokinių gebėjimams išryškinti inicijuojami metiniai projektai, kurie pristatomi gimnazijos metinių projektų konferencijoje;*
- mokytojų nuomonės tyrimas: *buvo atliktas tyrimas „Kiek gabių mokinių yra mokykloje?“. Tyrimo duomenys pristatyti tėvams;*

¹⁵Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, Žin. 2011, Nr. 38-1804.

- mokinių nuomonės tyrimas:

<...> tyrimas „Gabių vaikų ugdymas“. Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip suprantama sąvoka „gabūs mokiniai“, kokie jų poreikiai, kokių darbo formų jie pageidautų.

Gabių ir talentingų mokinių ugdymo organizavimas. Pagal tai, kiek dėmesio skiriama gabiesiems mokiniams ugdyti, vertintas mokyklas galima suskirstyti į tris grupes. Vienur neorganizuojamas joks tikslinis gabių mokinių ugdymas (9 mokyklos), kitur – tokia ugdymo sistema kuriama (11 mokyklų), dar kitur – yra sukurta ir taikoma. Pastarajai grupei priskirtinos vertintos mokyklos, kuriose gabių mokinių ugdymas apibūdinamas kaip prioritetinga sritis, apibrėžtas mokyklos strateginiame uždavinyje (4 mokyklos). Taip pat mokyklos, kuriose įgyvendinamas gabių mokinių ugdymo planas (modelis / programa/ sistema) (8 mokyklos). Vienoje mokykloje jis ilgalaikis (Gabių mokinių ugdymo veiklos planas 2007–2012 m.), dar vienoje mokykloje – trumpalaikis (Gabiųjų mokinių 2010 metų veiklos ugdymo programa), vienur – detalus ir konkretus (Gabių gimnazistų olimpiadų ir konkursų organizavimo programa), kitur – pernelyg apibendrintas, galbūt deklaratyvus (*Sudarytas gabių mokinių ugdymo planas.* <...> *Mokyklai būtų naudingiau parengti gabesnių mokinių ugdymo konkretesnę planą ir sistemingai jį įgyvendinti / Mokyklos veiklos programoje yra numatyta gabių mokinių ugdymo programa, tačiau veiklos nėra veiksmingos arba nepradėtos vykdyti*). Keturiuose mokyklose aiškiai apibrėžiama, kas jose rūpinasi pagalba gabiesiems mokiniams: *specialiųjų poreikių ir darbo su gabiais mokiniais grupė (1 mokykla) / specialiojo ugdymo komisija* (3 mokyklos).

Apibūdinant per pamokas vertinamą pagalbą gabiesiems mokiniams, ugdymo turinio individualizavimą ir diferencijavimą pasakyta, kad tik ne daugelyje stebėtų pamokų išorės vertintojams teko matyti, kad gabiesiems mokiniams skiriamos kūrybinės individualios ar sudėtingesnės / papildomos užduotys, kad jie pasitelkiami į pagalbą mokymosi motyvacijos stokojantiems mokiniams, kad remiamasi jų patirtimi, pavyzdžiui,

- Iš 133 stebėtų pamokų tik 11 pamokų (13,3 proc.) buvo skirtas reikiamas dėmesys gabiesiems mokiniams: *gabesni mokiniai konsultavo silpnesnius, jiems buvo individualizuotos užduotys ir namų darbai pagal gebėjimus, greičiau atlikusiems skirtos papildomos užduotys.*

Dažniau konstatuota, kad pamokose nesudaroma galimybių gabiesiems mokiniams tobulinti savo gebėjimų: *gabių mokinių ugdymas daugelyje stebėtų pamokų yra neveiksmingas ir neperspektyvus, išskyrus 7 pamokas, kuriose užfiksuotas tinkamas diferencijuotas ir rezultatyvus gabių mokinių mokymas ir mokymasis / Gabūs mokiniai dažniausiai dirba kartu su visa klase* (5 mokyklos). Net ir tais atvejais, kai darbas su gabiaisiais mokiniais numatomas teminiuose planuose, dėmesio gabiesiems buvo skiriama nepakankamai: *Ir nors mokytojai kruopščiai numato ir fiksuoja dalykų teminiuose planuose darbui su gabiais mokiniais naudojamą papildomą literatūrą, medžiagas, priemones, tačiau stebėtose pamokose tai nebuvo naudojama* (1 mokykla).

Content analizės duomenys rodo, kad kartais tenkinant gabių mokinių poreikius mokiniai skirstomi į srautus pagal gebėjimus (3 mokyklos): *tenkinant gabių mokinių poreikius 8, 11, 12 klasių mokiniai visus dalykus mokosi srautais pagal gebėjimus ir motyvaciją, 9, 10 klasių mokiniai mokosi srautais lietuvių kalbos, matematikos, anglų kalbos ir istorijos.*

Gabių mokinių poreikiai tenkinami paprastai nepamokinėje veikloje. Atsakaitose nurodyta dešimt tokių gabumus lavinančių veiklos formų:

- neformaliojo ugdymo užsiėmimai (40 mokyklų);
- olimpiados, konkursai, varžybos, viktorinos (34 mokyklos);
- projektai (23 mokyklos);
- renginiai (19 mokyklų) (gabūs mokiniai ne tik juose dalyvauja, bet ir juos organizuoja bei veda);
- mokyklos savivalda (13 mokyklų);
- mokslinės konferencijos (3 mokyklos);
- neakivaizdinės mokyklos (Gabiliausi mokiniai siunčiami mokytis į respublikinę neakivaizdinę jaunųjų fizikų mokyklą „Fotonas“ ar jaunųjų biochemikų mokyklą (2 mokyklos));
- „Žiniukų“ klubas (1 mokykla);
- konsultacinis centras (1 mokykla);
- vasaros poilsio stovykla (1 mokykla).

Pažymint iniciatyvas ir pastangas gerinti socialines ir edukacines gabių mokinių ugdymosi sąlygas, minėtina tokia mokyklų vadovų ir mokytojų veikla:

- skatina mokytojus pamokose ieškoti netradicinių ugdymo formų, orga-

nizuoti pamokas panaudojant informacines ir komunikacines technologijas, taikyti šiuolaikinius ugdymo metodus (3 mokyklos);

- organizuoja tikslinį pamokų stebėjimą (1 mokykla);
- organizuoja mokytojams teminius seminarus (apie gabius mokinius, ugdymo turinio diferencijavimą ir individualizavimą ir pan.) (4 mokyklos);
- Mokytojai dalyvauja seminaruose (2 mokyklos). Vienoje mokykloje mokytojai klausėsi pranešimų gabių mokinių ugdymo tema dalyvaudami tarptautinėje konferencijoje;
- buriasi į darbo su gabiais mokiniais grupę (2 mokyklos);
- veda netradicines pamokas (2 mokyklos);
- teikia individualias konsultacijas po pamokų (25 mokyklos);
- dalijasi gerąja patirtimi (1 mokykla);
- nuolat kaupia informaciją apie moksleivių pažangumo rezultatus, analizuoja pokyčius (1 mokykla).

Paminėtinos ir ugdymo programų teikiamos galimybės, išnaudojamos mokyklose: gabiesiems mokiniams mokytis siūlomi įvairūs moduliai, sudaromos mobilios grupės, skiriama papildomų valandų pamokoms, konsultacijoms (*Iš mokyklos nuožiūra skirstomų valandų yra skirtos 5 valandos mokomųjų dalykų konsultacijoms*).

Tačiau kalbant apie konsultacijas pasakyta, kad sistemingai ir planuotai jos vedamos tik keliose mokyklose. Dažnesnė patirtis – fragmentiškos konsultacijos prieš olimpiadas ir konkursus. Tada ir susidaro konfliktinės situacijos, mokytojai nepatenkinti, nusivylę, nes papildomas darbas nebūna mokamas.

Gabių ir talentingų mokinių skatinimas. Mokyklų išorinio vertinimo ataskaitose dažnai minimi gabių ir talentingų mokinių skatinimo būdai, iš kurių dažniausiai pasitaiko šie:

- įteikiamas pagyrimo / padėkos raštas (17 mokyklų);
- mokinys yra kviečiamas į nemokamą išvyką / edukacinę kelionę (17 mokyklų);
- organizuojamos iškilmės gabiesiems mokiniams pagerbti (4 mokyklos) (*Mokykloje jau tapo tradicija Pirmūnų pagerbimo šventė, kuri vyksta netradicinėje aplinkoje, šventėje dalyvauja mokiniai kartu su tėvais / Kasmet organizuojama gabių mokinių šventė, kurios metu pagerbiami pasižymėję mokiniai,*

jų tėvai ir mokytojai: apdovanojami gimnazijos ir <...> seniūno padėkos raštais, seniūnas apdovanoja mokinius atminimo dovanomis / organizuojamos Pirmūno dienos / kiekvienais metais mokykloje vyksta Mokslukų šventė);

- įteikiamas suvenyras (4 mokyklos);
  - įteikiama premija (1 mokykla) (*Amerikos lietuvis <...> įsteigė 1000 Lt premiją geriausiai besimokančiam abiturientui, kuri jau dvejus metus buvo iškilmingai įteikiama);*
  - suteikiamas titulas, pavyzdžiui, garbės gimnazistas (1 mokykla);
  - stende įdedamos gabių mokinių nuotraukos (4 mokyklos);
  - gabūs mokiniai įrašomi į Garbės knygą (1 mokykla);
  - viešinama informacija apie gabių mokinių pasiekimus (4 mokyklos) (*Geriausi mokinių individualūs ir įvairių projektinių grupių pasiekimai skelbiami mokyklos viešojoje erdvėje; Informacija apie jų pasiekimus viešinama vietinėje spaudoje, mokyklos interneto svetainėje, mokykloje. Mokyklos mokinių tarybos iniciatyva įkurtas pasiekimų kampelis; / geriausiai besimokančių mokinių „Top-50“ sąrašai kiekvieną mėnesį skelbiami gimnazijos viešojoje erdvėje; / mokinių pasiekimų įvertinimo rezultatai publikuojami garbės stenduose, skelbiami mokyklos internetiniame tinklalapyje, mokyklos laikraštyje.*
- Mokyklos gabių ir talentingų mokinių skatinimo aspektu labai skiriasi: vienos tik teikia padėkos raštus, o kitos yra sukūrusios kompleksines skatinimo sistemas – naudoja įvairius skatinimo būdus, pavyzdžiui, *kiekvienais metais mokykloje vyksta Mokslukų šventė, gabūs mokiniai vežami į ekskursijas, apdovanojami padėkos raštais, knygomis. Informacija apie jų pasiekimus viešinama vietinėje spaudoje, mokyklos interneto svetainėje, mokykloje.*

ŠALTINIAI

- 2009–2010 metais vertintų mokyklų išorinio vertinimo ataskaitos.

- 2007–2008 m. vertintų bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės apžvalga. Švietimo naujienos, 2010, Nr. 1 (290) (priedas).

- Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašas. Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=340885

- Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės vertinimo lygiai. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 3 priedas. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=32555

- Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos rodikliai. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 2 priedas. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=32554

- Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.

- Pamokos stebėjimo protokolai. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 1 priedas. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=32553

- Specialiojo ugdymo įstatymas (1998). Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=69873

- Švietimo ir mokslo ministro 2000 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. ISAK-1057 „Dėl Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos“. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107530&p_query=&p_tr2=

- Švietimo įstatymas (2011). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

- Бююль А., Цефель П. (2002). SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей. СПб.: ООО „ДиасофтЮП“.

PRIEDAI

1 LENTELĖ. BENDROJO UGDYMO MOKYKLOS VEIKLOS RODIKLIAI

Sritis	Temos	Veiklos rodikliai	Rodiklių paaiškinimai
1. Mokyklos kultūra	1.1. Etosas	1.1.1. Vertybės, elgesio normos, principai	Formalių ir neformalių idealų, normų bei principų derinys, kuris sukuria mokyklos charakterį ar dvasią. Jo ugdomasis poveikis: pozityvumo, stiprumo, nuoseklumo laipsnis.
		1.1.2. Tradicijos ir ritualai	Pasikartojančios mokyklos gyvenimo formos, kurios kuria mokyklos unikalumo, jos veiklos bei siekių tęstinumo ir priklausymo bendruomenei, turinčiai istoriją, jausmą. Tradicijų kūrimas.
		1.1.3. Tapatumo jausmas	Mokinių ir personalo priklausymo mokyklai jausmas. Pasitenkinimo ar didžiavimosi šia priklausomybe lygis. Dėmesys kultūriniais skirtumams, lygių galimybių sudarymas.
		1.1.4. Bendruomenės santykiai	Mokinių tarpusavio, personalo tarpusavio bei mokinių ir personalo santykių pobūdis: geranoriškumo, pagarbos, pasitikėjimo, solidarumo, mandagumo ir kt. lygis. Psichologinė mokyklos atmosfera. Saugumo ir ramybės lygis. Bendruomeniškumas: sutelktumas, sutarimas, nusiteikimas siekti bendrų tikslų, veiklos krypties bendrumas.
		1.1.5. Mokyklos atvirumas ir svetingumas	Tėvų ir kitų mokyklos bendruomenės narių priėmimo ir santykių su jais kultūra. Atvirumas dialogui.
		1.1.6. Klasių mikroklimatas	Mokinių santykiai ir savijauta klasėse. Klasės mikroklimato palankumas mokymuisi.
	1.2. Pažangos siekiai	1.2.1. Asmenybės raidos lūkesčiai	Asmenybės, socialinio ir moralinio ugdymo tikslai ir vizijos bendrumas. Tikėjimo kiekvieno mokinio asmeninio tobulėjimo galimybe lygis. Asmenybės ugdymo strategijų visuotinumai: integravimas į dalykus, neformalųjį ugdymą ir visą mokyklos gyvenimą.
		1.2.2. Mokymosi pasiekimų lūkesčiai	Pasiekimų lūkesčių lygis. Minimalaus patenkinamo (bazinio) pasiekimų lygio visiems mokiniams siekimas. Kiekvieno mokinio skatinimas siekti aukščiausio jam įmanomo lygio.
		1.2.3. Mokyklos kaip organizacijos pažangos siekis	Mokyklos tobulėjimo siekiai. Besimokančios organizacijos bruožai.
	1.3. Tvarka	1.3.1. Darbo tvarka ir taisyklės	Mokyklos veiklos ritmingumas, pastovumas, stabilumas. Mokytojų ir mokinių drausmingumas ir susitarimų laikymasis. Tvarką ir drausmę palaikančių reikalavimų aiškumas ir apibrėžtumas. Taisyklių ir kitų reikalavimų visuotinumai, teisingumas, priimtinumai.
		1.3.2. Pageidaujamo elgesio skatinimas	Palankaus emocinio klimato mokyti kūrimas. Skatinimų sistema ir politika mokykloje. Skatinimų ir bausmių dažnumo santykis. Reagavimo, pažeidus mokyklos gyvenimo normas, pastovumas. Sankcijų apibrėžtumas, susitarimo dėl jų lygis.
		1.3.3. Aplinkos jaukumas	Aplinkos tinkamumas mokytis, bendrauti ar ilsėtis (kabinetai, biblioteka ir skaitykla, valgykla, kitos bendrosios erdvės). Šilumos suteikiančių elementų ir švaros bei tvarkos derinys, estetiškumas.
	1.4. Mokyklos ryšiai	1.4.1. Mokyklos vaidmuo vietos bendruomenėje	Mokyklos funkcijos, reikšmė, svarba ir statusas bendruomenėje
		1.4.2. Partnerystė su kitomis institucijomis	Bendravimas ir bendradarbiavimas su kitomis mokyklomis, švietimo ir kultūros centrais, policija, sąjungomis ir draugijomis, bažnyčia ir kt. Partnerystė su užsienio institucijomis, mokinių ir mokytojų dalyvavimas tarptautinėse mainų programose.
		1.4.3. Mokyklos įvaizdis ir viešieji ryšiai	Visuomenės žinios apie mokyklą ir požiūris į ją. Mokyklos įvaizdžio kūrimas: informavimo apie mokyklos veiklą kultūra.

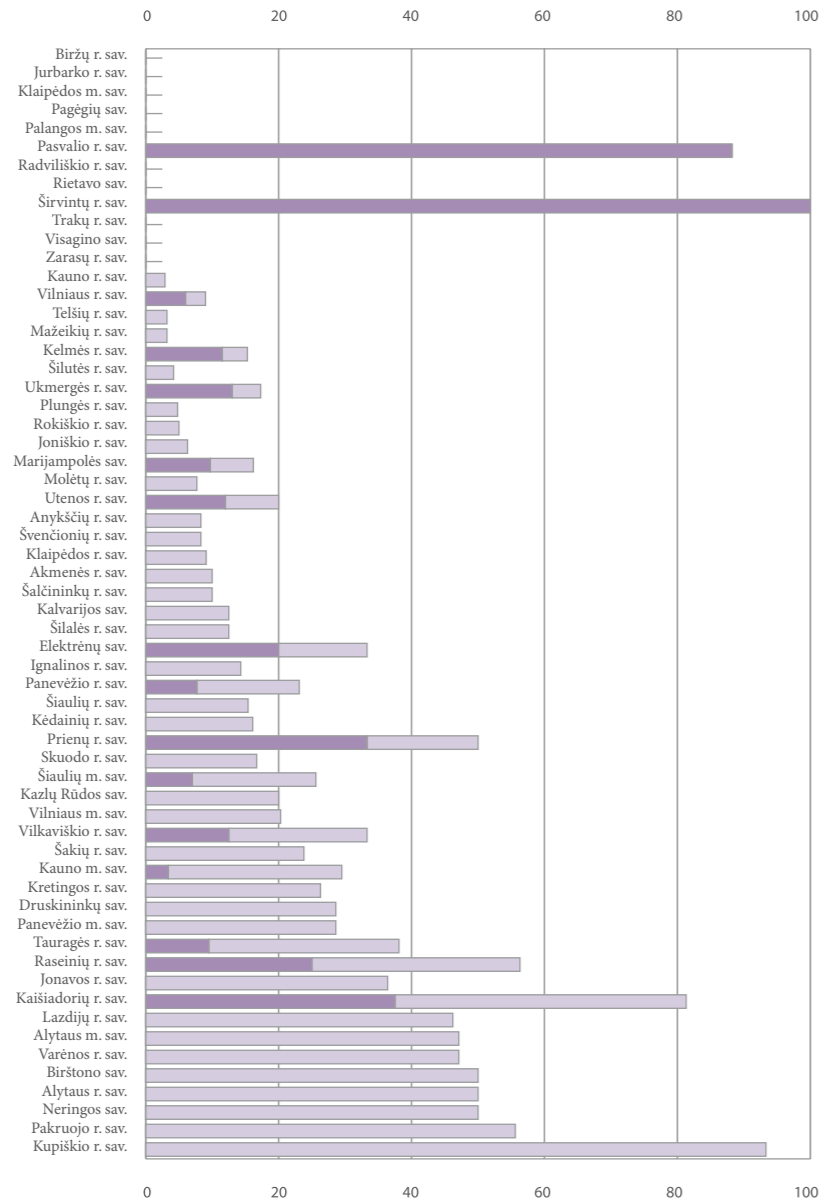

Sritis	Temos	Veiklos rodikliai	Rodiklių paaiškinimai
2. Ugdymas ir mokymasis	2.1. Bendrasis ugdymo organizavimas	2.1.1. Ugdymo programos	Bendrijų programų ir mokytojų teminių planų dermė. Turinio (žinių, ugdomų gebėjimų ir nuostatų) aktualumas, modernumas ir priimtumas mokiniams. Turinio apimtis, didis integralumas, nuoseklumas ir logiškumas. Sudėtingumo lygis ir tinkamumas mokymosi pažangai.
		2.1.2. Ugdymo planai ir tvarkaraščiai	Bendrojo ugdymo plano ir mokyklos ugdymo plano santykis. Tvarkaraščių patogumas mokiniams. Individualūs mokinių planai.
		2.1.3. Dalykų ryšiai ir integracija	Susijusių dalykų programos, jų derinimas laiko, turinio, apimties atžvilgiu. Integruotos pamokos, projektai, renginiai.
		2.1.4. Pasirenkamosios programos	Pasirenkamųjų programų pasiūlos ir paklausos atitiktis
		2.1.5. Neformalusis ugdymas	Neformaliojo ugdymo programų pasiūlos ir paklausos atitiktis
	2.2. Pamokos organizavimas	2.2.1. Mokytojo veiklos planavimas	Metų, temos, ciklo, savaitės, pamokos planavimas, laiko pajautimas ir valdymas, jo racionalus naudojimas atsižvelgus į mokinių išmokimo lygį. Mokymosi uždavinių kėlimas ir formulavimas.
		2.2.2. Pamokos struktūros kokybė	Uždavinių apibrėžtumas. Pamokos uždavinių ir bendrijų bei tarpinių dalyko/ugdymo tikslų santykis. Pamokos struktūros logika, pagrįstumas. Uždavinių, turinio, metodų ir mokymo priemonių dermė.
		2.2.3. Klasės valdymas	Mokinių darbo organizavimas. Darbingo klimato sukūrimas ir dėmesio palaikymas. Pamokos laiko panaudojimo racionalumas ir veiksmingumas. Destruktyvaus elgesio, konfliktų ir kitų problemų sprendimas.
	2.3. Mokymo kokybė	2.3.1. Mokymo nuostatos ir būdai	Dėmesys mokymosi poreikiams ir stiliams. Ugdomosios veiklos formų (strategijų, būdų, metodų, užduočių) tinkamumas mokymosi motyvacijai ir mokinių aktyvumui palaikyti. Individualaus, grupinio ir visos klasės mokymo(si) derinimas.
		2.3.2. Mokymo ir gyvenimo ryšys	Ugdymo turinio aktualizavimas, siejimas su mokinių patirtimi, interesais, praktiniais poreikiais. Praktinis žinių taikymas.
		2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas	Mokinių informavimas apie pamokos paskirtį ar uždavinius. Mokytojo aiškinimo, demonstravimo ir nurodymų suprantamumas. Padedantis mokyti ir kuriantis pasitikėjimą kalbėjimasis ir diskutavimas. Veiksmingas pagyrimų naudojimas.
		2.3.4. Išmokimo stebėjimas	Tinkamas patikrinimo, kiek mokiniai suprato ar ką išmoko, dažnumas. Kiekvieno mokinio matymas. Grįžimas prie nesuprastų ar neišmuktų dalykų. Klaidų taisymas. Išmokimo tikrinimo formų veiksmingumas ir priimtumas jų sukeliama įtampos požiūriu.
		2.3.5. Namų darbai	Namų darbų tikslingumas ir ryšys su darbu klasėje. Namų darbų apimtys.
	2.4. Mokymosi kokybė	2.4.1. Mokymosi motyvacija	Mokinių noro mokytis, aktyvumo ir pasitikėjimo savo jėgomis lygis. Atsakomybė už savo mokymąsi: lankomumas, namų darbų atlikimas. Mokinių įsitraukimo per pamoką lygis.
		2.4.2. Mokėjimas mokytis	Gebėjimas savarankiškai atlikti užduotis: pasirinkti atlikimo būdą, susirasti reikiamą informaciją ir ją tinkamai naudoti. Gebėjimas vertinti savo mokymąsi. Savo mokymosi sunkumų, problemų suvokimas ir gebėjimas jas spręsti.
		2.4.3. Mokymasis bendradarbiaujant	Mokinių gebėjimas ir noras dirbti bendradarbiaujant įvairiomis aplinkybėmis įvairios sudėties ir dydžio grupėse. Mokinių savitarpio pagalba mokantis.
	2.5. Mokymo ir mokymosi diferencijavimas	2.5.1. Mokymosi poreikių nustatymas	Mokymosi poreikių ir kliūčių vertinimo sistemingumas ir tikslumas
		2.5.2. Mokymosi veiklos diferencijavimas	Veiklos, turinio ir mokymosi tempo parinkimas atskiriems mokiniams ir jų grupėms pagal poreikius ir gebėjimus
	2.6. Vertinimas ugdant	2.6.1. Vertinimas kaip pažinimas	Mokymo ir mokymosi proceso vertinimu grįstas jo pažinimas. Vertinimo metu surinktos informacijos naudojimas ugdymui planuoti ir koreguoti.
		2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas	Vertinamosios informacijos, skirtos mokiniui, pastovumas, aiškumas, naudingumas. Pagyrimų ir skatinimų bei kritikos dažnumo santykis. Žodinio (aprašomojo, paaiškinamojo) vertinimo ir vertinimo balais dažnumo santykis. Mokymosi vertinimo sistemos (kriterijų, organizavimo) aiškumas ir pagrįstumas.
2.6.3. Vertinimas kaip informavimas		Tėvų (globėjų, rūpintojų) informavimo apie vaikų sėkmę mokantis dažnumas ir kokybė. Informavimo procedūrų apibrėžtumas. Informavimo tikslai.	
3. Pasiekimai	3.1. Pažanga	3.1.1. Atskirų mokinių pažanga	Kiekvieno mokinio daroma pažanga, palyginti su ankstesniais akademinius įvairių sričių pasiekimais. Pažangos tempas. Asmenybės ir socialinės raidos pažanga: vertybių, nuostatų, gebėjimų ir kt. kaita.
		3.1.2. Mokyklos pažanga	Mokyklos indėlis į visų tam tikros klasės mokinių pasiekimus, palyginti su pradiniais lygiu arba panašios socialinės-kultūrinės aplinkos mokyklomis, kaita.
	3.2. Mokymosi pasiekimai	3.2.1. Mokinių mokymosi pasiekimai	Mokymosi rezultatai, orientuoti į kompetencijų ugdymą, jų tolygumo ir visuotinio laipsnis. Pasiekimų lygis pagal standartus. Egzaminų rezultatai. Lyginamųjų mokinių pasiekimų testų rezultatai.
		3.2.2. Kiti mokinių pasiekimai	Dalyvavimas visuomeninėje veikloje. Mokinių pilietinis aktyvumas: dalyvavimas visuomeninėse ar savivaldos organizacijose, pilietinėse akcijose, socialinėje gailestingumo ir panašioje veikloje. Sportiniai pasiekimai. Kūrybiniai pasiekimai. Dalyvavimas ir pasiekimai olimpiadose, konkursuose, projektuose.
		3.2.3. Tolesnio mokymosi sėkmė	Perėjusių į kitas mokyklas mokymosi sėkmingumas. Mokymosi tęsimas lygis baigus programą.

Sritis	Temos	Veiklos rodikliai	Rodiklių paaiškinimai
4. Pagalba mokiniui	4.1. Rūpinimasis mokiniams	4.1.1. Bendroji rūpinimosi mokiniams politika	Mokyklos susitarimai dėl pagalbos mokiniams ir jų apsaugos nuo prievartos, nusikalstamumo, žalingų įpročių ir jų laikymasis. Personalo pasidalijimas rūpinimosi pareigomis ir savo atsakomybės suvokimas. Pagalbos priemonių dermė ir jų tikslingumas.
		4.1.2. Mokinių asmenybės ir socialinė raida	Mokinių saugumo, savivarbos, pasitikėjimo savimi, savarankiškumo ir gebėjimo gyventi su kitais lygis. Mokinių daroma pažanga šiose srityse.
	4.2. Pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba	4.2.1. Pagalba mokantis	Mokymosi palaikymas: konsultavimas, pagalba ilgesnį laiką nelankiusiems mokyklos, mokymosi sunkumų, elgesio sutrikimų turintiems mokiniams; mokymosi motyvacijos koregavimas.
		4.2.2. Psichologinė pagalba	Dėmesys mokinių psichologinėms problemoms ir jų sprendimas. Psichologinės pagalbos paklausos ir pasiūlos atitiktis. Lankstumas organizuojant psichologinę pagalbą.
		4.2.3. Socialinė pagalba	Mokyklos informuotumo apie mokinių socialines problemas lygis. Socialinės pagalbos organizavimas mokykloje.
	4.3. Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas	4.3.1. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas	Mokyklos pasirengimas specialiųjų poreikių mokinių integracijai. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas. Specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymo veiksmingumas. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimo veiksmingumas. Specialiųjų poreikių mokinių mokytojams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) teikiama specialistų pagalba.
		4.3.2. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas	Dėmesys gabių ir talentingų vaikų mokymosi poreikiams ir jų ugdymo organizavimas
	4.4. Pagalba planuojant karjerą	4.4.1. Pagalba renkantis mokymosi kryptį	Mokinių informavimo apie individualaus dalykų pasirinkimo galimybes ir pasekmes kokybė. Individualus konsultavimas ir pagalba renkantis mokymosi kryptį.
		4.4.2. Pagalba renkantis mokyklą	Mokinių informavimas apie tolesnio mokymosi galimybes
		4.4.3. Profesinis konsultavimas ir informavimas	Informavimas apie profesijas, jų paklausą ir specialybės įgijimo galimybes. Individualus profesinis ir karjeros planavimo konsultavimas.
4.5. Tėvų pedagoginis švietimas	4.5.1. Tėvų (globėjų, rūpintojų) pagalba mokantis	Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas padedant vaikams mokytis	
	4.5.2. Tėvų (globėjų, rūpintojų) švietimo politika	Mokyklos organizuojamas tėvų (globėjų, rūpintojų) pedagoginis, psichologinis ir kitoks švietimas, skirtas padėti mokiniams	
5. Mokyklos strateginis valdymas	5.1. Mokyklos strategija	5.1.1. Mokyklos vizija, misija ir tikslai	Vizijos, misijos, tikslų kūrimo būdai. Jų visuotinio ir priimtumo mokyklos bendruomenei laipsnis.
		5.1.2. Planavimo procedūros	Mokyklos bendruomenės dalyvavimas planuojant mokyklos veiklą. Mokytojų bendradarbiavimas.
		5.1.3. Planų kokybė ir dermė	Įsivertinimo ir vertinimo išvadų naudojimas pagrindžiant strateginį planą. Strateginio ir metinio plano dermė. Planų sąsajos su regiono ir šalies strateginiais prioritetais. Ryšys su ankstesniųjų metų planų įgyvendinimo rezultatais.
		5.1.4. Plano įgyvendinimas ir jo poveikis	Plano įgyvendinimo lygis ir įtaka mokyklos bendruomenės sutelktumui ir mokyklos raidai
	5.2. Mokyklos įsivertinimas	5.2.1. Įsivertinimo procesas	Mokytojų bendruomenės dalyvavimo vertinant mokyklos veiklą lygis. Personalo santykiai vertinimo metu. Vertinimo proceso sukelti santykių, sutelktumo, susikalbėjimo, požiūrio į darbą pokyčiai.
5.2.2. Įsivertinimo rezultatų naudojimas		Įsivertinimo ir kitų mokyklos vertinimo išvadų analizavimas ir naudojimas planuojant ir tobulinant mokyklos veiklą	
5.3. Vadovavimo stilius	5.3.1. Valdymo demokratiškumas	Sprendimų priėmimo būdai ir kultūra. Mokyklos savivalda. Tėvų (globėjų, rūpintojų) įtraukimas į mokyklos valdymą ir veiklą. Vietos bendruomenės vaidmuo mokyklos savivaldoje. Mokinių savivalda. Informacijos sklaidos kultūra.	
	5.3.2. Lyderystė mokykloje	Incitatyvos ir atsakomybės pasiskirstymas mokykloje. Lyderių skaičius ir sąlygos jiems augti. Vidurinės grandies vadovų aktyvumas ir vaidmuo mokykloje.	
5.4. Personalo valdymas	5.4.1. Personalo komplektavimas	Mokyklos personalo skaičiaus, išsilavinimo ir kvalifikacijos pakankamumas. Trūkstantį darbuotojų paieškos politika ir įdarbinimo principai.	
	5.4.2. Dėmesys personalui	Pagarba personalui, skatinimas ir sąlygų sudarymas tobulinant kvalifikaciją. Personalo patirties panaudojimas. Pradedančiųjų dirbti globa ir mokymas.	
	5.4.3. Personalo darbo organizavimas	Komandinio darbo skatinimas ir komandų darbo tikslingumas. Pareigų ir darbo krūvių paskirstymas. Aptarnaujančiojo personalo veiklos veiksmingumas.	
5.5. Materialinių išteklių valdymas	5.5.1. Lėšų vadyba	Biudžetinių lėšų ir pajamų gaunamų už teikiamas paslaugas ir kitų pajamų panaudojimas, pajamų gaunamų už teikiamas paslaugas ir kitų pajamų (fondų, projektų ir pan.) pritraukimas.	
	5.5.2. Turto vadyba	Materialinių išteklių kiekis, tinkamumas, pritaikymas, atnaujinimas ir turtinimas, jų prieinamumas ir naudojimo veiksmingumas. Informacijos šaltinių įvairovė, jų prieinamumas ir panaudojimas.	
	5.5.3. Patalpų naudojimas	Racionalus mokyklos ploto, vidinių ir išorinių erdvių, patalpų pritaikymas ir naudojimas ugdymo procesui.	

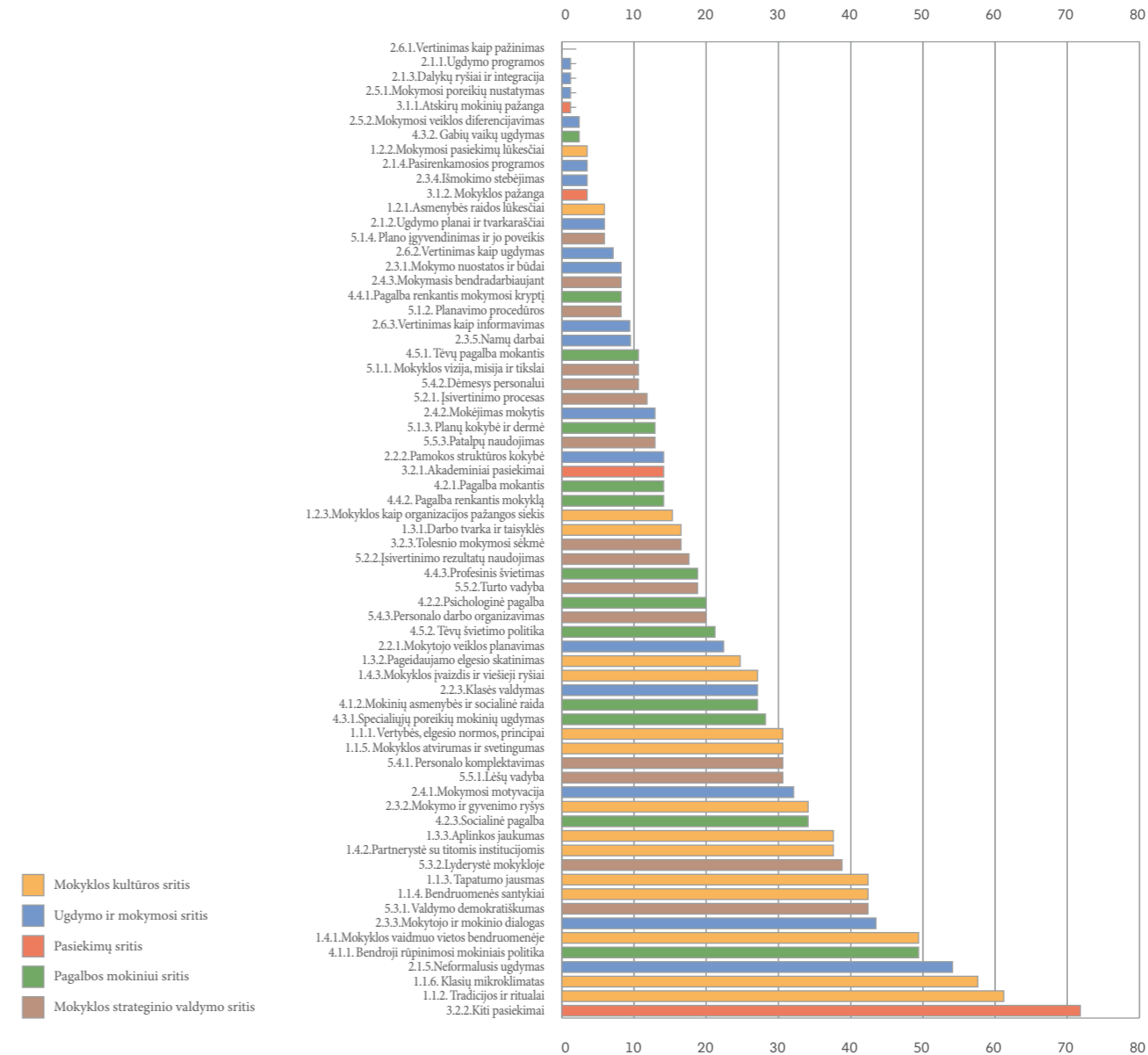
Šaltinis: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-587 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija (Žin., 2007, Nr. 41-1550; 2009, Nr. 40-1517)).

1 PAV.
MOKYKLŲ, KURIOSE ATLIKTAS IŠORINIS VERTINIMAS,
DALIS (PROC.) PAGAL SAVIVALDYBES

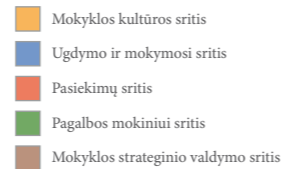
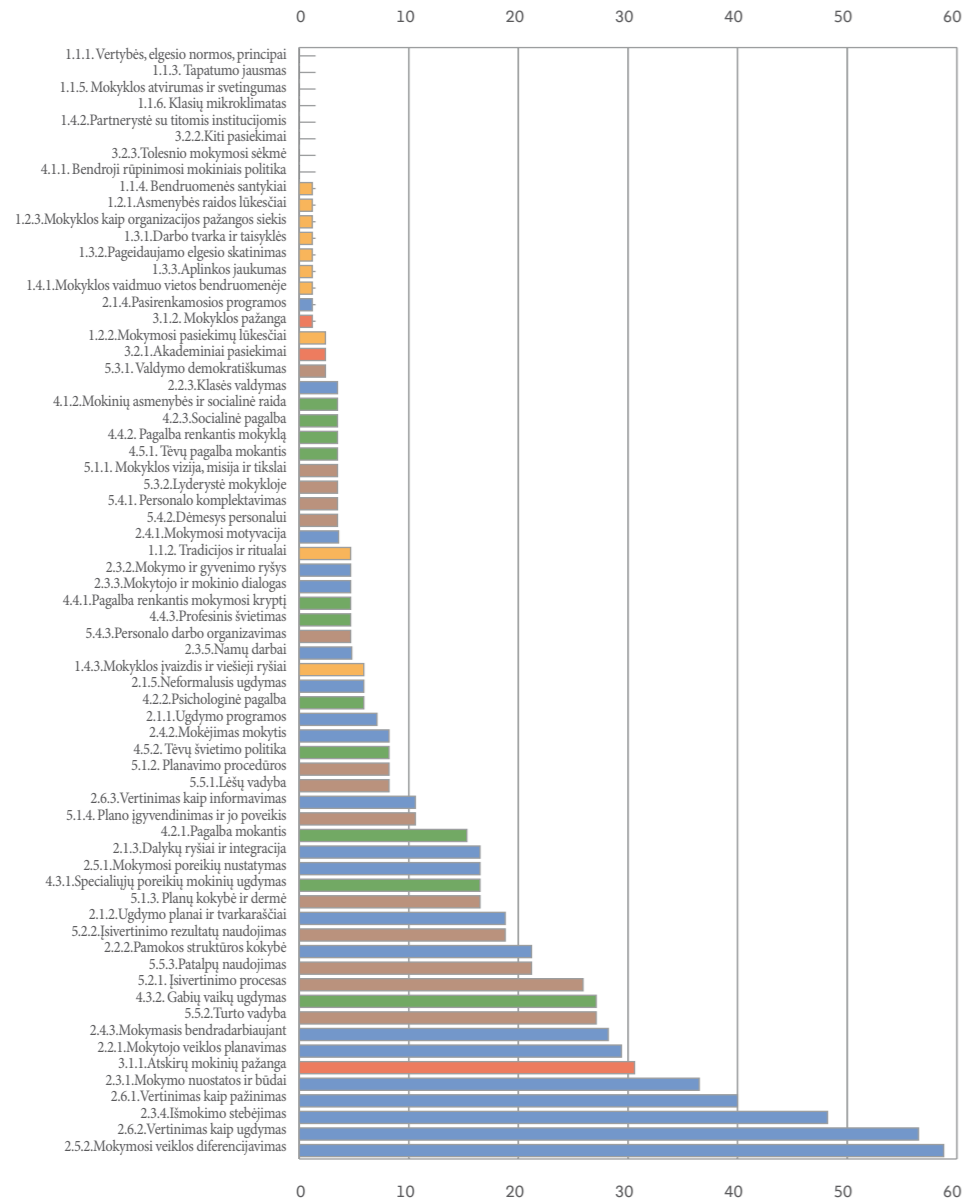
Vertinta nuo 2004 iki 2006 m. (projekto metu)
 Vertinta nuo 2007 m. iki 2011 m. II pusb.

2 PAV.
MOKYKLŲ, KURIOSE VEIKLOS ASPEKTAI BUVO
MINĖTI KAIP STIPRIEJI (+10), DALIS (PROC.)

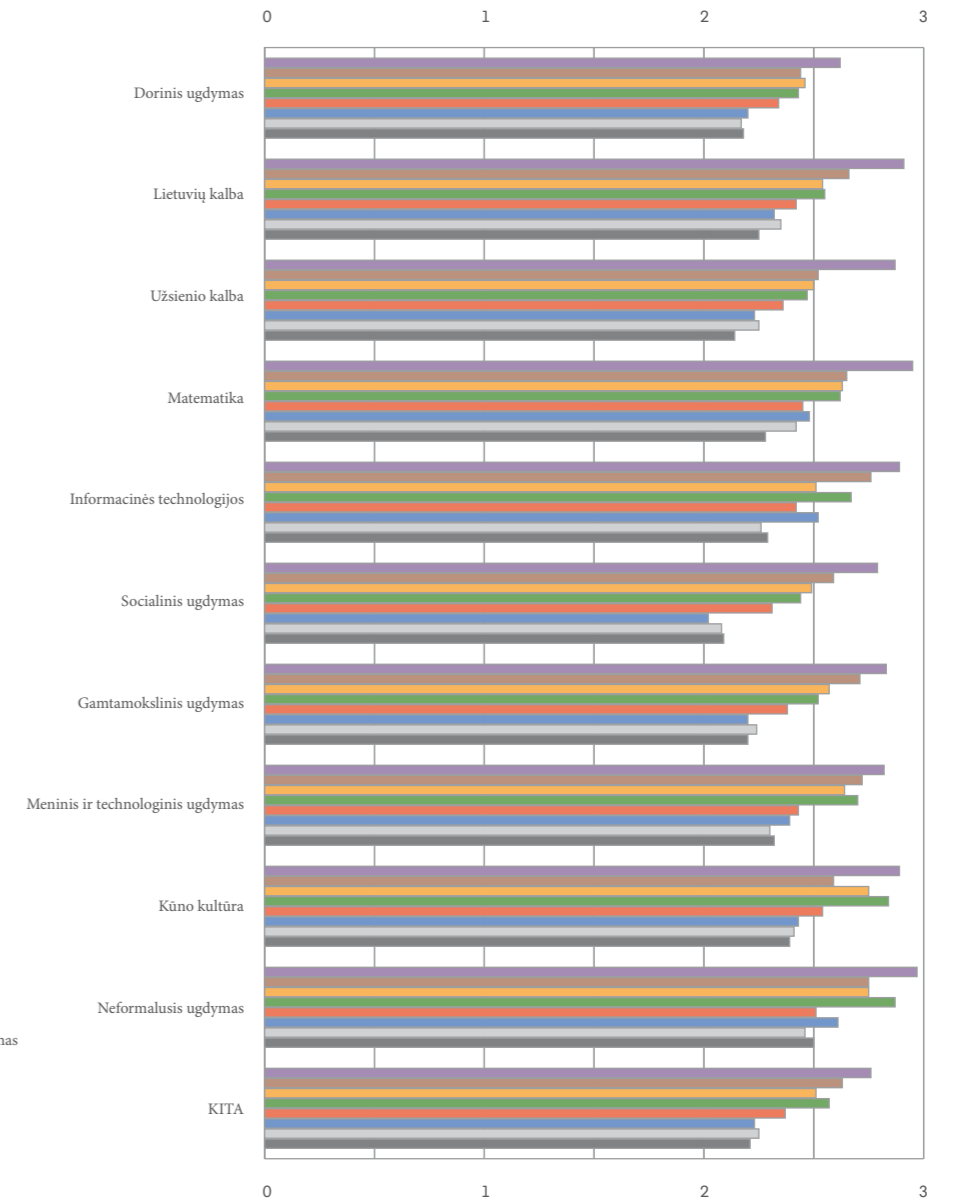

Mokyklos kultūros sritis
 Ugdymo ir mokymosi sritis
 Pasiekimų sritis
 Pagalbos mokiniui sritis
 Mokyklos strateginio valdymo sritis

3 PAV.
MOKYKLŲ, KURIOSE VEIKLOS ASPEKTAI BUVO
MINĖTI KAIP TOBULINTINI (-5), DALIS (PROC.)

4 PAV.
SKIRTINGŲ DALYKŲ (BLOKŲ) PAMOKŲ
KOMPONENTŲ ĮVERTINIMŲ VIDURKIAI

2 LENTELĖ.
VERTINTŲ PAMOKŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL DALYKUS

Dalykai	Stebėtos pamokos		Dalykų bloko stebėtos pamokos		
	skaičius	dalis, palyginti su visomis stebėtomis pamokomis (proc.)		skaičius	dalis, palyginti su visomis stebėtomis pamokomis (proc.)
Tikyba	215	2,6	Dorinis ugdymas	351	4,4
Etika	136	1,6			
Lietuvių kalba (gimtoji)	1360	16,5	Lietuvių kalba	1410	17,6
Lietuvių kalba (valstybinė)	50	0,6			
Anglų kalba	835	10,1	Užsienio kalba	1291	16,1
Vokiečių kalba	114	1,4			
Prancūzų kalba	29	0,4			
Rusų kalba	285	3,5			
Italų kalba	2	0,0			
Lenkų kalba	26	0,3			
Matematika	1156	14,4			
Informacinės technologijos	266	3,3	Informacinės technologijos	266	3,3
Istorija	361	4,4	Socialinis ugdymas	700	8,7
Geografija	219	2,7			
Pilietiškumo pagrindai	45	0,5			
Ekonomika	75	0,9			
Biologija (pasaulio pažinimas/ gamta ir žmogus)	509	6,1	Gamtamokslinis ugdymas	952	11,9
Fizika	228	2,8			
Chemija	212	2,6			
Integruotas gamtos mokslų kursas	3	0,0			
Dailė	222	2,7	Meninis ir technologinis ugdymas	915	11,4
Technologijos	269	3,3			
Muzika	303	3,7			
Integruotas menų ir technologijų kursas	121	1,5			
Kūno kultūra	501	6,3	Kūno kultūra	501	6,3
Integruota pamoka	39	0,5	Kita	148	1,8
Žmogaus sauga	41	0,5			
Klasės valandėlė	56	0,7			
Projektinis darbas	5	0,1			
Renginys	7	0,1			
Neformalus ugdymas	325	4,1	Neformalus ugdymas	325	4,1

BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ VEIKLOS KOKYBĖ

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metinis pranešimas 2011 (2)

2011-12-08. Tiražas 1800 egz.

Išleido Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, Didlaukio g. 82, LT-08013 Vilnius

Spausdino UAB „Draugų studija“

Dizainas UAB „Art set“

NACIONALINĖ MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪRA

